

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

BIBLIOTECA „O RAZĂ DE LUMINĂ“

D. FILIMON

NUMAI SÂNGELE SPALĂ

BCU Cluj-Napoca
RBCFG202000259

1921
BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

185131

Tipografia Societăţei de Editură Naţională „Luceafărul"
CHIŞINAU

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Numai sângele spală.

Ura ! Ura ! Ura !...

Sala răsuna de strigăte asurzitoare, de sbierete. Mâini ce ţineau câte-un pahar sau câte-o ceaşcă de cafea, se agitau, căutând,—parcă,—a adăogi şi ele ceva, la acest sgomot. Pe toate chipurile sbura o veselie plină, întreagă, pe care o aducea în faţă, un vin bun şi-o adunare de prieteni. La toată această larmă, se adăugau glasurile sparte ale lăutarilor şi sdrăngănitul instrumentelor. Nici vorbă, ca cheful să înceteze. Din potrivă, ameninţa a se preface într'o adevărată orgie, într'o nesfârşită bacanală.

Entuziasmul care însufleţea pe toţi aceşti oameni, adunaţi să sărbătorească plecarea pe front a unui camarad, îi făcea să'şi iasă din minţi.

De odată, sgomotul infernal, se prăbuşi. Mâna ridicată în sus, a generalului, făcù să îngheţe instantaneu, ori ce răsuflare. Peste freamătul de glasuri, începu să curgă vorbele pretenţioase şi sonore, ale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Comandantului Diviziei. Chipul bronzat şi aspru al generalului, pălise, faţă de scânteerea atâtor ochi, aţintiţi asupra lui.

Ca atinsă de un curent electric, buza de jos şi degetele de la mâna dreaptă, în care ţinea o cupă de cristal, îi tremurau nervos.

Se vedea limpede: era în căutarea unui cuvânt, unei expresii, unei fraze, la înălţimea situaţiei. O comparaţie meşteşugită, o vorbă de spirit, o frântură din acelea cari rămân, cari trec din gură în gură, din generaţie în generaţie, şi fac adesea, din oameni de nimic, figuri mari, aşa ceva îi trebuia generalului. Şi era vădit, că nu găsea. Făcând gestul neronian de incetarea sgomotului, nu se gândise îndeajuns. N'avusese timpul să se concentreze în sine, să-şi revizuiască puţin spiritul, pentru ca să poată răspunde, — dacă nu într'o formă împecabilă, aşa cum o făcuse predecesorul său, — cel puţin într'o tăetură lapidară şi originală. Acum, mintea lui părea obsedată, tocmai de această nesocotinţă. Liniştea aceasta apăsătoare, venită după un uragan de sgomote, îi înmulţea bătăile inimei, îl zăpăcia. Simţind, că dacă se va prelungi tăcerea, va deveni ridicol, începu.

Vorbele banale, de care, lui însuşi îi era silă, pătrundeau nepoliticoase în toate colţurile, se lăfăiau pe dinaintea comesenilor şi cădeau lovite de neputinţa lor, de a trezi vr'un sentiment nou, peste bracurile acestui prânz bogat. Începând prin a vorbi prost, generalul sfârşi, prin a vorbi mult. Discursul său, era o mixtură de vorbărie, din acelea, cari s'aud la toate întrunirile vulgului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Momentele grele"... „aspirațiile acestui neam".. „puternicii noștri aliați"... „providența"... „organizarea armatei noastre"... „tăria și bravura soldatului român"... „ticăloșia adversarului"... etc., etc., erau vorbe, care veneau aproape la fiecare minut. Rar se despletea din gura lui larg deschisă, peste care sălășluia o mustață neagră, năcleită în brilliantină, — câte-o frază mai aleasă și mai puțin comună. Ceia ce era însă, mai desgustător, nu era banalitatea vorbelor stereotipice, ci acea îngânfare voită, studiată, care se etala în chip nesocotit, pe deasupra tuturor celorlalte, când era vorba despre dânsul, despre faptele și meritele sale, despre calitățile sale de bun militar și de bun român. Aici nici o piedică nu-i sta în cale. Fraza devenea mai amplă, mai bogată, glasul mai sonor, privirea mai ageră. Uitând că vorbește despre dânsul, îți făcea impresia, că vorbește despre vr'un erou legendar, despre vr'un Anibal, Alex. Macedon, sau Napoleon. *„Da Domnilor, mă mândresc cu Divizia mea. Ea este opera calităților și muncei mele. Tot ce i se atribue ei, mi se atribue mie. Ea este creatura mea. Fiecare soldat, fiecare ofițer din Divizia mea, este produsul destoiniciei mele.*

Pașii ei, — pașii mei, — sunt o binefacere pentru lumea prin care trec. Și toate aceste, mulțumită lui D-zeu, că mi-a dat o minte clară, un ochiu pătrunzător, o energie de fer. Sunt mândru de aceste însușiri. Alături de mine, veți merge la glorie. Și când vom fi cu genunchiul peste grumazul unui inamic pervers și ticălos; și când vom căpăta prin isbânda inevitablă, o „Româ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nie mare și glorioasă", voi fi mândru, că veți avea prilejul să sărbătoriți în mijlocul vostru, un erou din aceia, pe care Providența îi trimite popoarelor, numai la grele cumpene".

„De aceea primesc cu bucurie toate vorbele de laudă și recunoaștere, a meritelor ce mi se spun de voi, în față. Lăsând la o parte orice modestie, de care sunt cuprins, căre câte odată dă greș... și cu toate că timpul este stăpân peste oameni, zic primesc laudele voastre, cu mulțumirea sufleteească a omului, care și-a făcut, mai mult de cât datoria". Urmă un șir de vorbe, în care voia să apoteuzeze marea zi, în care, viitorul va trebui să unească în acelaș loc pe toți cei de față, la o petrecere mare. In sfârșit, sforțându-se, găsi comparația de ocazie, care îi trebuia, pentru ca să-și închee cuvântarea. Adresându-se lui Dan, continuă: *„Iar ție, Maiorule 'ți dau toată dragostea mea. Intocmai cum Napoleon, spunea generalilor săi, de câte ori avea prilejul să se întâlnească cu dânșii, că revederea lor, aprinde în suflet amintirile bătăliilor mari, la care luase parte, tot astfel și eu, îmi voi reaminti cu drag, de câte ori îmi voi aduce aminte de tine, de clipele atât de greu încercate, prin care am trecut împreună, în acest războiu. Să fii sănătos și să te aibă D-zeu în paza sa".* Uralele umplură deodată în mod spasmodic, sala. Toate paharele erau îndreptate, ca niște arme la asalt, către general. Inalt, cu cu fruntea îngustă, sub părul negru, — ușor învrâstat cu fulgi albi, — cu umerii lați, cu ochii indiscifrabili, generalul stătea drept și absorbea pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nările larg deschise, beția fetișismului, pe care această ceată de bonvivanți, i-o adresa în față, în chip nepoliticos, și fără un pic de sinceritate.

In sfârșit, două vorbe se impunea și din partea Maiorului Dan Mărgărit. Firei lui rezervată și situației lui dureroasă, i s'ar fi potrivit mai bine o despărțire fără artificii și sgomot. Dar ce era el de vină, pentru ceia ce orânduise alții pentru el și pe deasupra voinței lui. Era o victimă, și'și primi cu resemnare soarta.

Nu se gândise să-și compue vre-o cuvântare. Ar fi dorit doar, să cuprindă în puținele lui cuvinte, tot respectul și toată mulțumirea, pe care o datora generalului și camarazilor săi, și tot-odată, să li arăte, că întorcându-se pe front, nu voia, de cât să-și facă datoria, întreagă și conștientă.

Ii era însă tare frică, că nu va isbuti să exprime, nici aceste, atât de simple noțiuni. O tristeță adâncă, indefinită, o tristeță apăsătoare, i se așternuse ca o mască, pe chipuî lui palid. Cu toată atmosfera de veselie și jovialitate, în care plutea, nu-și putea rupe de pe față, această mâhnire, care făcea, să-i înghețe vorbele pe buze. Nimănui, nu scăpa această rea dispoziție a lui Dan. Fără să-și dea seama, că pot fi auziți, unii din camarazi, făceau chiar spirite, pe socoteala lui. Dan n'avea timp s'asculte glumele lor. In sufletul lui, clocoteau dureri din acelea, cari omor, fără să fie cunoscute. Un șarpe se furișase sub haina lui Dan Mărgărit și-'i distrugea inima, părticică, cu părticică. Iar el, nu putea scoate, nici măcar un geamăt. Sufletul lui, era stăpânit pe dea-întregul, de această

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ardelenia.ro/mdrr1901-1932

durere ascunsă. Simția un fel de satisfacție nesfârșită, gândindu-se, că toată lumea asta, se înșală când crede, că durerea lui, are alte isvoare de cât acelea reale, pe care numai el le cunoștea.

Mândru, că'și poate disprețui propria suferință, găsi în el bărbăția necesară, să vorbească.

La început tremurânde și nesigure, puțin câte puțin, vorbele lui începu să străpungă atmosfera de veselie, care domnea în sală.

Prin ritmul vorbelor sale alese, își făcea vad spre lumină, o simțire nouă, caldă, nobilă, pe care mulți din cei prezenți, nici nu o bănuise la Dan Mărgărit.

O muzică nelămurită, aducea în cuvinte, o vibrare armonioasă, plină de sinceritate, plină de simțire, plină de convingere. Glasul lui domol, — cu apăsarea voită, pe cel din urmă cuvânt ce încheia fraza, ca și cum ar fi voit, să i se simtă greutatea adevărului exprimat, — răscolea cu putere, — ca într'o mină adâncă, — atenția, în mințile răvășite.

Din când în când, generalul dădea din cap, în semn de complectă aprobare. Atunci, o mișcare aproape spontanee, fremeta întregul șir de comeseni. Urmă o mică tăcere, după care vorbele cumpănite, erau aduse cu rânduială, pentru ca să se împlinească cu ele, edificiul cel nou, pe care Dan, — aproape fără voie, — simția că începuse a'l clădi pe ruinele unei bărăci de egoism și inconștiență. — El singur, nu și-ar fi putut da seama, de unde isvora în sufletul său, această evanghelie nouă, pe care involuntar, o propaga în fața unor oameni,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari cădeau văzând cu ochii, sub vraja ei. Era această credință, dogma, convingerea lui? Sau era o formă deosebită, pe care i-o înprumuta puterea dorințelor și energiilor latente, pe cari nu le mai putea stăpâni? Poate și una și alta.

Liniștea adâncă a sălei, se împletea armonios, cu vorbele din ce în ce mai frumos tâlcuite, ale lui Dan. Când sfârșitul începu să încununeze acest mic capo d'operă, de exprimare a unui gând cinstit, toată sala părea nemulțumită, pentru acest asfințit atât de prematur, al răsăritului, unei doctrine atât de înălțătoare.

In adevăr, Dan, — cu sau fără voie,—își spuse toată chintensența convingerilor sale. Lăsând la o parte vorbele umflate și ridicole, — stâlpii tuturor cuvântărilor muncite sau improvizate, — Dan arătase *„că viața reală, adevărata viață curată și frumoasă, bogată și mare, nu se ajunge de cât prin muncă cinstită, prin sacrificiul de fie-care clipă, pe care, ori ce om e dator să-l facă, pentru ajungerea unui țel. Sacrificiul înalță, inobilează, întărește, vindecă. Sacrificiul, e ca acel isvor cristalin de munte, care aduce din adâncuri nepătrunse, pășind peste greutăți de neînvins, unda sa rece și murmurătoare. Sub vraja acestei unde, obositul află odihnă, iarba capătă viață, natura capătă farmec, iar pământul, acest uriaș, care la rându-i, face toate sacrificiile pentru omenire, — își compune colosul său de ape, în valurile cărora plutesc, adunându-se și desfășurându-se, bogățiile lumei întregi. Ori, sacrificiul, este o putere care purcede de la suflet. Sufletul,*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

este veşnica comoară a tuturor însuşirilor. Dela creer purcede: convingerea, judecata, voinţa, care toate conduc la săvârşirea actelor materiale. Pe când de la suflet, purced toate însuşirile mari: bunătatea, puterea de sacrificiu, mila, dragostea.

Dragostea este legătura sfântă dintre om şi om, dintre om şi natură. Prin dragoste omul se cucereşte pe el însăşi. Iubind, omul îşi inobilează caracterul, îşi inobilează voinţa. Egoismul, devine altruism. Durerile altora, devin durerile lui. Suferinţele şi lipsurile altora, îl mişcă şi pe dânsul. Societatea întreagă, ţara, — patria lui,— cu toate virtuţile ei, se răsfrânge într'un astfel de suflet, ca într'o oglindă curată.

El devine, astfel, o mică părticică din ea. Suferă la suferinţele ei, sîngeră de durerile ei, se bucură de izbânzile ei. Fiind o parte din ea, se simte ori când dator, să dea tot ceea ce are el bun, mai mare, mai frumos în el, pentru ea. Viaţa lui constitue adesaori, un dar prea mic, faţă de jertfele pe care ea le cere, de la dânsul. Ori ce tendinţă de a o predomina, constitue pentru el, un sacrilegiu. Drepturile lui, faţă de ţara lui, sunt subordonate datoriilor şi mult în urma acestora. Familie, ocupaţie, ranguri, avere, toate cad în faţa chemărei, în faţa strigătului de alarmă al ţărei. Şi e bine să fie aşa. E bine, să existe mai presus de tot ce-i omenesc, o putere dumnezeiască, care să sălăşluiască în fiecare om, pentru a'l ridica în faţa lui şi a semenilor săi. Şi această putere, este puterea conştiinţei. Ea ne duce pe căile cele bune. Ea ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cârmueşte paşii. Ea ne îndreaptă greşelele. Ea ne judecă, ea ne condamnă, ea ne ridică sau ne perde.

Nici odată n'a existat judecător mai aspru, ca această putere ascunsă.

Iată-ne în războiu de-aproape un an. Toată lumea e în luptă. Dar toată lumea e împărţită în două tabere: în oameni cinstiţi şi în mişei.

Cei dintăi sunt la locurile şi la posturile lor; cei de al doilea, sunt transfugii, dezertorii, trădătorii şi detractorii lumei. Ei nu ne aparţin numai nouă. Ci, întregei lumi. Aceşti oameni, n'au conştiinţă. Interesele lor brutale şi egoismul, sunt conducătorii lor. Pe când cei dintăi, au renunţat la tot, cei de al doilea, voesc tot.

Numai pe cei dintăi se poate rezima ori când o ţară. Răsboiul e în toi. De jur împrejurul nostru, se petrec lucruri grozave. Cataclismul din Rusia, o poate duce la un dezastru. Noi suntem aici ca o insulă. Insula gloriei, sau a morţei. Ori perim cu toţii, ori salvăm neamul şi pământul strămoşesc. Trei sferturi din ţară, se uită la oastea asta, ca la răsăritul nădejdilor ei. Înfruntând nelegiuirile, blăstămăţiile şi jugul duşman, părinţii, soţiile, rudele şi copii noştri; plâng lacrimi de bucurie, la gândul, că o nouă opintire a noastră, le va aduce, odată cu cei iubiţi, libertatea. Suntem datori să le dăm acest dar de sânge. Nici o ezitare, nici o rezervă. E supremul sacrificiu. Deci, ori învingem ori ne prăpădim toţi, pentru a asigura gloria neamului".

Era transfigurat. Pe faţa lui palidă, flutura pu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

terea convingerilor pe care le predica. După un moment de tăcere, de reculegere, continuă:

Domnule General, Camarazi. Eu vă părăsesc. Cu un cias mai de vreme, vreau să intru în hora cea mare a morții. In curând, veți veni și Dv. Voi duce cu mine, tot cea ce mi-ați putut da bun și mare. Voi păstra în sufletul meu, chipurile Dv., și amintirile trăite împreună. Voi hrăni în inima mea, recunoștința tuturor bunurilor, pe care mi le-ați prilejit. Mă voi gândi cu drag și entusiasm, la unitatea în care am fost atât de părinteşte ocrotit. Și dacă va fi să mor, vă rog să nu vărsați nici o lacrimă, pentru camaradul care vă părăsește, fiind *că de data asta, viața lui, nu constitue nici măcar o jertfă, pentru țara sa, ci un dar, pe care un mire, se crede dator, a'l da, logodnicei lui*". *„Nu mi-a mai rămas, de cât țara și viața, pe lumea asta. Bucuros că pot face și din ceva atât de efemer, — cum e viața, — o podoabă scumpă, mă duc să ajut, la făurirea acelei coroane a gloriei noastre, cu gândul, că voi contribui cât de puțin, la triumful cauzei noastre.* Să trăiți. Să trăiți..."

Ca din pieptul unui uriaș, isbucni un formidabil: *„URA"*, interminabil și din ce în ce mai puternic. Generalul, se sculă grav de la locul său și înaintând printre ofițeri, se duse la scaunul lui Dan. Luându-i mâinile între ale sale, 'l privi drept în ochi. Această privire, dură un minut. Generalul, era mișcat, era transportat. Sufletul lui cinstit și impresionabil, se topise la flacăra vorbelor atât de înălțătoare, ale acestui ofițer.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nici odată nu-şi dase mai bine seama, de lipsurile lui, ca acum, când se găsea în faţa acestui om, relativ tânăr, dotat cu însuşiri atât de alese.

Îmbrăţişându-l, 'l sărută cu o pornire, cu adevărat părintească.

Dan, era singurul om, care vorbind în faţa generalului, nu-i aprinsese tămâia linguşirei pe altarul vanităţei şi trufiei sale. Dar cu toate acestea, era şi singurul. — care în momentul acela, era şi cel mai iubit ofiţer al lui.

Îmbrăţişările curgeau din toate părţile. Până şi cei care 'l cunoşteau mai puţin, se credeau datori, — în urma îmbrăţişărilor generalului, — să 'l dăruiască c-un sărut. Alţii, holbau la el nişte ochi neîncrezători şi pătimaşi.

„Dan să vorbească astfel?" Aproape nimănui nu-i trecea prin gând, ca acest ofiţer, atât de tăcut şi ruşinos, să fie în stare, a rosti o cuvântare atât de înălţătoare. Pismuitorii erau strânşi de mult prin colţuri, clevetind.

Un filfison cu monoclu şi pudrat ca o femee, bâlbâi în franţuzeşte către un locotenent învăţător; „C'est á cause d'amour".

Altul c'un guler de circ, ce-i ţinea gâtul ţapăn, vorbia unui ofiţer superior, astfel ca să poată fi auzit: „Nu pricep de ce m'aş duce să mor, fiind că nu mă place dama, mon colonel".

O mare parte din ofiţeri îşi părăsiră locurile. Era o curată harababură. Lăutarii băteau din toate puterile, în strunele instrumentelor, doar vor putea predomina, sgomotul din sală. Însă era peste putinţă. Aproape de urechea unui colonel medic,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

un gaşpar, zicea în surdină, ţinând hangul din ţambal, un cântec de lume, care după mutra extrem de veselă a convivului, se vedea că-i merge la inimă. La întretăeri de sgomot, răsunau pe nas, legănate, notele jalnice

„Şi 'am auzit o minciună,
Că apa de Jiu e bună
Cine-o bea doi, se 'mpreună,
Cine-o bea doi, se 'mpreună".

Cântecul atrăsese lângă colonel, încă doi ofiţeri: unul în stânga lui şi altul rezemat de spatarul scaunului acestuia, cam în spate. Cel din urmă nu mai contenea: „Zi cioară că te tai", pe când doctorul, ridica degetul arătător în sus, în semn de ascultare.

In jurul generalului, foiau toţi acei cari aveau ceva de spus: un cuvânt de laudă, sau de cerut o favoare.

Indoiţi de şira spinărei, sau întinzându-se peste trei patru locuri, cu glasuri bemolizate şi cu privirile languroase, întrebaţi sau fără nici o chemare, aceşti ofiţeri, se credeau datori să întreţie pe general, vorbindu-i de calităţile sale, de isprăvile sale, de intenţiile şi gândurile sale.

— *„De sigur că veţi da ordin să pregătim un atac de noapte, pentru a se evidenţia rolul cel mare, al granatelor"..*

— *„Când vom fi pe front, vom şti, că pe lângă generalul părinte, avem şi-un general erou".*

— *„Toate bune mon general, mais ou sont les artistes?".*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

La această întrebare, generalul făcu un semn de aducere aminte.

„Vous avez reson mon colonel".

Dar, n'apucă să dea ordin pentru a veni artiștii, căci în fața lui, cam pieziș spre stânga, de două minute, un colonel roșcovan, cu mustața tăiată până la jumătatea buzelor și răsucită în sus, cu frisura la mijlocul capului, se muncea să restabilească tăcerea, pentru a-și rosti inevitabilul său discurs. Generalul văzu, și făcând un gest energic, adăugă contrariat:

— *„Mă rog Domnilor, nu uitați c'aici e popotă, nu... birt".* Toți își luară în grabă locurile. Lăutarii amuțiră. Ultimele sgomote de pahare și tacâmuri, se opriră ca prin farmec. Astfel colonelul, putu să-și înceapă discursul. Era ca o datorie pentru el, să vorbească cu orice prilej.

De loc stăpân pe ceea ce avea de spus, colonelul se fâstâci chiar de la început. Forțând deslănțuirea vorbelor, se trezi înșirând la fraze, care n'aveau nici o legătură între ele, de cât o lipsă totală de punctuație. „..,da Domnule General, Dv. sunteți părintele Divizie și deși n'am spus-o, totuși o repet, și o spuneam și camaradului meu, colonel Teescu, care este, o pot spune, un suflet de elită, că fără Dv, divizia noastră n'ar însemna nimic, pe când astfel, o pot zice la din contra, care așa cum e organizată, servește de model și la marele cuartier, pentru că, ca să mă exprim așa, Dv. ați pus aici, o pot zice, inima Dv. și tot a Dv și...".

Cu toată severitatea care isvora din ochii ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Fundațiilor Regale 1901-1932

neralului, un murmur surd se ridica din ce în ce mai stăpân, în atmosfera încărcată a sălei.

Se părea că tămăind pe general, colonelul, uitase a spune un cuvânt despre cel care era sărbătorit. Un coleg mai îndrăzneț, nemai putând suporta această beltea, îl bătu ușor pe spate, șoptindu-i, pe jumătate râzând, pe jumătate serios:

— „Nu uita să spui ceva și despre maiorul Dan, și mai ales, nu uita să sfârșești".

Roș de mânie, colonelul sbucni furios: „D-ta să-ți vezi de tunurile D-tale, cari latră la lună" și continuând ..

„Sfârșesc D-le general, prin a vă aduce, ca să zic așa, omagiul meu de recunoștință, pentru solicitudinea pe care a-ți avut-o față de mine, datorită căruia, ca să zic așa, port astăzi aceste trei trese înguste pe lângă una lată, care o pot zice, în alt corp, putea să fie și la din contra și nu mă pot opri a vă ura toate fericirile"... După o secundă: *„iar pe tine vrednice Maior — care ești, o pot spune, ca și un fiu al meu, — te îmbrățișez din tot sufletul. Să trăiți D-le General"*.

Un ura, amestecat cu sgomote deosebite, înmormântă ultimele vorbe ale colonelului, grăbindu-le un sfârșit prematur.

Lăutarii dădură drumul gurilor și zdrângănind din instrumente, mări larma.

„Să vie artiștii" dădu ordin, în mod sentențios, generalul. Se făcu tăcere. Dintr-o odae de alături, apăru un tip cu fața rasă, scurt de trup și rupt de mijloc,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şopti ceva la ureche primului lăutar şi ajungând în mijlocul sălei, dădu drumul unui glas mare, spart, care umplu fără veste, sala, de sgomotul alterat, al unei bucăţi din Tosca. Toate atenţiile erau încordate, în ascultarea acestei partituri. Ai fi zis, că nimeni din cei de faţă, nu mai ascultase vre-odată, o bucată, atât de măestrit executată.

Cântăreţul, care nu era de cât un artist comic răsuflat, a trecut la ghimbuşlucurile sale. O exaltare a simţurilor, sdruncină din nou, întreg aranjamentul sălei. Toţi stăteau răsturnaţi, răstogoliţi, aplecaţi pe bănci, pe mese, pe scaune, căscând ochii, sbucnind în hohote de râs, sau cerând bisarea unor anumite părţi, pe care, acest măscăriciu, le debita cu o inconştienţă, cel puţin egală, cu a multora din cei cari'l ascultau.

După el, un alt artisl păşi în mijlocul sălei. Făcând un compliment profund în faţa generalului, care 'i dădu voia cuvenită să înceapă, îşi duse cu artă vioara la gât, după ce o struni de câteva ori, şi înfăşurând întreaga asistenţă într'o privire, care părea a spune, „o să vedeţi voi acum, cu cine aveţi de-aface", dădu drumul arcuşului, să lunece pe cele patru strune.

Un bâzâit domol, plăcut, adormitor, care aci se subţia, aci se îngroşa, începu să se desprindă de pe pieptul vioarei.

La vibrarea notelor calde, curate, duioase, atmosfera începu a se mai limpezi, sala începu a se mai lumina, chipurile comesenilor, începu a se mai însenina. O vrajă dumnezeiască începu să se coboare de sus, o vrajă care cucereşte, care în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

vinge, care robește. Firul neîntrerupt al cântecului, aci se frângea sub lovitura arcușului, aci devenea lung și dulce, ca o rază de primăvară, care'ți umple sufletul de o melancolie vagă. Pe fețele tuturor, se întrezărea urma unor amintiri îndepărtate. Toți se gândeau unde-va, departe, unde 'i chema un dor, un vis, sau durerea unei nostalgii nemărginite. Nici o răsuflare. Nici o șoaptă. Peste tot, plutea o armonie dumnezeiască, amețitoare.

Când firul tainic al coardelor încetă, fermecarea minților continuă încă. Abia după câte-va clipe, începu bâzâitul cuvintelor șoptite, care apoi denaturară în acea vorbărie, care curge ca o apă tumultuoasă.

Unii din ofițeri, se chirchelise de-a binele. Vorbeau hala 'n dala. Nu mai păstrau nici o etichetă, nu mai țineau nici o ordine.

Băeți tineri, fără experiență și fără prea multă minte, începeau să vocifereze, să critice, să strige, să se certe. La un moment dat, un locotenent negricios, cu mustățile lăsate peste două buze groase și cu trupul pipernicit, păși, bălăbănindu-se printre mese, până ajunse în fața generalului, având într'o mână, un pahar și 'n cea l'altă, o sticlă cu vin.

Ochii îi erau tulburi. Pașii șovăinici. Glasul spart, sacadat... — Domnule General ...cu toate că ești generalul meu... dă-mi voe să-ți spun că ești un mare... un mare... o mare mangafa-fa.

Toată sala tresări dela locul ei.

Generalul făcu un gest de liniștire.

Locotenentul continuă:

— Domnule general... să mă erți că eu sunt loco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tenent și... tu ești general... ce—are aface .. eu sunt om drept... toți ăștia de aici... toți sunt niște... niște... asta cum să zic... niște man...ga...fa...le. Tumult în sală. Generalul îi liniștește. Locotenentul continuă: —... tăceți măi, să vorbesc și eu, îmi dai voe „mon general" nu-i așa? toți sunt... asta cum să zic... cari toți te lingușesc. Sala geme de murmure. El continuă: — Eu să fiu ca D-ta, i-aș da afară pe toți. Iaca eu sunt... asta... locotenent... dar eu n'aș merge cu tine 'n luptă... mai degrabă m'aș duce cu Dan (arătând spre Dan și râzând mefistofelic) ...dacă aș fi prost. Vino 'ncoace Dane, să te pupe neica. Vrând să se întoarcă, se sprijini de-un scaun, ca să nu cadă. Toți erau revoltați. Generalului, îi țîșneau scântei, din ochii lui mici, de tatar.

— Enăchescule, te ert, că ești beat. Apoi adresându-se ofițerilor:

— Domnilor, nu sunt egoist... fiecare dintre Dv. are voia și dreptul, să simpatizeze pe oricare din ofițerii Diviziei. Găsesc însă, că acest ofițer, a trecut măsura și de acea trebue să părăsească sala. Abia la sfârșitul cuvântărei, se restabilise complect, liniștea.

Un alt ofițer, se căzni în zadar, să articuleze o nouă cuvântare. Larma, trecea peste glasul lui pițigăiat.

Vinul curgea sgomotos în pahare și capetele se amețeau, peste măsură.

Artiștii reapărură. Comicul dădu drumul „repertorului" lui, fără perdea. Căutând să localizeze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivelor.ro/mdrr1901-1932

anumite scene de bâlciu, începu să-şi bată joc de câţi-va ofiţeri, mai tăcuţi...

Cu toate că ceasurile erau târzii în noapte, acest ospăţ, părea a nu se mai sfârşi. Şi pe când toţi erau cuprinşi în spasmurile unei beţii, ce denatura în orgie, singur Dan, 'şi primbla paşii săi potoliţi, pe prundul aleelor din grădină, sub bogata revărsare a razelor de lună, fiind cu totul robit de-un gând, ce-i încătuşa mintea şi inima.

Ne mai putând aştepta sfârşitul, plecă spre casă.

II

Copleşit de atâtea impresii şi obosit peste măsură, de tot ce i se întâmplase în zilele din urmă, Dan îşi luă drumul spre pădure. Capul îi-vâjâia, ca scocul unei mori. Era sub stăpânirea unui vis, care nu-l slăbia un minut. Cu toate că 'l chinuia ca un tiran, totuşi n'ar fi vrut să se despartă, nici o clipă de el. Prefera mai bine neliniştea, neodihna, veşnica, turburare sufletească, în locul ori căror bunuri.

Numai, să viseze. Atât îi mai rămăsese, din cea ce putea numi un trecut, o dragoste. Toate se năruise, ca sub scăpărarea unui fulger. Numai el rămăsese, pentru ca să plângă pe ruinele unor amintiri, cari 'l stăpânesc mai mult ca ori ce putere pe lume. El se mulţumea şi cu atât.

Îşi primise soarta, cu acea linişte aparentă, cari duce la dezastru. Când se uita însă, împrejur, şi-şi amintea de furtuna morţii, care secera omenirea, se resemna. O voce ascunsă dar puternică, îi im-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

punea răbdare. Cineva din lăuntru lui, îi striga aproape în fiecare clipă, cu acea voce tainică, pe care omul n-o pricepe de cât în nenorocirile lui: „Ţ-e inima îndurerată ?... Nu mai găseşti nici un sens în viaţă ?... Vrei să mori ?.. Du-te acolo... Vei muri pentru o cauză mare. Numai sângele spală, năzuinţele pătimaşe". El, ascultător, supus, călăuzit de durerea lui şi de ideia sacrificiului pe care se simţia dator, să-l facă pentru suferinţa lui morală şi pentru ţara lui, primi bucuros judecata acestui străin, care nu era altul, de cât conştiinţa lui proprie. Era hotărât să moară pentru patria lui. Asta o spusese convingător, tuturora, cu acea siguranţă, care taie drum drept în sufletele cinstite. Şi acum, avea totuşi, să-şi facă o imputare.

Scrutându-şi judecata, i se părù, că minţise. I se părù, că mai presus de sacrificiul pentru ţară, era durerea, neisbânda, sdrobirea visului său, care'l îndemna la acest pas hotărâtor. Înşelase, întocmai cum fac negustorii în bâlciuri.

„Ce-ar zice toţi acei, în ochii cărora se citea admiraţia pentru, fapta mea, când ar afla, că pricin plecărei mele pe front, nu se datoreşte jertfei pentru ţară, ci neputinţei de a 'mi învinge patimile?..."

Gândul acesta 'l tulbura cumplit. Făcuse în mod inconştient o faptă rea. Acum, îi simţea greutatea. Îi venea să ţipe, să strige. Îi venea s'alerge în fuga mare, în sala acea de petrecere, în care vorbele îi vrăjise, un moment, toate minţile, şi acolo, consternat, umilit, cerşind ertare, să le arteă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adevărul adevărat. Voia să le destăinuiască pricina sacrificiului, pe care era gata să-l facă și căruia, — furat de musica vorbelor,—îi dăduse o atât de frumoasă interpretare. Voia, în sfârșit, să se spovedească tuturor. Simția cum și-ar ușura inima de o greutate atât de apăsătoare și cum, văzându-i-se sinceritatea, ar putea să fie înconjurat de compătimirea cinstită, a tuturor. Un balsam binefăcător, s'ar revărsa peste vestejita lui inimă, întocmai cum cade roua, peste o plantă ofilită. Dar n-avu puterea s-o facă.

Toată ființa lui, se de dublase. O parte din ea, se dusese pe căile drepte, ale apărărei facultăților sale neștirbite, pe când cea l'altă, torcea la lumina unei candele aproape stinsă, visul neîntrerupt, al dragostei lui nenorocite.

Intins pe iarba verde, de la marginea pădurei, cu fața 'n sus, cu mânile sub cap, cu ochii pironiți în infinitul bolței instelate, Dan își depăna, în sunetul unei musici ascunse, firul amintirilor sale vrăjite. In totdeauna acelaș. Dela acelaș capăt și până la acelaș sfârșit. Intocmai cum curge o apă. Ani neîntrerupți, sute și mii de ani. Inainte, tot înainte. Fără să se tânguiască la nimeni, fără să obosească, fără să se poată opri. Așa erau amintirile lui Dan. Luate de la isvorul cristalin, al unei întâlniri, în amurgitul unei seri de primăvară, cu cer senin, cu aer cald, cu miresme amețitoare, cu înfiorări de tinerețe, și străbătând toată gama fericirilor pământești, până cad în prăpastia fără fund. Aici, i se face un întuneric adânc înaintea ochilor. Un tremur nervos îi zgudue toată făptura.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un desgust de viață îi oprește bătăile inimei și nu-și mai poate da seamă, de ce s'a întâmplat. În zădar caută să-și revizuiască clipele acele de furtună, să le lege una de alta, să le adune și să citească în ele, ca 'ntr'un ciaslov scris cu alte slove. În zădar. Nu reușește. O sdruncinare puternică se produsese în el. O zdruncinare, a legăturilor dintre minte și inimă, care oprește judecata să se pronunțe asupra greșelilor sufletului, un fel de întrerupere de curent, care face dintr'o mașină, un vraf de piese frumos orânduite, dar fără mișcare, fără viață.

Știe că s'a petrecut ceva grozav, ceva neobișnuit, ceva extra-ordinar. Ceva care răstoarnă tot ce întâlnește în cale, care oprește viața pe loc, care omoară. Dar ce? Nu știe bine. Îi groază să se gândească. Preferă să-și depene firul amintirilor, cari îi înmoaie sufletul, ca 'ntr'o baie de miresme; care topesc simțurile, ca 'ntr'un vârtej de patimi; care'l transportă la o tinereță perpetuă, de cât să se chinuiască, a deslega rosturile acestei dureri sufletești.

III

Era pe la un asfințit de soare, de primăvară. Luându-și rămas bun de la supușii săi, — cărora le aducea zi cu zi, podoabe de verdeață, — bătrânul astru, se pitula încet, încet, după streșina de dealuri, pe crestetele cărora, își uitase un mănunchiu de raze dulci, cari tiveau cu burangic, câți-va norișori de purpură, rătăciți pe cerul de cristal. Era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafundatia.ro/mdrr1901-1932

un asfinţit, care rămâne pururea în gând, o viaţă. Fermecat, uimit, perdut de atâta măreţie, de atâta splendoare, Dan oprise trăsura 'n loc, pe vârful dealului, ce scoboară în Dobeşti.

Adulmecând cu frenezie unda unei adieri, ce alerga şăgalnică peste faţa spălată proaspăt, a negricioaselor ogoare, nu se mai săturа admirând pe *Cel care*, orânduia cu atâta îmbelşugare, aceste lucruri, atât de tainic unite laolaltă, pentru a reda icoana celei mai sublime armonii.

„Iată în ce constă credinţa cea adevărată: în armonia indistructibilă a naturei, care stăpâneşte, crează şi imortalizează, tot ce există 'n univers".

Furat de aceste meditări, Dan nici nu observă că la doi paşi de dânsul, se strecurase două trupuri: un bărbat şi o femee. Contrariat, Dan voia să ştie, cine 'l substrăgea din această gândire. Dădú ordin soldatului să plece. Când ajunse în dreptul celor doi, trăsura se opri. Dan, intră 'n vorbă cu ei şi-i pofti sus. O luară înainte. Toţi tăceau. Valea liniştită, cu vederea ei panoramică, presărată cu sate, drumuri şi ape, predispunea la tăcere. In dreptul stânei, o droaie de câini, li înconjurară trăsura.

Doamna făcù un gest de spaimă.

— Vai! dacă am fi fost pe jos, ne-ar fi sfâşiat câinii.

— Câinii, doamnă, nu dau la oamenii ce buni, — răspunse Dan, privind-o drept în albul ochiilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Așa se zice... Dar asta ar trebui s'o știe, mai întâi, câinii... Eu n'aș avea curajul s'o încerc, pe socoteala mea.

— Lucrul n'ar fi tocmai greu, afară dacă nu vă simțiți, destul de bună. Zicând acestea, Dan, alunecă de pe scara trăsurei, în hărmălaia câinilor. Aceștia amuțiră. Ciulindu-și urechile, o luară rara spre stână, unul câte unul.

Doamna, mirându-se de această întâmplare și folosindu-se de încetineala mersului trăsurei, se coborî și dânsa, așteptând pe Dan, care era la câțiva pași.

— Mare curaj, Domnule Căpitan.

— Nu e vorba de curaj... și mai ales n'aș vrea să credeți, c'am făcut-o, fiindcă erați D-stră cu mine.

E o veche deprindere, de a înfrunta orice pericol. Știam dinainte, că acești vrednici apărători ai avutului nostru, nu vor fi agresivi cu mine.

Cu trăsura și caii e altceva.

— Dar dacă totuși s'ar fi repezit...

— Atunci?!... Nu știu ce s'ar fi 'ntâmplat. Nu cunosc frica de necunoscut.

Urmă un moment de tăcere.

— Veniți de departe, Doamnă?

— Din Crângeni, satul de alături. Ne ducem să scoatem dela primăria din Tăciuni, un act de indentitate, pentru a putea căpăta dela Iași, un bilet de liberă trecere, pe zona de operație, la Galați, unde e soțul meu.

— Soțul Dv. e pe front?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— De bună samă. La plecarea lui, nu m'a putut lua, fiind ordine stricte, ca ofițerii să nu-și iea soțiile.

— Pe cât știu, nici astăzi nu s'a revenit la aceste ordine.

—E adevărat. Din fericire, familia soțului meu fiind tot la Galați, voi cere să mă duc la familie, nu la soț.

— La socri, desigur.

— Cum vreți să credeți.

In vale îi aștepta trăsura.

Doamna se urcă în dreapta, ajutată de Dan, care oferi locul din stânga, tânărului ofițer. Acesta, sub pretext că-i plac caii, se sui pe capră. Atât Dan, cât și Doamna, se obliciră pe locurile lor, pentru ca să poată sta mai în voie, de vorbă. Drumul era mâncat de șivoaie, cea ce făcea ca trăsura să meargă 'ncet și să se balanseze, când într'o parte, când în alta.

Dan privi lung, în fața însoțitoarei sale, care, sfioasă, roși, aplecându-și pleoapele mătăsoase, peste cei doi ochi negri, cari pluteau pe niște globuri albe ca de cel mai curat porțelan. De sub streșinele pălăriei băețești, de culoare albastră închisă, ieșeau în mod neregulat, două rânduri de scârleonți încâlciți și creți, cari, umbrind două tâmple caiicelate, se întindeau până spre roșul trandafiriu al felor doi obraji împurpurați și fragezi, de-ți era frică să nu-i atingi, nici chiar cu privirea. Buzele roșii, puțin răsfrânte 'n afară, erau cuprinse de-un ușor tremur, — aproape imperceptibil, — care se accentua, sub vraja privirilor stăruitoare, ale lui Dan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Căpitanul observă această jenă. N'aveà însă putere să-şi ridice ochii, de pe o aşa comoară, de trăsături şi forme armonioase. De acea, riscând să fie tratat de nepoliticos, continuă să privească ţintă, spre femeia, căreia, într'un moment de uitare, puţin a lipsit, să nu-i spue în faţă, că e frumoasă.

Nici o discuţie nu urmă, timp îndelungat. Acuma, trăsura scobora valea dulce de la Dobeşti spre Tăciuni, în trapul stăpânit al cailor. De o parte şi de alta, treceau zoriţi, spre sat, soldaţi, ofiţeri, bărbaţi, femei, care, călăreţi.,.

Ca-'ntr-o continuare de vorbă, Dan grăi domol :

—...şi sunteţi de mult prin părţile acestea, Doamnă ?

— Da. Dela refacere a de astă iarnă. Am fost întâi în Huceag. De curând, am trecut în Crângeni.

— Curios, că nu v'am cunoscut.

Dan spuse aceste vorbe, cu atâta siguranţă de sine, în cât doamna adăugă, intrigată.

— De unde rezultă că Dv., trebuiă să cunoaşteţi pe toată lumea de pe zonă ?

— A !!... Nu. Asta nu.. Dar mise pare curios, că nu vă cunosc, de oare ce la Huceag, veneam adesa-ori, astă iarnă.

— La D-a Aron nu-i aşa ?

— Ei da. Da de unde ştiţi ?

— Fiind-că acolo, veneau mulţi ofiţeri, şi între alţii, ştiu că şi Dv: lăsaţi adesa ori, câte-va sute la Pocker sau bridge.

— Cum ?... Care va să zică Dv mă cunoşteaţi din nume ?! Întrebă Dan, contrariat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://statransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba, — să mă ertaţi, — şi din ochi.

Luând o posă de strengăriţă, continuă :

— Cine nu cunoaşte pe cel mai brav dintre ofiţerii diviziei noastre ?

— Doamnă ?!

— Nici o vorbă dacă vreţi să nu deveniţi modest. Modestia nu mai e en vogue. Pildă: generalul Dv.

— Doamnă, dar eu nu pot s'aduc o vorbă, în apărarea mea ?

— Ce să vă fac, dacă şi 'mprejurările vă sunt potrivnice. Intrăm în sat, şi fără voie, trebue să întrerupem acest subiect.. Ştiţi Dv unde o fi primăria ?

— Da Doamnă.

Dan era foarte perplex. Nu-i convenea multe din cele ce auzise. Şi mai ales, nu-i conveni tonul, sub care îi fusese spuse.

La primărie, fiind târziu, nu găsi pe nimeni.

Doamna îi spuse, că va pleca la Iaşi şi fără actul acela.

Dan, îşi luă ziua bună dela însoţitorii săi şi plecă. Tocmai acasă îşi dădu seama, că-i lăsase să se întoarcă pe jos. A doua zi, Doamna Trifan, scăpă trenul. Voind să dreagă greşala făcută, Dan luă, după prânz, drumul Crângenilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV

Într'o odăiţă aranjată cu gust şi meticulositate, găsi, aproape culcată, — în societatea fratelui său şi a unei doamne din sat, — pe d-na Trifan.

La vederea „ilustrului oaspete", îşi cerú mil de scuze.

Dan, observă că d-na nu părea tocmai bine.

Aceasta, la rândul ei, nu întârzie să 'i spună, că la întoarcere, grăbindu-se ca să nu înopteze, a transpirat şi răcit. Dan îşi simţi vinovăţia îndoită. Departe de a căuta motive de iertare, îi spuse pe şleau, că fusese zăpăcit, de oare ce altfel, nu-şi poate explica, cum a putut lăsa doi oameni, în condiţiile lor, să facă un drum aşa de lung, pe jos.

— E drept, — afirmă d-na Trifan, — gândurile ni fac câte-odată, mare bocluc. Probabil ca le Dv, nu erau tocmai departe, de oarece v'au sosit aşa de repede, şi v'au împins spre Crângeni. Cât despre faptul c'am venit pe jos de la Tăciuni, asta ni-a făcut o mare plăcere. Am avut un drum, admirabil. Nu-i aşa Silică?

— Parcă tot mai bine era 'n trăsură. N'est pas, mon Capitaine?

— Obrasnicule, dai a înţelege d-lui Căpitan, că fără trăsura d-lui, am fi fost morţi.

— De frica câinilor de la stână, adăugă Silică, Ai putea s-o laşi mai încet cu modestia, D-nă, N'est pas?

— Cu dânsul n-o scoţi, nici odată, la capăt. .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasilvania.ro/mdrr/1901-1932

După câte-va clipe adăugă : — Era o lună și un cer presărat cu stele, că te predispunea la poezie.

— O Doamnă nu-mi mai spuneți, că mă faceți gelos de o astfel de excursie.

— Nimic mai ușor, vă ofer aceiași lună, acelaș drum și... aceiași câini, pentru orice sară din săptămâna asta.

— Impreună cu D-voastă ?

— Asta nu. Eu plec la Iași, de unde, dacă voi putea scoate biletul de liberă trecere, voi pleca direct la Mitu meu, la Galați.

Dan, trase în fugă o ochire la cei din cameră și observând că sublocotenentul angajase un joc de cărți, cu D-șoara Borman, șopti aproape neînțeles, dar cu înțelesuri :

— De care trebue să vă fie tare dor.

— De sigur, că mi-e dor. Nu l 'am văzut de două săptămâni și stau *„ca pe ghimpi"*, cum zic femeile, pe aici.

— Dar dacă nu puteți scoate biletul acela, vă reîntoarceți, nu-i așa ?

— Ah! Nici nu vreau să fac o astfel de presupunere. Trebue să obțin biletul cu orice preț. Am și drept că obțin un astfel de bilet. Altfel ar urma să mor de foame pe aict.

— Să muriți de foame propriu zis, nu, dar să n-o duceți așa de bine, ca lângă d-nul Mitu al Dv, asta se poate.

— Ori cât ați vrea Dv să zefleinisiți înțelesul expresiei „mor de foame", vă rog să credeți; că și 'n formă și 'n fond, am spus un adevăr.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vai Doamnă...

— Ce vă pasă Dv, care aveţi de toate... Eu trebue să mă rog de toţi, ca să capăt puţinul ce-mi trebue. Şi asta cu câtă greutate. Un curat iad.

— Iată-mă intrat într'o discuţie culinară. Imi va fi foarte greu, să vă fiu un bun partener, în domeniul acesta.

— Dar...

— Pardon. Nici nu vă stă bine să vorbiţi, despre lucruri...

— O da, eu care trăesc ca păsările cerului... Vă 'nşelaţi, D-le Căpitane. Trăesc, nu plutesc prin nori.

— Ori cât, D-nă, dar a poetisa puţin viaţa, a o ridica, într'o măsură cât de mică, deasupra realităţei brutale, mi se pare o condiţie, pe care o cere sufletul, în lupta cu materialismul brutal.

— Dar când sufletul e rănit şi ochii veşnic înlăcrimaţi, pentru neizbânzi din acelea, cari privesc acest materialism, n-ai dreptul să-ţi cruţi puţin nervii, spovedindu-te tuturor, de mizeriile ce înduri ? Ce-ar fi, dacă, ducându-te la un cerşetor, lipsit de toate, în loc să-ţi vorbească de aceste lipsuri, ţi-ar vorbi despre... : „poetica legănare în văzduh, a fulgilor de zăpadă ?".

— O Doamnă ! Sunteţi aşa de amărâtă...

— Şi pe drept cuvânt, Domnule. Zilnic mă lovesc de insuccese, cari mă fac să disperez. Şi pe toate, nu le pot rezolva, de cât cu plânsul. O ce timpuri, ce timpuri...

Dan rămase întristat, în faţa acestor realităţi crude. Dânsul voise să ducă discuţia către alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

ţeluri. Vorbele îi furase ca o apă mare, şi 'i dusese într'un sens opus.

Tăcură amândoi.

Soldatul intră cu un ceainic, pe care D-na Trifan 'l luă, şi orânduind 4 pahare, le umplu. Aburul aromatic, se răspândi în toată încăperea. Doamna umblă de colo colo, aducând cele necesare : rom, linguriţe, şerveţele...

De-odată, glasul ofiţerului, zgudui liniştea odăei ;

— Te-am rămas. Surpriza... surpriza...

— Ei da, ai dija o surpriză la mine.

— Nu, eu acum o vreau...

— Asta nu se poate, dija...

— Il faut être poli, Silică, zise dojenitor, D-na Trifan.

— Ce are a face, eu vreau surpriza.

Dan, nu luă 'n seamă cearta celor doi jucători. Stând aplicat cu capul pe braţul drept, nu'şi mai putea lua ochii, o clipă, dela D-na Trifan. Se uita ţintă la dânsa. Ar fi voit, ca pe lumina ochilor lui, — întocmai ca pe o placă fotografică, — să se imprime, în toate amănuntele, chipul acestei femei.

Când i se păru că vizita s'a prelungit prea mult, încercă să plece. La cea dintâi invitaţie să mai rămâie, se aşeză maşinaliceşte pe scaun.

Nici nu-şi putea da socoteală, când eşise afară cei doi tineri. El sta inert, ca o statue, ca un ipnotizat, cu ochii fixşi, cu mintea aiurită, cu gândul răvăşit. Asculta.

D-na Trifan vorbea.

La mici intervale, — ca şi când ar fi vroit să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sondeze atenţia lui Dan,—sau din obişnuinţă — D-na Trifan intercala câte un : „nu-i aşa“. Dar, neaşteptând nici un răspuns, îşi continua vorba mai departe.

Dan nu înţelegea nimic din ce auzia.

Din când în când, însă, dădea din cap, sau articula câte-un „da“ sau „nu“, care nu-şi avea întotdeauna locul. Această desconcentrare, nu scăpă d-nei Trifan. De aceea, — punând-o pe socoteala vizitelor de la Huceag, — nu înceta a face aluzii răutăcioase.

Afară se 'nserase de-a binelea.

Pânza amurgului, se lăsase uşoară, peste cele două ferestre mărunte ale camerei, şi un semi întuneric intim, micşora distanţa între cei doi convorbitori, cari, ne mai având ce-şi mai spune, tăceau, privindu-se. Scârţâitul uşei dela tindă, îi trezi din reveria aceasta. Dan se sculă, îşi luă rămas bun, ţinând mult timp mâna D-nei Trifan în ale sale, şi eşind, se opri în prag, ca şi când ar fi vrut să-i spună ceva. Dar nu 'i spuse nimic. Uită să dea bună seara celor de afară, şi plecă.

Făgădui trăsura pentru a doua zi, dimineaţă. Urcându-se, spuse vizitiului să 'l ducă deadreptul la d-na Aron, unde era invitat la masă.

Toată noaptea jucă, pierdu şi 'n zori plecă spre casă, sdrobit.

Ori cât de obosit era, nu putu s'adoarmă. O parte din el lipsea. Toate cercetările de a o găsi, erau zădarnice. Ceia ce-i lipsea, era departe, prea departe de dânsul.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

Trecuse o săptămână încheeată, de când, — cu totul în contra obiceiului său, — Dan vizita în fiecare seară, gara, la trenul care venea de la Iași. Cine 'l întreba, îi spunea c-așteaptă scrisori urgente. Dar după ce trecea trenul, aproape întotdeauna uita să 'ntrebe la poștă, de sosirea lor.

Aranja partide de șah, de cu ziuă și juca hala 'n dala, tremurând la fiecare șuer de mașină.

— S'aude trenul?

— O nu. Mai avem un ceas și 55 de minute.

Făcea adesea ori poker, în sala de din dos a gărei, cu câți-va ofițeri. Perdea necontenit. Când vizitiul anunța intrarea trenului în gară, uitând c'a făcut ultimul relans, lăsa toți banii pe masă și ieșea pe peron, cum se găsea, pretextând c 'așteaptă o rudă, un cunoscut sau un prieten.

Ofițerii rămâneau perplecși. Se întrebau din ochi: „Ce e cu omul ăsta?". După câte-va minute, dela plecarea trenului, 'l primeau în mijlocul lor, dezolat, palid, cu trăsăturile feței alungite, tremurând de-o supărare, care 'i demasca întreaga lui atitudine.

Trenul mult așteptat, însă, nu mai venea. Pe Dan îl cuprindea un fel de desgust, amestecat cu multă durere și dispreț, pentru această femee.

V

Invitat la masă, la moșierița din Crângeni, Dan luă parte ca un manechin, cu toată vorbăria și tachinările lipsite de spirit, cari abundau la fiecare minut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

D-na Maior Strătinescu, — o femee între două vrâste, de-o frumusețe apusă și de-o moralitate îndoioasă, găsi interesantă figura posacă, — melancolică, — a lui Dan. De accea, începu prin a'i face curte, în chip stăruitor.

Abia 'l cunoștea. Totuși i se păru curios că'i scăpase. Soțul său, un ramolit, — maior în rezervă, — era departe și de casa și de purtarea neveste-si.

Masa sfârșită, Dan voi să plece. D-na Strătinescu 'l lua de mână, ca pe un copil, și mai mult târându-l, 'l introduse în grădina din stânga căselor, sub pretext că vrea să-i spună ceva. Dan merse 'n silă. Această femee pătimașă, produse asupra lui, o repulsiune adâncă, care prin contagiune, se răsfrânse asupra întregului sex, în adevăr slab, atunci când nu e pervers sau trădător.

Când își făcu această judecată, se gândi la D-na Trifan. „Toate sunt la fel", cugetă el. „Una te roagă, te plictisește, 'ți cade în genunchi, ca să ți se dea. Iar alta, după ce 'i conștientă că ți-a aprins o văpaie nestăpânită 'n suflet, te lasă să te consumi, să suferi, să 'ți blestemi zilele".

Mergând către fundul grădinei, d-na Strătinescu ferbea de mânie. Căpitanul nu-i răspundea un cuvânt, la palavragiile ei. Se opriră pe o bancă. Sub pretext că 'și ridică o gentuliță, d-na Strătinescu îi căzu aproape 'n brațe. Dan simți formele moi și calde, ale acestei femei. Un curent puternic, îi atâță toți nervii.

— Doamnă !..

— Domnule... Pardon... Era mai cavaleresc, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mi-o ridici tu... Dă-mi voie să-ți zic *tu*. Bărbaților cari 'mi plac, li zic de la 'nceput, *tu*.

— Nici n'am observat.

— De sigur, dacă toată inima ta 'i numai la jidoafca din Huceagu.

— Vă 'nșelați Doamnă...

— Nu mă 'nșel de loc. Dacă nu ți-ar fi gândul aiurea, nu te-ai purta cu mine, — care te vreau, fiind că te iubesc ca o disperată, — așa cum te porți.

Lui Dan i se făcu scârbă.

Acea ta, nu 'mpedică pe D-na Strătinescu, să se arunce la pieptul lui Dan, și mai 'nainte ca aceasta să se poată apăra, să-și lipească buzele sale lascive și unsuroase, de ale lui Dan.

Asta era culmea.

Revoltat, Dan se smulse din brațele acestei prostituate.

Indreptându-și părul, și ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic, îi ceru voie să plece, fiind grăbit.

Pe alee, se'ntâlni cu d-șara Strătinescu, cumnata d-nei Strătinescu... Pentru a nu lăsa nici o bănuială asupra certei lor, se arătă, foarte bine dispusă.

— Știi, vom face călărie, vânătoare. Căpitanului îi place foarte mult călăria.

— Vom invita atunci și pe D-na... acea a sublocotenentului,... care stă la baba Ilinca.

— A! Doamna Trifoiu... Trifan... Nu, nu, nu. D-l Capitan n-o cunoaște și nici nu vrea să facă orice fel de cunoștință.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe chipul lui Dan, sbură o umbră de mulțumire. Aproape instinctiv, zise:

— Ba da Doamnă, întâmplător, cunosc pe D-na Trifan.

— Așa ?! Ce minune ?!

— Am ajuns-o într-o zi pe drum, spre Tăciuni, și am luat-o 'n-trăsură.

— Ce cavalerism ?! zise rânjind D-na Strătinescu, ca să i se vadă dinții, încă frumoși.

— Poate știți și dacă-'i place călăria ? Și mai ales califourchon, cum să obișnuește pe la noi?

— Nu știu nimic din toate acestea, D-nă. Știu numai, că D-na Trifan, lipsește de o cam dată, de aici și că, probabil, va lipsi pentru totdeauna, de oare ce, e vorba să plece la soțul D-sale, la Galați.

— Ce bine sunteți informat.

— D-na Trifan singură, mi a spus aceasta.

D-na Strătinescu răsuflă de bucurie.

Cu acestea, vizita lui Dan, luă sfârșit. Se întoarse acasă, aproape bolnav, de acolo.

VI

Disperat de-atâta așteptare, Dan, luă într-o zi, drumul spre Iași. Avea credința, că umblând toată ziua pe străzi, cutreerând restaurantele, cercetând magazinele și întrebând, pe la diferite instituțiuni militare, în legătură cu eliberarea biletelor de liberă circulație, va putea da de urma D-nei Trifan. Afară doar, dacă n-o fi plecat spre Galați.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sosit în Iași, se duse de-a-dreptul la Pretorat. Acolo i se spuse, că D-na Trifan, nu și-a putut scoate biletul dorit. Aprins la față, Dan o luă la vale, prin năvala de oameni. I se părea, că toți să uită la el, cu compătimire. De acea, evitând ori ce atingere, înfrunta privirile tuturor, cu ostentație și mândrie.

Ajuns 'n vale, o luă pe Lăpușneanu. Nu-i scăpa nimic neobservat, necontrolat. Pașii 'l duse, până de ceaparte, în Târgul Cucului, de unde, se 'ntoarse pe Cuza-Vodă și se postă, pe terasa hotelului Traian. Lumea, forfotea în toate părțile. O împestrițare nemai pomenită de oameni, de vechicule, de culori. Pe deasupra tuturor, uniformele militarilor. Dela albastru deschis, cenușiu, untdelemniu, măsliniu, și până la culorile cele mai extravagande, se întrețeseau, veșmintele atâtor representanți ai armatelor aliate, și ai diferitelor unități, încât 'ți dădeau impresia, că te afli, în fața unei grandioase representanții de operetă, în care, rolurile sunt prinse, de această mulțime de dute-vino, fără 'nceput și fără sfârșit.

Iar printre dânșii, numărul cel mic al civililor, rău îmbrăcați și stingheri, îți producea un sentiment de milă, dacă nu o vădită repulsie. Printre această uriașă gloată de bărbați, mișunau femeile. Fel de fel. Tinere, bătrâne, frumoase, urâte, serioase sau ușuratice, elegante sau ca vai de lume, pe jos sau în automobile și trăsuri, la primblare sau după treburi, femeile, dădeau acea notă caracteristică, de: variație, de atragere, de viață.

Apoi sgomotul, veșnica mișcare a vechiculelor, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mar1901-1932

întotdeauna grăbite, — huruitul tranvaelor, pocnitul motocicletelor, pufăitul automobilelor, strigătul vânzătorilor de ziare, înghesuiala și defilarea acestei mulțimi, ca 'ntr-o pânză de cinematograf, în mijlocul și deasupra căreia, — liniștit, rezimat în sabia lui de bronz, trona Domnitorul Cuza, singurul filosof și arbitru al întregei situații, — te făceau să crezi, că te găsești într 'un bâlciu enorm, la o desfacere, sau în apropierea unui prasnic uriaș, către care se înghesuesc toți, pentru a căpăta partea cea mai bună.

Dan, străpungea cu ochii lacomi, această mulțime, cu dorința neînfrânată, de a descoperi 'ntrânsa, o singură ființă. Dar toate ostenelile lui, rămâneau zădarnice. D-na Trifan, nu apărea de nicăeri. Amărât, desolat, se urcă în camera lui.

* * *

Ajuns sus, Dan se așează la masă, să-și scrie impresiile. Capul îi era greu și ideile răvășite. Neisbutind să găsească pe D-na Trifan, căuta să-'și ascundă, că venise pentru dânsa. De acea, în carnetul seu, — după multă chibzuință, — se hotărâ să nu scrie nimic, relativ la ea. Dar nici despre altceva, nu putea scri, cu toate c'ar fi avut despre ce.

In Rusia, se petreceau lucruri extraordinare. Țarul fusese detronat. Un guvern provizoriu, îi luase locul. Cu toate știrile asigurătoare, că evenimentele au decurs, în modul cel mai liniștit, toată lumea era îngrijorată și nu vorbea, decât despre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

asta. Toţi se aşteptau, la turburări grave, la mişcări populare puternice, la schimbări radicale. Nimeni însă, nu vedea pe omul providenţial, care să predomine această situaţie, peste măsură de grea. Pe buzele tuturor, era întrebarea: Unde se vor opri aceste stări de lucruri? Ce repercursiuni vor avea ele, asupra noastră? Cât despre cauzele acestui cataclism social, era o curată harababură. Ştirile din ziare, cădeau într-o contrazicere flagrantă, în fiecare clipă. Unele, puneau detronarea Ţarului şi arestarea cabinetului, pe socoteala relei aprovizionări a armatei şi populaţiei. Altele însă, — deşi forfecate de cenzură, — lăsau a se înţelege, lucruri cu mult mai grozave. Spaţiul alb, din coloanele acestor ziare, devinea foarte elocvent, pe străzi, în cafenele şi pe piaţa Cuza, unde, era un adevărat furnicar de oameni. Aici, se spunea pe şoptite, că guvernanţii Rusiei, — între care ereau mulţi nemţofili, în cap cu Ţarina, — înclinau, către o pace separată cu puterile centrale. Ceva mai mult: cu sacrificarea noastră. La toate acestea, se adăuga, convingător: „*Perfida Rusie, în aceaşi zi, în care, a semnat tratatul de alianţă cu noi, a semnat şi un tratat, cu puterele centrale, pentru împărţirea României*".

De altfel, toate aceste svonuri, erau puse în legătură şi cu încetinirea ofensive ruseşti şi cu slăbirea mijloacelor de aprovizionare, şi mai ales, cu încetarea oricărui sprijin, pe care Rusia, era datoare, să ni 'l dea nouă.

Dan, care nu era străin de toate aceste svonuri, ce păreau a căpăta, pe zi ce trece, confirmarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor, stătea, şi uimit şi impasibil. Cu toate sforţările lui, de a scruta viitorul, nu-şi putea face o imagină clară, a cea ce avea să urmeze. Instinctiv, îşi pipăi urmele rănilor dela o noplat şi coapsă. Stând trântit pe canapea, cu ochii întredeschişi, se văzù, ca prin vis, în grozavele lupte din munţii Prahovei şi Buzeului, rătăcind, cu rănile sângerânde, adesa de părţit de unitatea lui, înfrigurat, bolnav, prăpădit, fără nici un pic de nădejde, părăsit în voia soartei şi cu inima strânsă de durere, la vederea risipirei, celui mai frumos vis al său.

După aceea: spitalul de campanie, ranile nepansate, vagoanele de marfă, care stăteau cu săptămânile, prin gările supra aglomerate, veşnic ameninţat să fie capturat, cu tren cu tot, în fiecare minut.

Apoi: retragerea, exodul, prăbuşirea. Stând astfel, pe gânduri, îi veni o idee înviorătoare: „Dacă s'ar duce din nou, la luptă"?

* * *

In trenul spre Tăciuni, era mare înghesuială. Ajuns în staţie, se dădu repede jos şi cercetă cu atenţie, peronul. D-na Trifan, se scoborâ şi ea, nedumerită, uitându-se în toate părţile, ca şi când s-ar fi ştiut aşteptată de cineva. Dan o zări, însă nu-i alergă înainte. Când se întâlniră, în dosul gării, la trăsură, Dan îi sărută mâna, cu o emoţie stăpânită. Mâna D-nei Trifan, era fierbinte.

— Nu sunteţi bine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr/1901-1932

— Arăt așa de rău?

— Nu... Căldura mâinei, m-a făcut să vă întreb.

— Nu mă simt tocmai bine.

— Decând ați plecat, ați stat numai în Iași?

— Și ce e mai trist, fără succes.

Adresându-se soldatului, D-na Trifan zise:

— Se mergem, Voicule.

— Trăsura mea e aici, D-nă și dacă 'mi îngăduiți, vă voi însoți până la Crângeni.

D-na Trifan primi. Văzându-i încărcat cu pachete, află ca fost și dânsul la Iași.

— După cum vedeți am venit împreună. Nerăbdător, adaugă: — Credeam c-o să vă 'întâlnesc.

D-na Trifan, îi spuse, că n'a ieșit aproape de loc și că mai tot timpul, a fost bolnavă. Pe drum și acasă la Dan, îi vorbi de amărăciunile ei. Părea a fi tare îndurerată, stare pe care o și ilustră, cu două lacrimi foarte elocvente, pentru Dan, care să înduioșă.

In durerea ei, D-na Trifan, era peste măsură de interesantă. Dan își apropie scaunul de al ei. Luându-i mâinele 'n ale sale, îi vorbi ca unui copil.

— Nu trebue să fiți atât de tristă. Ticăloșia omenească e mare. Dar nu toată lumea, e rea. Cred că voi reuși să vă conving, de asta.

Aproape instinctiv, Dan, îi sărută mâna. D-na Trifan tresări.

Luară apoi ciaiul și plecară la Crângeni. Dan avù grijă, să înbodolească în blănuri, pe D-na Trifan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Noaptea era sumbră și rece. Cerul stătea gata să se prăvale în ape. Caii urcau 'n trap, dunga tărăgănată a dealului ce duce la Dobești. Dan, se alătură strâns, de D-na Trifan, al cărei păr îi gadila fața. O înfiorare dulce și plăcută, făcu să-i se urce sângele în vine. Închise ochii. Voia să păstreze această sensație, care 'l îmbăta, cât mai mult. Gânduri nebune 'l munceau. Ar fi vrut s-o strângă la piept, s-o sărute, s-o îmbete cu sărutările lui pătimașe, și 'n câteva cuvinte, să-i spună toată pasiunea lui. Dar îi lipsi curajul. D-na Trifan, sgrebulită, în fundul trăsurei, părea că era în afară, de tot ce se petrecea în acel timp, în sufletul lui Dan.

— Eram nerăbdător să vă văd...

— Da de unde știați că nu m-am întors? Întrebă D-na Trifan.

— Am fost adesa ori la gară, și am trecut și pe la Crângeni.

— Ce atenție... Nici nu bănuiam... Ochii lui Dan, ardeau ca doi tăciuni.

Ingusta pătură de aer, ce le despărțea obrajii, era adesa ori gonită, de câte o pală de vânt, lăsând 'ntre dânșii un gol, care 'i apropia, c-o putere magnetică.

Trăsură intră 'n Crângeni. D-na Trifan 'l pofti sus, și 'l tratâ c-o cafea.

— Acum ce voiți să faceți, D-na?

— Sunt complect nedumerită. Voi pleca fără bilet.

— V-ați expune la mari neplăceri.

— Atunci?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.muzeuromanului.ro/mdrr1901-1932

— Să rămâneţi aici.

— Peste putinţă. Trebue să plec la Mitu meu. Neapărat ?

— Absolut.

— Şi 'n cazul când nu se va putea ?

— Nici o lege şi nici războiul, nu mă va putea despărţi, de el.

Dan, avu o scrişnire de dinţi. Inciudat, adăugă :

— Atunci, aţi fi recunoscătoare, celui care v'ar înlesni un astfel de bilet ?

— Aş fi 'n stare să-i cad 'n genunchi.

După un moment de gândire, Dan zise hotărât.

— Veţi avea biletul acela.

D-na Trifan se 'nroşi de emoţie :

— Cât sunteţi de bun ! Vă voi fi veşnic recunoscătoare... Şi nu mai puţin şi Mitu meu..

— Despre D-l Mitu al D-v, să nu vorbim. Dan păli, după ce rosti aceste vorbe. Mânia lui, era dată pe faţă.

— Asta mă obligă să nu primesc serviciile D-v, zise D-na Trifan, vădit supărată.

— Sunt destul de mândră, ca să nu cerşesc dela nimeni, nimic... Mai ales 'n cea ce 'l priveşte pe Mitu meu.

— Doamnă,.. vă rog... vă implor ertare... Am vorbit ca un imbecil.

— Nu vreau să mă duc pe urma intenţiilor D-v,... dar v-asigur, ca sunteţi greşit...

— Vă rog să nu vă 'n doiţi, de intenţiile mele... Am făcut o stângăcie.

— Sunteţi foarte subtil... dar e prea multă avocatură, în fapta D-v...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1901-1932

— Prea mult, este ceva... dar nu avocatură, D-nă,... Nu pricep de ce ne-am războiu, puținul timp, cât veți mai sta pe aici.

Plecând, Dan zise :

— Atunci vom merge 'npreună la Iași, în una din zilele săptămânii acesteia.

— Împreună ? De ce ?

— Pentru bilet. Doresc mai mult ca ori când, să vă servesc cu acest bilet.

Eșiră amândoi afară. Era o noapte grozavă. Un întuneric ca păcura, bătut de un vânt amestecat cu ploaie, răscolea cerul și pământul. Cerându-și ertare, că nu 'l poate găsdui, D-na Trifan, 'l sfătui să ceară ospitalitate, la curte, la D-na Strătinescu. Dan nu primi. Fiind învățat cu drumurile, plecă.

VII

Cinci zile 'n șir, D-nei Trifan, i-a fost rău. O răceală cumplită, cu arșiți și friguri, puse stăpânire pe dânsa, și o trânti la pat. Dan, trecând a doua zi pe acolo, o găsi delirând. Soldatul îi spuse, că era să se prăpădească. Trimise numai de cât după medic. Avea 40° și pe nimeni, care s-o îngrijească. Pentru a 'i combate căldura, Dan, se gândi să-i facă ceva comprese reci. Dând plapuma la o parte, apăru un piept gălbui și catifelat, pe care, șerpuiau mici vinișoare albăstrui, până se perdeau 'n rotunzimea celor două sinuri, ușor ascunse sub broderiile cămășuței de noapte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr/1901-1932

albă ca zăpada. D-na Trifan, se trezi, sub fiorii răcelei. Se uită cu ochii tulburi la Dan, și 'i închise iar. După câteva clipi, șopti.

— Cât te am așteptat. Era să mor.

Dan, se 'n duioșă până la lacrimi. Observând, D-na Trifan 'l mustră. Apoi îi ceru mâna. Dan îi spuse, c-a trimis după doctor.

— Dar dacă vom avea nevoie de soldat? îngână D-na Trifan.

Dan, își scoase într-o clipă, cele trei trese, și luând poziția soldatului 'n front, îi zise, aproape serios:

— Iată soldatul, la ordinele D-v.

Gestul acesta, o făcu să zâmbească.

Erau nu mai amândoi, ca două puncte de viață, în liniștea odăiei și a întregului cuprins. După un timp, D-na Trifan zise:

— Ce mai e nou?

— Fel de fel svonuri. Rele, nu bune.

— De nu m 'ar apuca pe aici, ve-o nouă retragere?

— N ' aveți nici o grijă.

Câteva ceasuri ce urmară, le petrecură povestindu-și întâmplări din timpul refugiului. Pentru a n-o lăsa să se obosească, Dan se hotărâ să-i împărtășească o mulțime de scene, din luptele la care luase parte. Cu tot înconjurul lui de a nu-și evidenția prea mult isprăvile, aceasta nu-i scapă D-nei Trifan, care avu accente de admirație.

— Nu merit atâtea laude. Faptul c 'am fost rănit de câte va ori, nu 'n samnă nimic. Glonțul 'i orb. Adesa isprava nu se datorește nici celor râ-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

niți, nici celor morți, ci celor cari trăesc. Cei din tăi, au doar meritul că au contribuit la desăvârșirea isbânzei, cu puținul lor sânge. Formează,— așa zicând, sosul victoriei.

— Nu trebue să 'mpărtășiți și altora această părere. Ar fi așa de rău...

Dan n-o lasă să continue.

— Mă oprești să mi spun părerea ?

Fără să-i spună de ce-o oprește, Dan începu a 'i istorisi o scenă sguduitoare, cu niște spioni cari voiau să vândă planurile noastre strategice nemților. Din această pricină, a căpătat o rană care era să 'i fie mortală.

La sfârșit, îndurerată peste măsură, D-na Trifan îi strânse mâinele cu multă afecție și admirație, șoptind aproape imperceptibil.

— Numai eu n-am fost bună de nimic, în prăpadul acesta. Și asta datorită lui Mitu, care e un egoist fără pereche.

— Rasboiul nu-i sfârșit și nu se știe ce ni rezervă soarta.

Afară vrăbiile făceau un sgomot asurzitor, care ajungea până 'n casă, ca o simfonie de Betowen.

Doctorul, îi liniști. Era o gripă.

Pe drum, făcù mai multe aluzii vaporoase la adresa cumnatei lui Dan, după cum o recomandase el, la care acesta răspunse cu multă fermitate. Asta 'l făcù să se dea în altă vorbă. Schimbările de guvern din Franța și prăbușirea vertiginoasă din Rusia,— unde să dăduse amnistia politică,—însoțite de tot felul de svonuri, îi fură într-o discuție, care nu luă sfârșit, de cât, când ajunse 'n vale, la Tăciuni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

După ce-şi puse treburile la cale, Dan să repezi iar la Crângeni. Contrar voinţei D-nei Trifan, Dan rămase toată noaptea lângă bolnavă. Fù o noapte grea. Temperatura, care scăzuse la 38, într'un târziu se urcă la 40,5°. O hârâială în coşul peptului, îi oprea răsuflarea. La zăstămpuri părea că orice viaţă încetase şi Dan, în disperarea lui, nu ştia ce să mai facă. Îi plângea de milă.

Abia către ziuă începu a se mai potoli. Căldura descreştea văzând cu ochii. Era sdrobită de durere. Presimţind că e hidoasă, îşi ascunse faţa în perne. Dar Dan o asigură că e tot frumoasă şi o rugă stăruitor să doarmă. Pe faţa ei se perindau umbre şi lumini diferite.

A două zi, era mai bine. Soarele de dimineaţă îşi trimise o solie de raze, să salute pe această regină a durerei şi a frumuseţei. Dan, lăsă solia să pătrundă în mica încăpere, deschizând larg ferestrele.

— Ce bine ai făcut c'ai rămas. Îţi voi fi veşnic recunoscătoare.

Dan îi sărută mâna, o rugă să nu-i mai amintească nici odată despre aceasta şi sdrobit de oboseală, — plecă la Tăciuni.

VIII

Acasă 'l aşteptau treburi multe şi grabnice. Lipsa de subalterni pricepuţi, îi arunca 'n grija lui, toată treaba gospodăriei. Fără a ţine seamă de oboseală şi de emoţiile puternice prin care trecuse, Dan încălică şi plecă. La Divizie generalul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

îi împărtăși complect planul seu. Fiind vremea mesei, 'l reținu, la popotă, oferindu-i locul de vis-a vis de dânsul, contrar erarchiei păstrată cu multă sfințenie. La masă, s 'a vorbit, aproape exclusiv despre organizarea economică și agricolă a diviziei. Se hotărâ chiar, o conferință pentru a doua zi, în acest scop, cu toți șefii unităților. Generalul, își manifestă imperativ dorința, ca toți șefii, să dea concurs Maiorului Dan, — cum îi zise el, pentru întâia oară, de oarece 'i ceruse avansarea pentru 1 April 917, — și vorbi cu entusiasm de punerea în aplicare a acestui plan măreț. In special se adresa colonelului intendant :

— Vei satisface toate cerințele prietenului nostru. El îți ridică cincizeci la sută din sarcinile D-tale. Colonelul răspunse un „da D-le General" cu multă umilință.

Discuția trecu apoi asupra războiului. Generalul nu putea vorbi despre acesta, fără să-i se aprindă ochii în cap. El era predominat de ideia, că Ententa, trebue să iasă învingătoare.

— Altfel n-ar mai fi dreptate pe lume, Mă rog, până când briganzii aceștia or să-și bată joc de toată lumea. Niște mașini, niște brute. Viața lor ca popor și ca individ, e o pildă vie de siluirea ori cărei voinți, ori cărei inițiative. Forța și pumnul, iată devisa lor. Toată civilizația de secole, a fost maltratată de acești banditi.

Generalul vorbea cu patos. Sala era cuprinsă de fiori. Cafelele stăteau negustate, iar lăutarii și soldații cari serveau, încremenise pe locurile lor, sorbind cu lăcomie, fie care cuvânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mizerabilii. Își văd prăbușirea. Își văd sfârșitul. Acum trimit emisari în toate părțile. După ce văd că le-au eșuat uneltirile din Rusia, — unde revoluția a îmbrăcat-o formă națională, și unde oameni ca Miliucoff și Lwoff au luat frânele, pentru a opri desastrul revoluției; după ce văd ca America protestează cu îndârjire în potriva atentatelor de pe apă și că nici Spania nu le 'ntinde o mână de ajutor, acum vor pacea... Canaliile... Căderea Bagdatului și Kermanșachului îi sufocă. Turcii vor trebui să despresoare frontul nostru și să trimită acolo o parte din putregai. Dar nu se stinge o casă, c-o tidvă de apă. Apusul, cel puțin, îi desesperează. Ca mâine va cădea întreaga lor rețea de forturi: Laon, Lafère, St. Quentin și Soisson. Nu li-o mai rămas de cât să speculeze schimbările recente de guvern din Franța. Ei nu și pot închipui că dacă 'n locul lui Briand va veni Ribot, nimic din planurile stabilite, nu se va schimba. Victoria noastră e o chestie de luni, dacă nu de zile. In curând vom intra iar la joc. Ascuțiți-vă săbiile D-lor. De 10 Mai, vom defila în București"...

Toată sala fremeta de entusiasm.

Lăutarii prinse momentul. Inainte ca să le comande cineva, un ropot de acorduri intonă: „La Arme". O fredonare stăpânită insoți începutul. Dar un gest al generalului, rupse zăgazul vocilor și toată sala 'n picioare, răsună 'ntr 'un tunet de glasuri, care păreau unul singur, măreț și amenințător.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistatransilvania.ro/indr1901-1932

Dela Divizie Dan o luă dea dreptul la D-na Aron la Huceag, dela care voia să arendeze o parte de moşie şi-o grădină. D-na Aron 'l primi rece. Era supărată că nu mai dăduse pe acolo de mult. Dan observă atitudinea D-nei Aron, şi 'şi puse tot talentul, s-o înbuneze. Regrete, scuze, suveniruri, promisiuni, proecte şi mai repede de cât se aştepta el, D-na Aron se schimbă. De fapt, lui Dan nu-i plăcea „jidoacuţa",—cum îi ziceau toţi,— cu toate că nu era de lepădat. Avea privirea prea languroasă şi o tărăgăneală 'n glas, prea semitică. Iţi facea impresia unui fruct bun, căzut jos din pom. Şi Dan nu avea timp să culeagă fructe de pe jos.

După o oră de tratative, quasi sentimentale, Dan plecă cu un petic de hârtie, în josul căruia, întocmai ca pe o carte poştală ilustrată, D-na Aron îşi pusese iroglifele sale, consfinţind arendarea terenului necesar diviziei.

Satisfacut de achiziţia făcută Dan o luă dea-dreptul la Crângeni, suind 'n pept, dealul Spătarului.

Vremea era bună şi călduroasă. Dealungul fâşiilor înegrite, pe ici pe colo, tremurau în lumina viorie, mici pătrăţele albe, lăsând în urma lor, brazde negre, fumegânde.

La Crângeni se abătu pe la D-na maior Strătinescu, în acelaş scop.

D-na, lipsea. Era numai Domnişoara. Aceasta începu prin a critica pe cumnată-sa, — pentru a place lui Dan. — Pe urmă trecu la tachinări. Căpitanul îi spuse scopul oficial al vizitei, cea ce făcu pe D-şora Strătinescu să adauge:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Atunci interesele ve-vor aduce mai des pe la Crângeni, deși nici așa, nu veniți prea rar.

— In afară de interese mai sunt și sentimente.

— Pardon, n 'am știut ca vă leagă vr'un sentiment de râpile Crângenilor.

— Sentimentele însoțesc pe om în toate manifestările vieței lui, și când ele duc la căpătâiul bolnavilor, sunt 'n afară de ori ce suspectare.

D-na Strătinescu îi găsi în plină conversație.

D-șora, se retrase.

— Te credeam dispărut din societate.

— Nu din ori ce fel de societate.

— Ce răspuns e acesta?

— La friptură de lup, sos de câine.

— Ce 'ți face amica, sau mai bine zis, amanta?

— Doamnă...

— Te doare? N 'am știut...

— Nu era nevoie să știți. Tăcerea D-v mi-ar fi dovedit că nutriți pentru mine, sentimente mai alese.

Dan căuta să se achite cât mai grabnic de însărcinarea sa. Deacea adăugă:

— Poate ne vom înțelege mult mai bine, în alt domeniu.

— In afară de simțurile mele, nu cunosc altul... De sigur, vrei moșia mea...

— Nu pentru mine. Pentru Divizie.

— Nu-i-o pot refuza generalului. Voi avea prilejul să constat, că moșia mea va fi cea mai bine îngrijită... O adevărată fermă model...

— Nu 'nțeleg...

— Pur și simplu, fiindcă 'n Crângeni, se întâlnesc un meridian, c-o paralelă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fără maliţiozităţi, dacă e cu putinţă.

— Ve simţiţi atins? Nu rezistaţi la o presiune geografică?

— Mă lasă idiferent.

Exaperată, că nu 'l poate scoate din sărite, se 'ndârji.

— D-na Trifan e liberă de ori ce angajament?

— Doamnă, vă rog să 'ncetaţi cu insultele, faţă de persoane cari nu se pot apăra.

— Credeam că-o-să 'mi fiţi recunoscător, istorisindu-vă câteva întâmplări mai picante, din viaţa acestei aventuriere. De sigur cea mai nostimă, este acea de astă iarnă, din Galaţi.

Cu toată repulsiunea şi revolta sa, Dan fuzgrumat de curiositate şi ascultă bârfelele acestei femei. Curate murdării.

La un moment dat, sări ca ars de pe scaun.

— Destul Doamnă. Nu vă mai dau voie să vorbiţi de rău pe D-na Trifan. Tot ce veţi mai căuta a spune de ea, mă voi vedea silit, să le pun în socoteala D-v.

D-na Strătinescu păli.

— Căpitane, iea sama...

— Scuzaţi D-nă.

Dan îşi luă chipiul şi ieşi.

In uşă, să 'ntâlni cu D-şoara. O undă de aer rece, îi schimbă atitudinea de luptă.

Peste un minut, veni şi D-na Strătinescu.

Invoiala se făcu repede. Se despărţiră ca doi duşmani, cari s 'au împăcat, pentru a avea prilejul să se certe mai îndârjit, altă dată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvanica.ro/mdr1901-1932

Deacolo, trecu la D-na Trifan. Era peste măsură de s.riscitat. O infinitate de senti nente și sensații, se înpleteau în sufletul lui. Revoltă, gelozie, iubire, răutate. Cu toate că voia să-și ascundă starea în c re era, îi fu peste putință. D-na Trifan nu 'l putea înțelege. Se simțea foarte strâmptorată în fața acestui om, care nici n-o cunoștea bine și i făcea reproșuri.

— Mă rog: ruși, cazaci, Moisescu, Galați, ce'nsamnă toate astea, Domnule Căpitane?

Abia atunci își dădu sama Dan, de imprudența ce făcu. Cu atât mai mult, cu cât D-na Trifan, nu era pe deplin însănătoșată.

IX

Peste câte-va zile, Dan fu invitatul D-nei Trifan, la masă. Se restabilise dealbinelea și ținea să-'și arate, sub orice formă, recunoștința sa. Dan nu se putea opri să nu laude bunatatea mâncărilor, tot atât, pe cât D-na, le găsea de rele. Privindu-se din când în când, nu-și puteau da sama, cine i-a scos pe unul, în drumul celui l 'alt. Erau veșnic nedespărțiți. Pe când Dan îi vorbea despre atâtea lucruri frumoase, văzute în hoinărelele lui prin străinătate, entusiasmându-se, de câte ori aducea vorba despre amintirile scumpe inimei lui, D-na Trifan asculta cu evlavie, pe acest prieten, în tovarășia căruia, se simțea atât de bine.

După câte-va zile se hotărâră se plece la Iași.

Pentru a prinde timp, Dan se duse de cu seara la Crângeni, astfel ca pe la miezul nopței, se poată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pleca. Natura însă, era în contra lor. Astfel trebui să aştepte pân la ziuă; ceace, ei nu prevăzuse. Patul D-nei Trifan fu cedat lui Dan, care 'l refuză. In cele din urmă, învoiala se făcu. Dan îşi improviză un pat din nişte lăzi, iar Doamna, cu mare greutate, consimţi să se culce, deşi era sdrobită de nesomn. Căpitanul nu putù 'nchide ochii, de cât, dinspre ziuă. Fel de fel de gânduri, îi tulbura mintea. Intr 'un târziu îi venea să se scoale, să iească tiptil din cameră, şi să 'şi piardă urma, pentru totdeauna. Avea presimţiri sinistre. Işi blestema ceasul 'n care întâlnise pe această femee. Când însă îşi oprea luminile, peste chipul liniştit şi primăvăratec al D-nei Trifan, o toropeală dulce i se strecura 'n vine, potolindu-i nervii revoltaţi.

In zori plecară. La Iaşi, Dan aranjă lucrurile. Totuşi, biletul nu se putea lua, imediat. Pe 'nserate luară drumul Tăciunilor. Vremea era frumoasă. Secerea de aur a lunei, îşi întrecea strălucirea, cu stelele arogante, cari te 'nfiorau, cu săgeţile lor de foc. Bolta parcă era un enorm cadran de cristal, sub care mişunau vietăţile, ca într-un grandios laborator. Trăsura mergea liniştit, în trapul domol al cailor. Mistuiţi unul în cel 'alt, D-na Trifan şi Căpitanul Dan Mărgărit, îşi spuneau gânduri îndepărtate, aduse pe buze, de puteri misterioase. Când vorbele deveneau stânjinitoare, tăcerea le mărea înţelesul. Din timp în timp, Doamna Trifan, mai îngâna câte o melodie veche, cari înprospăta în mintea lui Dan, amintiri stinse.

Intr 'un târziu D-na Trifan, rupse tăcerea, strângând uşór de braţ pe Dan:

— Nici nu ştiam că mai eşti 'n trăsură. Ai devenit mai contemplativ ca un filosof.

— Ai dreptate. Te rog să mă erţi. E atât de frumoasă noaptea aceasta, în cât voi ţine-o minte. până 'n cel de pe urmă moment al vieţei mele, Si asta, fiind că eşti *tu* aici, alături de mine.

D-na Trifan rămase uimită, când auzi că Dan, o tutueşte. Totuşi, îi plăcu îndrăzneala acestui timid. Departe de a 'l mustra, îi strânse cât putù mâna, în ale sale.

Dan, nebun de bucurie, îi duse a mândouă mâinele la buze şi i le sărută, cu o frenezie şi cu o voluptate, care o făcu pe D-na Trifan să întrebe nedumerită :

— Ce ai Căpitane ?

— Oana, Oana ... Tu nu pricepi nimic din această tainică armonie a firei ? Ţie nu-'ţi cântă nimeni la ureche, un cântec vrăjit, dintr-o musică sălbatică ? Ţie nu-'ţi strecoară nimeni în vine, o văpaie aprinsă, care te îndeamnă să iubeşti, să simţi viaţa, să tronezi peste fericirile omeneşti ?

Oano, atât de înpetrită să fie inima ta ?

O ! Drăgălaşa mea Oana !

Dan strângea la pieptul seu, trupul mlădios al D-nei Trifan, care se frângea sub puterea braţelor vânjoase. Cu ochii închişi, nebun şi biat de focul dragostei ce i clocotea în suflet, Dan se aplică, ca o nălucă peste faţa de mătasă a femeei, ce tremura sub fiorii aceleaşi iubiri sălbatice, şi punându-şi buzele sale, peste buzele aprinse şi frage— de ale D-nei Trifan, sorbi până la sfârşitul puterilor, un sărut lung şi voluptos, în care i se păru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?id=41901_1932

că 'şi lasă viaţa, viaţa tuturor vieţelor neamului seu, generaţiei sale întregi.

Când se trezi din această beţie a simţurilor, găsi pe D-na Trifan plângând. Îi fu ruşine de fapta sa.

În neputinţa de a 'şi cere iertare, îşi lăsă, ca un copil, capul pe umărul D-nei Trifan şi se întristă din ce în ce mai mult, de parcă căzuse cerul asupra lui.

— Tu nu trebue să fii atât de trist, îi zise într 'un târziu, D-na Trifan.

— Am făcut o faptă urâtă şi mă voi pedepsi singur.

— Tot ce purcede de la inimă nu-i urât, chiar dacă nu-i cuminte.

— Şi totuşi, într-o zi, va trebui să dau ochii cu omul acela.

— N 'a fost de cât un vârtej nestăpânit de patimi. Dar repede ne vom reculege. Amândoi suntem vinovaţi.

După câte-va clipe, tot D-na Trifan, ca pentru dânsa singură:

— În curând ne vom despărţi, şi totul se va fi sfârşit.

Lui Dan, toate aceste îi măriu durerea şi mai mult.

D-na Trifan căută să 'l liniştească. Dar nu reuşi. Atunci se supără.

— Dacă continui să fii trist, mă dau jos din trăsură. Tu trebue să ştii a te lupta cu pornirile. Ai învins pedici mai mari şi te înmlădii în faţa unor inclinări, cari, deobiceiu, doboară numai sufletele noastre?!.. Eşti bărbat şi aştept pilda de la tine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De data asta vei aştepta în zădar.

O mare parte din drum, o petrecură tăcând. O mustrare se lăsase asupra sufletelor lor, ca o brumă timpurie şi le vestejise avântul, dragostea şi ilusiile.

Văzduhul, la rândul său, părea că iea şi el parte, la durerea lor. Din liniştit şi senin, începu a se tulbura şi cerni. Un zăbranic negru să lăsa de sus, din Tăriile bolţilor, şi cădea în falduri, din ce în ce mai groşi, pe pământul a toate răbdător. Pâlcuri de nori, se adunau în straturi groase, pentru a se risipi în fâşii sdrenţuite, sub biciuirea unui vânt capricios. Luminătorii de sus, trecuse toţi la culcare, în dosul acestor paravane, cari făcuse din albastrul cerului, o cetate a întunericului.

Picături grele, loveau din când în când mâinele şi faţa celor din trăsură.

— Aşa-i firea omului, schimbătoare ca vremea, zise mai mult pentru sine, D-na Trifan.

— Poate că vremea să iea după firea oamenilor, răspunse Dan.

— Iată ceva, ce nu se va putea şti nici odată. Dan dădu ordin să ridice poclitul. După o oră de burniţă, ajunse acasă.

Aici găsi, atât dormitorul cât şi biroul, încălzite.

Cu un glas, în care era tot atâta hotărâre, cât şi rugăminte, Dan zise:

— In noaptea aceasta, va trebui să te culci aici. Vei ocupa dormitorul, iar eu, îmi voi întinde patul de campanie, în birou.

D-na Trifan, nu găsi, în toată fiinţă ei, măcar o umbră de împotrivire, — deşi ar fi vrut-o.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Astfel, rămase.

După ce luară un ceaiu, trecură la culcare. Cele două odăi, pe care le ocupa Dan, dădeau din una în alta. În cea din fund, își făcuse dormitorul. Era o odaie curată, văruită, și cu un mobilier simplu și frumos. Câte va picturi și desenuri alese, ca o manifestare a spiritului său pentru artă,— impodobeau pereții. D-na Trifan nu intrase nici odată în această încăpere. Dan o conduse înăuntru, îi arătă toate lucrurile de care va avea nevoie, și apoi, sărutându-i mâna, în chip foarte politicos, ieși, urându-i: *„noapte bună"*. Mai dădu câteva ordine, pentru a doua zi, și se culcă.

Plescăitul ploaiei dela streșeni, ajungea ca un susur de chitară, înăuntru, armonizându-se intim cu muțenia odăilor și cu aerul călduț și aromit, din ele. Dan nu putu închide ochii. Tot ce se întâmplase până acum, i se perinda, ca într'un caleidoscop fantastic. Nu-și putea lua gândul măcar un minut, dela femea, care acum, sub greutatea oboselei, dormea liniștită alături. După greoae ceasuri de insomnie chinuitoare, un gând punea tot mai multă stăpânire pe el.

In cele din urmă, obsesia acestui gând, deveni lege. Toate mustrările pe care și le făcea, în legătură cu punerea în aplicare a acestui gând, erau zădarnice.

Aproape involuntar. Dan se sculă din patul lui, încet și se îndreptă spre odaia D-nei Trifan. Ușa era închisă. Cu o răbdare, care dovedea și mai mult puterea hotărârei sale, apăsă încet, inperceptibil de încet și îndelung, pe ivorul dela

uşă, până ce acesta, să ridică complect. Uşa se mişcă măsurat, în ţiţinele ei. După multe minute de casnă, se dădu la o parte, făcând ca întunericul din ambele odăi, să se lege prin această fâşie, care permitea trecerea. Dan înaintă precaut, dibuind locul unde se găsea patul visurilor, iluziilor şi fericirei sale. În cele din urmă, dădu de el. Când îl atinse, un curent electric i se strecură prin toate vinele. Puţin a lipsit, să nu scoată un ţipăt de bucurie. Sprijinindu-se de tablia de lemn, înaintă până 'n dreptul, unde dormea D-na Trifan. Aici, se aşeză în genunchi. Rămase înpetrit acolo, timp nemăsurat, — clipe sau veacuri. Neindrăsnind să-i atingă corpul, Dan stătea ca 'n faţă unei icoane, făcătoare de minuni, dela care, fără nici o rugăminte, aşteapta un dar, o bine cuvântare, o dreptate sau o pedeapsă.

D-na Trifan sufla agitată.

Nici o mişcare.

Luându-şi curajul, Dan, să hotărâ să-i caute mâna.

Nu bâjbâi mult. De asupra plapumei, în dreptul peptului, *îi întâlni* mâna. D-na Trifan nu dormea. Cele două mâni se strânse instantaneu.

— Oano !

— Dane !

Atât. După clipe de adâncă emoţie, glasul mişcat al D-nei Trifan, murmură :

— Vino... Vino... Fă din mine ce vrei. Sunt în stăpânirea ta... Sunt a-ta, şi numai a-ta...

Dan nu mai auzea nimic. Nu mai pricepea nimic. Lipindu-se de trupul în flăcări al D-nei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trifan 'l acoperi cu sărutărt pătimașe. Era bolnav de atâta fericire. Nici nu visase vre-o dată, că o va putea avea. Și acum, erau numai amândoi, singuri, în liniștea aromită a încăperei. Un întuneric suav se lăsă asupra lor, și înbătați de fiorii acestei iubiri, atâta timp stăpânită, s'au mistuit într'un somn, din care nu s-au trezit, de cât a doua zi, în zori..,

Numai de cât D-na Trifan, a plecat la Crângeni, condusă de Dan. Lividitatea feței și neliniștea sufletului, au aruncat-o dea dreptul, în pat. Pe cugetul lui Dan, apăsa o mustrare grozavă. Când s-a despărțit de D-na Trifan, a avut inpresia, că se va întâmpla ceva extraordinar: că nu o va mai vedea, nici odată. De aceea, mult timp a urmărit cu privirea, casa în care să aciuase. Ar fi voit să-i străpungă pareții, cu privirile lui în flăcărate, pentru a vedea dacă nu cumva, s'a eterisat din ea, corpul dogoritor de patimi, a acestei femei, cumplit de frumoasă.

X

Frântită în pat, D-na Trifan căzu într'un plâns de istov. Tot trecutul ei de femee cinstită, toată dragostea pentru Mitu și pentru cuibul cu atâta trudă înșghebat, toate amintirile, visurile și iluziile ei de femee tânără, se spulberase sub vijelia trecătoare, a unei iubiri neinfrânate. Căzuse. Căzuse ca ori ce femee. Ca ori ce femee de rând: viționasă, stricată, patimașă. Căzuse din voința ei; din desechilibrul sufletului ei; din vinovația ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://mdrr.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Căzuse ca o nenorocită care se vinde, sau ca o bolnavă care se dă celui dintâi întâlnit. Simțea, cum se rupsese ceva în trupul ei; cum se eterisa ceva din sufletul ei; cum se descompunea,— sub puterea mustrărei de cuget,— ceva din tot ce avusese ea mai scump, mai bun, mai înalt. Ce se va face ea de acum înainte? Cum va păși ea în lumea largă? Cum va înfrunta ea privirile tuturor? Cum va da ochii cu ai ei? Dar mai ales,— și aici o cuprindea o groază înspăimântătoare,— cum va ridica ea ochii, asupra bărbatului ei, asupra lui Mitu ei cel drag, cel bun, cel atât de nobil și alintat ca un copil? Ce-i va spune? Cum 'l va mai îmbrățișa? Cum 'l va mai primi alături de dânsa? La sînul ei? La trupul ei pângărit? Cum 'l va mai săruta ea, cu buzele ei pătate de o gură străină? *„Ah D-zeule! Cum n'am eu o putere, să șterg c-o suflare, c'un gest, c'un gând, toată întâmplarea aceasta, nenorocită? Cum nu pot să uit, s'o distrug, să spăl orice amintire, a acelei bețiii a simțurilor?* Cum nu pot să fug departe, departe de tot, unde va, unde nu mă cunoaște nimeni, unde nu trăește nimeni, unde să fiu numai cu singură, cu gândul și cu sufletul meu, pentru a 'mi ispăși păcatul și a mă întoarce în lume, mai curată de cum mă născusem? Cine mi-a scos în cale, pe acest necunoscut? Pe acest om pătimaș? Pe acest străin, c'un suflet atât de josnic, atât de murdar, atât de hain? Cine a făcut să se 'ntâmple toate câte s'au întâmplat? E o putere necurată care lucrează? E o providență care conduce? E un destin care hotărăște?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sau e numai un joc orb al împrejurărilor ? Numai o fatalitate oarbă ?

Cum s'au putut întruni la un loc, toate câte s'au întâmplat, pentru ca să-mi aducă această cădere josnică, această durere, această catastrofă care mă va costa fericirea și viața ?"

Mintea ei nu putea să prindă la un loc, toate, noțiunile acestea. Capul îi vâjîia cum mugește codrul bătut de tempestă, nervii îi erau aţâţaţi și o bătaie de inimă îi mărea nenorocirea, și așa, peste-măsură de mare.

„Mitu, Mitu ei, al ei și numai al ei. Unde va căuta el culcușul fericirei, — când va ști, că Jeana lui, e perdută ; că Jeana lui, nu mai e a lui. Când va ști că Jeana lui, călcând peste petalele tuturor amintirilor, peste parfumul tuturor visurilor, peste cenușa unui trecut, plin de peripeții dureroase, din frământarea căruia și-au făurit partea lor de fericire, acum, într 'un moment de uitare, de rătăcire, de beție, și-a pângărit corpul, și-a înstrăinat sufletul, și-a dat tot ce avea mai scump, — iubirea, — altuia de cât lui ?"

Singurătatea, își complecta opera. Ca un schingiuitor brutal, pusese complect stăpânire pe sufletul, căzut în păcat, al tinerei femei.

Își vedea tot trecutul ei, năruindu-se sub viforul unei greșeli, unei nesocotinți. Cât luptase pentru a-și croi un cuib de fericire ? Cât se sbuciumase pentru a-'și smulge această fericire, în contra voinței tuturor ? Toate amintirile ei, îi erau martori credincioși la cea ce se gândea. Iar astăzi, când Mitu ei era departe de dânsa ; când el lupta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

acolo, într'un șanț, îngropat în noroiu, murdar și neîngrijit, așteptând din moment în moment o moarte fulgerătoare, pentru îndeplinirea unei datorii, pe care i-o cerea țara, dânsa se dădea altuia, tremura sub otrava desgustătoare a dragostei altuia, își vindea bucățică cu bucățică, trupul ei, întocmai ca o prostituată. O ! ce hidos și desgustător tablou.

D-na Trifan suferea ; suferea adânc, intens. Îi venea să-și sfâșie inima, creerii, îi venea să 'și scoată ochii, să'și sgârie obraji, să se desfigureze. Avea accese de nebunie.

Când,... apăru Mitu.

Era roș la față, găfuia de osteneală și avea privirile împrăștiate.

D-na Trifan, scoase un țipăt ascuțit, nervos și căzu motofol între perne.

Mitu alergă la ea. Luând în glumă gestnl nevestesei, o apucă de mâini și o sărută, mustrând-o:

— Așa mă primești tu pe mine, Jano ?

Dar d-na Trifan nu mai era în stare să priceapă nici un cuvânt. Ducându-i în mod instinctiv mâinile lui la inimă, abia putu silabisi.

— Sunt o păcătoasă . . . Lasă-mă să mor.

Mitu nu putu pricepe nimic. Indurerat pestefire, de-cea ce vedea,—mai ales că toată întâmplarea aceasta, o punea pe socoteala emoției produse de presența lui,— începu să plângă ca un copil. La un moment dat, d-na Trifan, încetase aproape complect să mai răsufle. Disperat, Mitu ieși afară. Luând cele două cofe cu apă, le trânti peste trupul ei, în pat, pe care 'l transformă într'un lac.

revistaroseliva.ro/mdrr1901-1932

Apoi se aplecă deasupră 'i. Apăsându-și buzele peste buzele ei vinete, începu să-i sufle cu atâta putere, aerul, pe care 'l sorbia ca niște foale, în cât peste câteva clipe, d-na Trifan începu a da semne de viață. Mitu se uşură. Luându-i mâinele în ale sale, i le sărută cu atâta foc, încât d-na Trifan, simțind cum o frigeau aceste sărutări, se înfioră de groază, și și le trase, în mod aproape brusc. Mitu rămase consternat.

— Ce 'nsemnează asta, Jano?

— Vei înțelege numai decât. Așteaptă. Nu pot vorbi.

— Jano, tu mă 'nspăimânți. Ce's vorbele aste? Și răceala și schimbarea pe care o citesc pe chipul tău, atât de vesel altă dată? Jana... s'a întâmplat vre-o nenorocire? Spune...

— Da, o nenorocire mare,... mare de tot.

Mitu turba de nerăbdare și de chin.

D-na Trifan își căuta puterile necesare, să poată mărturisi bărbatului său, toată nenorocirea, pe care, singură și-o pricinuise. Atât i se părea de extraordinar să-i ascunză acest adevăr, în cât, pentru a nu cădea în acest de al doilea păcat, îi venea să i'l strige din toate puterile, fără nici un înconjor, fără nici un vicleșug:

„Te am înșelat, te am înșelat. Fă cu mine ce vrei".

Dar se reculese. Asta ar fi însemnat o greșală, care nu s'ar fi mai putut îndrepta. Ar fi însemnat să sfarâme un pedestal de fericire, la care lucrase, clipă cu clipă, atâția ani. Femeile au o intuiție pre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://dsclatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

cisă asupra fericirei lor, pentru care luptă până la moarte.

D-na Trifan, ținea la Mitu. In căderea ei nesocotită, uitase aceasta. Acum însă, vedea cum se ridică în fața ei realitatea, ca un munte, la poalele căruia, căderea ei, părea un mușuroiu de furnici, o petricică acoperită de mușchiu. O convingere nouă se deșteptă în acest suflet chinuit. Acea de a-și apăra cu orice preț, fericirea. Pentru dânsa, era o lege, că trebuia să inpărtășească lui Mitu, tot cea ce i se intâmplase. Mai ales, că putea să afle de aiurea despre relațiile ei cu omul acela și atunci totul ar fi fost perdut. Cea ce-i ramânea de făcut, era să înbrace într'o haină cât se poate de pompoasă, toată această 'ntâmplare nenorocită, pentru ca adevărul să se piardă, sub zorzoanele unor înprejurări vitrige, pe care nu le dorise, și nu le chemase. Mai mult, voia să convingă pe Mitu, că tot cea ce făcuse ea, era numai pentru dânsul, era numai pentru a se putea ști aproape de el, lângă el, în brațele lui.

Toate gândurile acestea, i-au trecut prin cap, ca într-o străfulgerare. Mitu abia putu observa jocul lor, în trăsăturile feței ei înblânzită și în ochii ei, cari, începuse a înprumuta căldura și dragostea celui care o sorbia cu privirea. Reculegându-se, apucă capul lui Mitu în mâini. I-l sărută cu nesaț, pe ochi, pe buze, pe frunte, pe obraji, pe păr, până când 'l ameți și 'l făcu să cadă lângă dânsa. Apoi se sculă, se înbrăcă mai repede ca de obiceiu, își făcu cu îngrijire și artă toaleta și după ce se privi cu atenție 'n oglindă, se duse în șir la Mitu, căruia îi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Iată-ți nevestica, sărut-o.

Era rândul lui Mitu să fie trist.

Ori cât ar fi fost de naiv, dar vedea bine, că acolo se petrecuse ceva. Ce anume? Nu-și putea da sama. Pricepuse din vorbele Janei că o nenorocire fâlfâise pe deasupra căminului lor. Avusese și presimțiri ciudate. Acum, să gândea numai la faptul, dacă această nenorocire trecuse, și ce urmări avusese pentru ei. Totuși, nu putu resista ispitirilor nevestesei și ceda. După câteva minute, zise:

— Aveam inpresia, când veneam spre casă, că tu nu mai ești a mea. Cât mă credeam de nenorocit!... Bine c-a trecut și asta.

— Prostii... Ce de asta mi-ai venit acasă, să fii trist? Să vezi ce bine o să petrecem.

D-na Trifan dădu să ieasă, pentru a se în griji de-ale mesei. În prag, se întâlni cu vizitiul lui Dan, care 'i întinse un bilet.

Albi. Mitu care se ținea după dânsa, observă.

— Ce este Jano?

— Un bilet dela... adică să văd dela cine-i...

— Ce trăsură e cea de afară?

— Așteaptă puțin...

Pe cât era D-na Trifan de 'ncurcată, pe atât era Mitu de intrigat.

Biletul era scris în termeni reservați. Era pur și simplu o invitație la prânz.

Luându-și inima 'n dinți, hotărâtă a trece peste orice, D-na Trifan, explică ,cu mii de amănunte, toată afacerea cu Dan. La început contrariat, în cele din urmă, Mitu se deprinse cu ideia, că cea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

ce făcuse Jana lui, nu făcuse de cât pentru dânsul.

Bucuroasă peste măsură, că lucrurile au eşit atât de bine, luând o poză de ştrengăriţă, — care o prindea atât de mult, — D-na Trifan, aşezându-se pe genunchii lui Mitu, îi zise mângâindu-i obrajii, cu braţele aduse pe după gât:

Ştii c'ar avea haz, să mergem la masă la D-l Căpitan Dan Mărgărit? Şi ştii la ce 'am mai gândit? Să-i spun că-mi eşti unchiu sau văr.

Mitu, primi. Cu inima sdrobită de emoţii, dar totuşi arătându-se veselă, D-na Trifan, grăbi plecarea.

XI

Întors din inspecţiile sale, Dan, dădu 'n birou, peste musafiri. Cu toate că D-na Trifan îi prezentă pe Mitu, drept un unchiu al său, Dan nu crezu şi dela primele vorbe, se dădură de gol. Discuţia trecu asupra familiei lui Trifan, pe care Dan o cunoscuse cu câţi-va ani în urmă.

— In special, pe un frate al D-tale, care studia 'n Germania, chimia industrială. Era un băiat cu vaste cunoştinţi în materia sa, şi cu noţiuni precise, relativ la cea ce voia să facă. Cred că s-o fi 'ntors 'n ţară.

— Din nenorocire, a murit pe front.

— Ce păcat...

— Perderea lui a pricinuit familiei, dureri iremediabile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr 1901-1932

— O da, Domnule Căpitan. E o curată jale 'n familia noastră. Ce mi-a spus Mitu, ma 'ngrozit. Şi el, bietul băiat, singurul sprijin al familiei, e cu zilele 'n sîn, acolo pe front.

Când pronunţă aceste vorbe, D-na Trifan, oftă din adânc. Ţinând mâinele lui Mitu 'ntrale ei, părea că 'l soarbe cu privirea. După câteva clipe, şopti ca pentru ea :

— De mi-aş putea scoate afurisitul cela de bilet, să mă duc mai repede la ei.

Această dorinţă, atât de expresivă, însăgetă prin inimă pe Dan. Aproape maşinaliceşte zise:

— In cel mult 4 — 5 zile, veţi avea biletul, D-nă.

Pentru a nu-i se observa mâhnirea, eşi afară.

D-na Trifan, scrută cu privirile uşa care se 'nchise, şi luând pe Mitu pe după gât, îl sărută de mai multe ori. Aşezându-se, grăbită la locul ei, şopti:

— Ştii ce? Prin Căpitanul Dan Mărgărit, am putea obţine trecerea ta la Ad-ţie.

— Da?

El are atâtea cunoştinţe între oamenii sus puşi, în cât, dacă l'am putea convinge, lucrul ar fi ca şi făcut.

— Crezi că n'ar fi nimerit să 'ncercăm chiar astăzi?

— Poate. Voi vedea după masă.

In ori ce caz, n'aş voi să fii şi tu când i-oi zice. E prea jenant. El e dintr 'acei cari susţin, că individul trebue să se sacrifice pentru ţară....

Oana pronunţă aceste vorbe, pe un ton emfatic.

— Mofturi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De sigur, mon cher. De cât, că lucrurile trebue aduse așa fel, în cât să nu bată la ochi. Eu am să-i spun, că tu nici nu știi de asta, și că vreau să te trezești de odată, trecut, fără voia ta. Ba ceva mai mult, că tu, dacă ai ști, ai protesta din răsputeri.

— Perfect Jenicuța mea. Și Mitu îi sărută mâinele. Voi să o sărute și pe obraz, când, într-a Dan. Mitu rămase așa cum se găsea, într-o atitudine de statue, fapt care 'l determină pe Dan, să-și facă, din nou, drum afară.

D-na Trifan 'l mustră. Apoi se îmbrățișară ca doi copii naivi.

Masa o luară în chioșc. La începutul mesei, Dan fu vădit, indispus. O tristeță nelămurită 'l stăpânea. Incetul cu încetul însă, veselia o alungă. D-na Trifan era atât de atentă și curtenitoare cu dânsul, în cât, părea că uitase, c'alături de ea, se găsea Mitu ei.

Dejunul a fost bogat și bine stropit c'un vin generos. Fără să se știe cum și de unde, la un moment dat, se auzi și un sdrăngănit de strune. Toți trei au rămas surprinși. Moș Gligore însă, și-a aplecat gâtul pe scripcă, iar de pe peptul ei, s'a desprins o dungă subțire, care a început a umplea chioșcul, de o melodie jalnică și iscoditoare. Toți 'l ascultau în tăcere. Așa de bine se armoniza acest fir de petreală, smuls coardelor de o mână vrăjită, cu starea sufletească a celor trei, în cât, fiecare era transportat în acel vast domeniu al visurilor, în care cineva se perde pe el însuși.

Moș Gligore tăcu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr-1901-1932

Dan, luă paharul său, şi umplându-l cu vin, îl dete, zicându-i

— Să trăeşti moş Gligore. Meşteră 'ţi-e mâna, struna şi arcuşul.

— Cu asta m'am făcut mare, să trăiţi D-le Colonel... Un păcat vechiu. Eu trag arcuşul pe inimă, nu pe scripcă.

Începutul era făcut.

Sburau sunetele, la atingerea arcuşului pe cele patru strune, ca nişte săgeţi de mătase, care 'ţi gâdileau auzul şi 'ţi strecurau în trup, un fel de voie bună, unită cu un prisos de dorinţă de a-trăi, de a iubi, de a simţi altfel viaţa, ca până atunci. Vinul, ajuta lui Moş Gligore în meşteşugul de a fi priceput şi mai bine. Vorbele se legănau mai rare, pe la întretăerea cântecelor. Pe Dan îl copleşise o infinitate de sentimente, cari se perindau nelămurite, în sufletul său. Aruncând pe furiş, privirile sale dorince, către D-na Trifan, a cărei frumuseţă înflorise în bujorii din obraji, şi-'n strălucirea drăcească a ochilor, îi venea să se repeadă asupra ei şi s'o omoare sub sărutările sale nestăpânite.

* * *

Intr'un târziu, Mitu îşi făcu drum la gară.

D-na Trifan 'l conduse câţiva paşi afară din curte şi se întoarse ca o căprioară, păşind în vârful pantofilor.

Soarele dădea 'ndiseară, înprăştiind cu prisosinţă, din albastrul curat al cerului, razele sale,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari se furișau în verdeața proaspătă a câmpurilor și-a pomilor. Aerul era încropit de căldură, de mireșme, și de ciripit de păseri.

Lângă fereastra locuinței lui Dan, de-asupra unei bănci de grădină, își scutura ultimele petale, un zarzăr. Pe când, ceva mai la o parte, își crăpau bobocii, liliecii unui boschet, umplând aerul de mirosul lor primăvăratic.

Dan stătea pe bancă și sorbea din ochi, pe D-na Trifan, care făcându-se că nu'l vede, era să treacă pe lângă el, înăuntru. Dan o apucă de mână ca pe o copiliță de zece ani. D-na Trifan se lăsă prinsă, și se cinchi, aproape, în brațele lui Dan, pe bancă. Căpitanul nu se putu stăpâni. Mai curând ca ea să prindă de veste, o sărută drept pe buzele sale roșii, cari ardeau ca jeraticul. D-na Trifan, avu un accent de spaimă.

— Vai Căpitane, ce împrudență faci?

— Sunt nebun... nebun, Oano.

— Ești ca un copil, curat ca un copil...

— Simt că iubindu-te pe tine, voi fi din nou copil... Oano!..

D-na Trifan urmărea cu privirea ascuțită, linia cenușie a șoselei, ce ducea la gară. In pleava aurie a soarelui, silueta sprintenă a lui Mitu, se perdea, ca sub învăluirea unei pânze diafane.

Dan observă privirea Oanei, trimisă în urma celui plecat, și neputându-și vărsa amarul gelosiei ce 'i strângea inima, căzu într 'o vagă melancolie.

— Pentru ce mi-te ai întristat, bebeule?

— Pentru că asta îi haina obișnuită sufletului meu, de când te cunosc pe tine, Oano...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

— Nemulțumitule. In loc să fii vesel că suntem numai amândoi...

— O da Oano, ai dreptate. Numai tu mă poți învăța, pravila dragostei.

După câteva minute D-na Trifan zise:

— E mai bine să mergem în casă. Aici e frumos, dar e prea frumos, ca să nu râvnească și alți ochi...

Intrară 'n lăuntru.

Când s'au văzut amândoi, singuri, amețiți de vin și dragoste, au crezut că visează. Luând-o în brațe, Dan o duse pe sus pe canapeaua din dormitor, pe care căzură aproape, sărutându-se. Dan se juca cu toate ale Oanei. Desfăcându-i primii nasturi dela bluzulița ei de mătase, îi sărută cu beție peptul, gâtul, apoi părul, fruntea, ochii, obrajii pentru a-și opri gura, deasupra buzelor, cari, tremurau de dorinți aprinse.

* *
*

Treziți ca dintr-un somn vrăjit, cei doi îndrăgostiți, ieșiră afară: Un vânt obrasnic le surprinse sărutările proaspete, pe obrajii înbujorați.

D-na Trifan, cea dintâi, începu vorba.

După ce-i istorisi starea sufletească și fisică în care a găsit-o Mitu, și tot cea ce făcuse pentru a-'i ascunde adevărul, aduse vorba de trecerea lui, dela înfanterie, la administrație. Intrebuințând un arsenal întreg de argumente, D-na Trifan își făcea o datorie de conștiință, față de Mitu ei, pe care 'l înșelase, căutând cel puțin a contrabalansa greșelele, prin ușurarea situației lui mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.transilvania.ro/mdrr1901-1932

litare. Dan nu era pătruns de cea ce auzea. Sorbind din ochi, întreaga făptură a D-nei Trifan, care 'i picura în auz vorbe rugătoare, nu făcea altceva, de cât să făgăduiască tot, şi să-i sărute mâinele la fiecare sfârşit de frază, în semn, că cea ce 'i cerea, era prea puţin şi prea neînsemnat.

Intr-un târziu, veni şi Mitu, în tovărăşia Maiorului Moisescu. D-na Trifan le eşi 'nainte şi luând de mână pe bărbată-seu -i spuse ceva, la ureche. Maiorul era foarte curtenitor cu D-na Trifan, căreia îi aducea elogii pe faţă. Mitu se învioră de cea ce-i spuse Oana şi de cea ce auzea dela Maior. Numai Dan era neliniştit. Stătură până târziu. Soţii Trifan fură găsduiţi la Tăciuni. De asemenea şi-a doua şi-a treia zi. D-na Trifan a condus gospodăria, ca la ea acasă. A patra zi, au luat cu toţii, prânzul, la Trifani. După masă, au făcut călărie. Seara au mâncat la Dan. De data asta, dispoziţiile celor trei, erau tare schimbătoare. Dan, acum era trist, acum vesel. D-na Trifan era de-o veselie silită, iar Mitu era trist. Poate şi pentru că trebuia să plece. Adesa ori Dan îi lăsa singuri. Când întra, îi găsea cu feţele surescitate, în atitudeni de luptă. Mitu eşi afară. Peste puţin eşi şi Dan, care surprinse pe cel dintâi, uitându-se pe fereastră. Acest fapt 'l scârbi pe Dan, care întrând repede, avù o mică dispută cu D-na Trifan. Când întră şi Mitu, — roş de ruşine, — Dan zise :

— Afară e foarte 'ntuneric. Ar fi bine ca D-na să plece la Crângeni, înainte de a sosi trenul.

— Cu alte cuvinte mă alungaţi ? Mitu pricepu sensul vorbelor, dar se făcù că nu pricepe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

— N-ar fi rău să pleci. D-l Căpitan are dreptate.

D-na Trifan începu să plângă.

Profitând de absența lui Mitu, Dan îi șopti furtunos.

— Soțul dumnetale ne spionează, uitându-se pe giamuri. Oana nu-i dete nici un răspuns.

Pe urmă, pretextând deferite treburi, Dan nu mai dădu prin casă, mai mult timp.

Ostoindu-se din plâns, D-na Trifan deschise vorba :

— Cea ce faci tu, este o curată bătae de joc. Dacă ai ceva pe inimă, ai putea-o spune fățis, fără să alergi la mijloace atât de josnice.

— Sunt un nenorocit, și atâta tot.

Mitu își înfundă fața 'n mâini. După câteva clipe continuă :

— Nu știu ce mă așteaptă. Știu că 'n loc de o zi, am întârziat patru... iar aici, nimic bun. Presimțirile mele, nu m-au înșelat. Și 'n loc să te pot lua cu mine, plec tot singur. Ori cât ai vrea tu să-mi ascunzi, nu poate fi lucru curat, la mijloc.

— Presupunerile tale, mă jignesc... Sunt o proastă. Mi se cuvin toate însultele tale. In dorința de a fi lângă tine, nu m-am gândit, că-mi voi atrage disprețul tău, cerșind altora, cea ce tu erai dator să-mi dai. Astăzi îmi muşc mâinele. Fapta ta e odioasă și murdară... Ba mă pui să mai cer omului acesta și lucruri imorale... Ce idioată sunt ?!...

Hotărâtă să-și apere demintatea și pătrunsă de spiritul, că cea ce făcuse, o făcuse numai pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaromana.ro/mdrr1901-1932

Mitu, D-na Trifan scăpăra de mânie. Buzele îi tremurau ca de ger, iar ochii, îi înotau 'n lacrimi.

Văzându-i atitudinea ei nestrămutată şi plină de regrete, pentru tot cea ce făcuse pentru el, Mitu îi căzu în genunchi, cerându-şi iertare. D-na Trifan, părea că nici nu 'nţelege, ce-i spunea el.

— Dacă tu continui să fii supărată pe mine, să ştii ca nu voi pleca nici astă seară. Sunt un ticălos, un mişel. Sunt un om perdut. Cine ştie ce m-aşteaptă. Ca mâine, voi peri într-un şanţ. Şi când mă gândesc că sunt departe de tine, că tu vei trăi, că vei fi fericită... îmi vine să mă sugrum înaintea ta. Tu n-ai să-ţi dai, nici odată, sama, ce ai însemnat pentru mine.

Aceasta era poesia cedărei, renunţărei, era poesia dragostei, pe care D-na Trifan o asculta cu satisfacţie dar şi cu mustrare de cuget. Egoismul ei era măgulit, dar 'n sufletu-i, încolţea un sâmbure de amărăciune. Inima ei deschise larg, porţile iertărei. Odată furtuna trecută, se arătară razele dragostei. Promisiuni, îmbrăţişeri, sărutări, şi apoi despărţirea.

Trenul li rupse 'n două, firul gândurilor, neexprimate încă. D-na Trifan fu condusă de Dan la Crângeni. Era pentru întâia oară, când s'au despărţit ca doi străini.

XII

Regimentul era rău. Colonelul descoperise că chemarea lui Mitu la comandament, fusese o înscenare. Afară de asta, 'n loc de o zi, lipsise patru. Ranchinos cum era şi înfluenţat de nevastă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sa, care nu putea să 'l sufere pe Mitu, pentru că i se păruse, că odată bărbatu-său făcuse curte D-nei Trifan Colonelul îl dădù în judecata curței marțiale, în afară că 'l băgă imediat la 'nchisoare. Condamnarea era sigură. Așa cum era starea spiritelor, față de catastrofa rusească și de slăbirea frontului nostru, — și mai ales la Galați, — nici nu-și putea închipui, că va scăpa de pedeapsă. Inima lui era sdrobită. La această durere mai veneau și alte nenorociri familiare. — Când bătrânii vor afla și de mine că sunt închis, o să fie o curată urgie.

Gândurile lui răvășite, colindau toate împărățiile închipuirilor. Când se puteau desprinde de nenorocirea care 'l lovise, sau de acea a părinților, sburau ca niște păseri de pradă și se 'nfigeau 'n inima nevestei sale, dela care se reîntorceau însângerate.

Mitu era veșnic obsedat de ideea, ca Jana 'l înșală. Cu toate acestea, n-avea nici curajul necesar să-și facă o convingere, nici să-și alunge din cap, aceste presupuneri. Se legăna ca o trestie.

Intr-acestea, termenul de judecată, se apropia. Mitu nu știa cui să ceară sprijinul. Să fi scris Janei, ca să intervină pe lângă Mărgărit, însemna s-o arunce tot mai mult în brațele acestuia. Și apoi, ce nădejde putea pune și în ajutorul lui. Nu-i mai rămânea, decât să-și aștepte soarta. Așteptarea aceasta, încătușată de cele patru ziduri, îl aducea la desperare, la nebunie. Dacă ar fi avut o putere, ar fi dărâmat pereții închisorei și n'sălbăticit de durere, s-ar fi dus ca o vijelie, la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

Crângeni, unde, găsind pe Jana 'n braţele lui Dan,— aşa cum o vedea necontenit 'n visurile sale,—s-o sdrobească dintr'o singură lovitură. Nebunia lui mergea aşa de departe, încât, nu odată a lipsit să nu-şi iea soldatul de gât, şi sgâlţiindu-l din toate puterile, să-i strige, ca un disperat: „De ce mă 'nşeli păcătoasă?" După asemenea accese, redevenea, de odată, bun, blajin, consternat, prostit. O toropeală îi copleşea trupul, cădea la pat, şi nu se deştepta, de cât a doua zi.

Intr'una din zilele acestea, primi de acasă ştirea, că una din surorile sale, — şi anume cea mijlocie, Matilda, — fugise c-un ofiţer. Din această pricină, toţi a-i casei erau disperaţi. Asta 'i puse vârf. Boala tată-său se agrava văzând cu ochii, frateseu cel mic, devenise un derbedeu, iar el, n-aveă nici o putere.

Acum îşi dădea sama, de urmările vieţei de belşug şi desfrâu 'n care trăia dela începutul războiului, aproape toată casa Trifan. Matilda, cel puţin, îşi făcea de cap. Acasă, pe stradă, la sărbări şi ori unde, era punctul de atracţie al stricaţilor şi de repulzie al oamenilor de treabă. Ajunsese o vreme, când în casa institutorului Trifan, întra oricine. Unii, cu întenţii curate, dar cei mai mulţi, ca să se distreze, să flirteze. Aceştia, găseau 'n totdeauna, o faţă veselă, şi o mână 'ntinsă, la Matilda. Părinţii, — prinşi în vârtejul acestui puhoi de desordine şi necinste, — nu mai puteau păstra nici o disciplină. Având două camere richiziţionate, avu nenorocul ca 'n ele, să între nişte ofiţeri, a căror purtare, lăsa foarte mult de dorit. Ceva mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult, lipsurile de tot felul, hotărâră pe familia Trifan, să primească orice daruri i se aduceau, de către oricine. La masa lor, erau veşnic cinci, şase, musafiri, cari prin prezenţa lor, indicau tot odată şi isvorul belşugului. Retras 'n sine, aşa cum trăise o viaţă 'ntreagă, institutorul Trifan, stătea, observând şi făcându se că nu observă, multe din cele ce i se perindau pe sub ochi. In mintea lui, prăfuită de colbul calapoadelor şcolastice, îşi făcea drum, un obicei nou, venit odată cu răsboiul, pe care el nu 'l cunoscuse şi pe care, nici nu se încerca să 'l analizeze: acela al înprietenirei vijelioase de o clipă, care aduce după sine numai avantaje, fără îndatoriri şi fără urmări.

Toţi oamenii aceştia, cari venind, îi făceau cunoştinţă, cari se angajau la o partidă de cărţi sau la un joc de salon, într-o după amiază sau într-o după masă, cari râdeau, vorbeau, glumeau, se hârjoneau cu fetele, şi cari sfârşeau, chiar de-a doua zi, prin a începe să li trimită fel de fel de lucruri, cari nu se găseau şi nu se puteau cumpăra de nicăeri, apăreau în ochii înpăenjeniţi ai institutorului Trifan, ca nişte soli ai belşugului, în care să lăfăeşte armata, şi din care, pe drept cuvânt, urma să se înfrupte şi populaţia cetăţenească, — cum îi zicea el.

D-na Trifan, bătrâna, cel puţin, nici nu sufla.

Din zori de zi şi până seara, nu găsea cuvinte să ridice în slava cerului, pe cei cari se întreceau a-i aduce, fel de fel de „bunătăţuri". Din posacă şi ursuză cum era de felul ei, devinea de odată, zâmbitoare şi veselă ca o şcolăriţă de 15 ani,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când fetele nu erau gata, sau nu erau acasă, naintea acestor precupeți de suflete, ieșea — așa cum se găsea, — D-na Trifan bătrâna.

C-o grație de sibilă, cerându-și mii de scuze,— că fetele lipsesc pentru un moment, — D-na Trifan deschidea larg ușile, acestor intruși, învitându-i să ea loc „numai două minute". Ca la bărbierie.

Numai fata cea mai mare a institutorului: Lucreția vedea altfel lucrurile. Fire tăcută și meditativă, Lucreția se consuma în sufletul său, de tot ce vedea și mai ales, de tot ce nu putea îndrepta. Dacă, câte odată, indignarea ei mergea până la revoltă, și dacă, ne mai putându-și stăpâni mânia, era nevoită să ceară măsei, a înceta cu scandalul pe care 'l aducea în casă, sora sa mai mică,— Matilda, — atunci împotriva ei, se purcedea o curată persecuție.

Toți ai casei, puneau purtarea Lucreției, pe socoteala geloziei. Mai puțin frumoasă ca Matilda, Lucreția, avea un suflet mare. Datorită acestuia, uita toate relele pe care i le pricinuia sora sa și mai ales, certurile aproape zilnice, pe care le primea dela măsa. Și ar fi fost în stare să sufere, în tăcere, ori, ce, numai să nu dee loc la tulburări și scandaluri 'n casă. Intr-o zi însă, i se 'ntâmplă ceva, care întrecea orice margini.

Pe la ora patru după amiază fiind numai ea acasă, se pomeni cu sublocotenentul Verdeanu, care căuta pe Matilda. Cu toate că-i spuse, că lipsește, el întră. Ii lua mâinele în ale sale, și i le sărută, cu o trivialitate, care o revoltă, fixând-o drept în ochii. Un șir de vorbe obscene, îi desvălui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr-1901-1932

Lucreţiei, intenţiile acestei cocote masculine. dar dintr-un exces de politeţă, se făcù că nu 'nţelege. Ofiţerul nu disperă. Cu ochii injectaţi de bestialitate, tremurând, se apropiè, din ce 'n ce mai mult de Lucreţia, până ce, aceasta, involuntar se rezimă de-o canapea cu spătar, ce se găsea 'n fundul salonului, spunându-i să-o lase 'n pace. Profitând de o mişcare greşită, Verdeanu apucă amândouă mâinele fetei, şi mai répede ca ea să se poată smulge din braţile lui, o trânti pe canapea, acoperindu-i gura, cu buzele lui înveninate. Astfel, era la bunul plac, al acestei canalii. Simţea cum îi pârâe nasturii dela bluză, simţea căldura, destrăbălată a cărnurilor lui, şi-şi vedea nenorocirea inevitabilă. O revoltă sălbatică îi cuprinse intreaga ei făptură. Adunându-şi toate puterile, făcù o sforţare uriaşă, care avù drept resultat, răsturnarea tuturor vaselor de pe poliţa de sus a spătarului canapelei. Inspăimântat, Verdeanu sări ca trăsnit. Inainte de a-şi da sama, de ce s'a 'ntâmplat, Lucreţia a început să ţipe ca o desperată şi să fugă din cameră 'n cameră. Verdeanu o sfecli, 'n atitudinea lui de criminal. idiotisat, cu părul vâlvoi, cu ochii ieşiţi din orbite, cu buzele vinete, nu ştia ce să facă mai întâi. Să fugă afară? S'alerge după Lucreţia, ca s-o liniştească? S'aranjeze lucrurile şi să strângă cioburile vaselor sparte? Când... sosi Matilda. Dând cu ochii de Verdeanu, care continua a sta ca un idiot, în mijlocul odăei, pricepù, fără nici o explicaţie, totul. Fără a zice o singură vorbă, se duse să caute pe Lucreţia. Aceasta zăcea pe un pat, aproape leşinată. O revoltă nebună i se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdr 1901-1932

ridică 'n ochi. Neţinând socoteală de nimic, îi strigă, sberând ca o fiară: — Canalie, după ce ţi-ai bătut joc de mine, ai vrut să pângăreşti şi corpul surorei mele. Ieşi, ieşi afară spurcăciune ticăloasă.

Vorbele tari, scoase dintr-o revoltă sufletească îndreptăţită, se isbeau de acest stârv, ca de o grămadă de gunoi. Când păşi pragul uşei de afară, ca şi când nu s-ar fi 'ntâmplat nimic, impertinent şi cinic, Verdeanu fredona o melodie de dragoste.

Ne mai putându-şi stăpâni mânia, Lucreţia spuse mamei sale totul. Abia acum începu să vadă D-na Trifan, ce facuse din casa ei. Dar era prea târziu. Otrava desfrâului începea să-şi producă efectul. Nu trecu nici două luni dela această întâmplare, şi Matilda, fugi cu Verdeanu. Ori ce căutare fu zădarnică. Dispariţia fetei, mări durerea institutorului Trifan. Dar nici aceasta nu era de—ajuns. Când mai află şi de darea 'n judecată a lui Mitu, de-o eventuală degradare, sau cine mai ştie ce,— atunci îşi dădù bietul om sama, că toate nenorocirile şi au dat mâna, pentru a-i pregăti mormântul.

XIII

Într-o după amează dela mijlocul lui April, Dan primi un bilet dela D-na Trifan.

„Sunt îndurerată peste fire. Tata lui Mitu, a murit. Trebue să plec numai decât la Galaţi. Vino la Crângeni, Oana".

Adânc mişcat, Dan plecă la D-na Trifan, pe care o găsi complect desolată. Nu 'ncercă a-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

micșora durerea. Sărutându-i mâinele c'un respect plin de evlavie, îi zise :

— Ai încredere 'n mine. Sunt lângă tine, pentru a te ajuta 'n toate împrejurările... Sunt lângă toți ai tăi.

Atitudinea demnă și respectuoasă a lui Dan, se resfrânse ca o undă binefăcătoare, asupra sufletului Oanei.

In mai puțin de un ceas plecară la Tăciuni.

— Ori cum se va înterpreta prezența mea, nu te pot lăsa să te duci singură la Galați, în situația în care te găsești.

— Din potrivă, lui Mitu, îi va părea foarte bine și va simți o curată ușurare, când te va vedea. După un moment de gândire, adăugă, ca pentru sine :

— Sărmanul meu Mitu, ce durere. Faptul că de atâta timp, n-am știri dela dânsul, era deajuns să mă facă să cred, că acolo se petreceau lucruri grozave.

Băgându-și fața 'ntre perne, ea 'și plângea însăși viața ei, a cărei împletitură, se încâlcea din ce în ce mai tare. Induioșându-se de durerea acestei fete neștiutoare, pe care o împresurau suferințele, întocmai cum te prinde un vifor pe un drum pustiu, se alătură de ea, și respectându-i durerea, începu să plângă 'npreună.

Când se treziră din acest plâns întăritor, se priviră ca doi prieteni, pe care nimic în lume, nu i-ar mai putea despărți.

— Nu pricep ce să petrece cu mine. Parc-aș fi într-o besnă, și nu știu încotro s-o ieau, să ies

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901_1932

ia liman. Acolo unde mergem acum, e un cuib de nenorociri. Am silnit voința, ca să nu-ți spun întreaga situație dela Galați. Dar în cele din urmă, va trebui să-ți împărtășesc totul.

Cu glasul muiat în lacrimi, Oana îi spuse toate nenorocirile cari și au lăsat greutatea lor, pentru a strivi o familie de acum încolo, complect desorientată.

* * *

La Galați era o jale. Dintre toți cari 'și plângeau durerea, lipsea Mitu. Când Oana află pricina lipsei, căzu ca trâsnită. O luară la regiment. Mitu era 'n tranșee. Cu mare greutate, Dan putu să vorbească cu colonelul. Erau prieteni. Când s-au văzut, — Mitu și Oana, — le-a venit rău. Parcă s-ar fi descărcat în ei, un curent electric. Până și colonelul se 'nduioșă. Pe fața lui bronzată, se putea citi o căință. Dan îi spuse că Mitu îi e rudă, și că, asupra celor întâmplate, dorește se mai vorbească cu dânsul. Pe drum au început destăinuirile. Mitu era foarte deprimat. Oana l-a dojenit, că nu i-a scris nici un rând.

— De Domnul Căpitan, nu trebue să ne mai ferim. Îi suntem atât de îndatorați, în cât...

Dan n-o lăsă să continue.

El nu putea asculta să-i se spună 'n față, tot binele pe care 'l făcea pentru ei. Se simțea strâmtorat. Isvorul dela care se trăgea această revărsare de bunătate, se datora dragostei lui pentru Oana. Ori câtă metafisică și filosofie împletea în jurul legăturilor dintre el și familia Trifan, voind să s'amăgească singur, căutând, ca sub vra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

ful de îndatoriri, de binefaceri, şi de afecţiuni, să se piardă sămânţa de adevăr, care-'l ţinea atât de strâns legat de dânsa, totuşi, nu isbutea. In fundul conştiinţei sale, încolţea un sâmbure de mustrare care câte odată, în anumite situaţii grele, creştea atât de puternic, se transforma într-un arbore atât de gigantic, încât, ameninţa sa 'l sdrobească.

„Cea ce fac eu, e o faptă necinstită". Aceasta şi-o spunea în gând. Adesea ori şi-o spunea tare, când era singur. Nu ezita să şi-o scrie în memoriile lui, pe fie care pagină, pentru a se pedepsi cât mai mult. Totuşi, toate mustrările erau zadarnice. Dragostea lui pentru Oana, întrecea ori ce închipuire. A se gândi să abdice dela această dragoste, pentru a satisface legile morale şi cerinţele societăţei, a se lipsi cu alte cuvinte de dragostea Oanei, pentru că Oana era, după toate legile omeneşti, a lui Mitu, asta întrecea ori ce margini.

Putea fi tratat ori cum. Putea să i s'arunce în obraji, ori ce insultă. Putea să-i se spună, şi de cel din urmă om, că cea ce făcea el, era o faptă necinstită, Dan ar fi rămas acelaş. In afară de dragostea lui pentru Oana, nu existau alte legi, altă morală, altă alcătuire, altă viaţă. Aici se sfârşeau toate. Vina lui, fusese doar că întâlnise pe această femee. In colo, toate cele l'alte fapte, veneau dela o putere, ce trecea peste puterile sale; veneau dela o voinţă, care trecea peste voinţa sa; veneau dela puterea şi dela voinţa legilor iubirei, cari sfarmă totul, care înalţă sau ucide, care încununează viaţa, sau o prăvale în mocirla drumurilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
https://patrimoniu.ro/ro/id=1901-1932

De asta era atât de convins, în cât, după lungi nopţi de chin şi remuşcare, după grele clipe de hotărâri nestrâmutate, după ferbinţi lacrimi de căinţă şi mustrare, ajunsese acum, să se împace cu această desertare dela toate legile. Cea ce era mai extraordinar, era, că acum, se credea mai înălţat sufleteşte ca ori când.

Pentru că simţea, că în sufletul lui, şi-a făcut altar, un sentiment înalt, — altruist şi imaterial, — care este *iubirea*. Dan iubea. Iubea sincer, intens, pasionat. Iubea cu toate facultăţile sale, cu toate fibrele corpului seu. Dan îşi făcuse din iubire, o religie nouă. De acea nu se mai simţea vinovat. De acea i se părea firesc să fie veşnic în tovărăşia Oanei, de acea căuta pe toate căile, să ajutoreze familia lui Mitu pentru a se împăca cu el însuşi.

De acea n-o lăsă pe D-na Trifan se sfârşască vorba, când voi să spună, că nu trebue să se jeneze de dânsul şi că 'i sunt prea îndatoraţi.

— M-aş simţi cu adevărat jignit, dacă, la orice greutăţi, m-aţi înconjura. Din potrivă, aş fi foarte fericit, să fiu considerat ca ruda D-v. cea mai apropiată, ca astfel, să trecem, şi unii şi alţii, mai uşor, peste rigorile acestui interminabil războiu.

Vorbele lui Dan, pătrunse de a dreptul în sufletul lui Mitu. In dânsele, pare că-şi vedea scăparea.

* * *

La înmormântarea bătrânului institutor, a apărut şi Matilda. Presenţa ei, şi halul în care venise, a stârnit în sufletele tuturor, o curată con-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

sternare. Singur Dan, putù să liniştească spiritele. Pentru a ascunde adevărul, toţi au fost de acord, după îndemnul lui, să spună, că Matilda fusese la cumnată-sa, la D-na Trifan. Şi pentru că acestă versiune să prindă, se sfătuiră, ca imediat după înmormântare, Matilda se însoţească pe tânăra Trifan la Crângeni. Dan merse cu proectul şi mai departe. Fiindcă la Crângeni era cam peste mână, iar locuinţa D-nei Trifan neîncăpătoare, pe când a lui, dela Tăciuni, era pe cât se poate de bună, îşi exprimă părerea, dacă n-ar fi bine, să locuiască câte-va săptămâni 'n preună, la Tăciuni. In acest caz, urma să-i însoţească şi D-na Trifan — mama. Va avea prilejul să mai uite durerea care o lovise. Toţi primiră cu recunoştinţă.

D-na Iosipescu, se învoi să ţină pe cei l'alţi copii ai sorei sale, D-na Trifan — mama, până la întoarcerea acestea. Ea se uita cu admiraţie dar şi cu pismă, la acest om, atât de mărinimos.

— Dacă ai fi din familia noastră, dragă Căpitane, şi tot n-ai fi aşa de îndatoritor.

— Nu ştii că ni-e rudă Tanti, — răsâri, cu glasul ei de argint, Jana.

— Nu-i aşa Mitule? Spune tu.

— De sigur, asta i-a spus-o, şi colonelului meu.

* * *

Inmormântarea institutorului, a fost impunătare. Timpul a colaborat cu oamenii, pentru a'şi arăta dragostea, cu care-l a purtat pe bătrânii sei umeri, o viaţă întreagă. Un confrate, îi ţinu un panegeric în faţa şcoalei, unde, timp de 30 de ani

propovăduise luminarea minţilor, prin slove. La banca populară, — unde se găsea şi o bibliotecă şi o casă de citire, toate veţuind prin el, — un funcţionar al casei centrale, sgudui mulţimea printr-o cuvântare însufleţită. La cimitir, alt discurs. Unul din preoţi a vorbit şi el, prietenului său, de care, după atâta amar de ani, împletiţi împreună, îi despărţia acum, lutul mormântului.

Lacrimile curgeau din toţi ochii.

Bătrânei D-ne Trifan i s'a făcut rău şi a trebuit s-o ducă de acolo. Fetele erau sdrobite de durere. Mitu îşi impusese a fi tare. Dar în cele din urmă, cedă şi el, acestei simfonii sinistre, a plânsului. Oana îşi revărsa isvorul lacrimilor, dintr-o închipuire vagă, care par'că punea tot mai multă stăpânire, pe sufletul ei. Privind cu ochii înpăenjeniţi, la cel care-'i fusese al doilea tătă, şi văzându-l cum stă galben, în sicriul lui de stejar, ca un păstrător neîmblânzit al unor comori nepreţuite, Oana avea înpresia, că acest blând părinte, îi furase şi ducea cu el în mormânt, tot trecutul ei de iubire, toate amintirile inimei, toate suvenirurele dragostei ei pentru Mitu, lăsându-i astfel sufletul pustiit, dar dornic de-o iubire nouă, pe care n'avea puterea s-o înlăture.

Dan, era consternat şi el.

* * *

In casa mare a celui ce fusese Trifan, la întoarcerea convoiului, era un om mai puţin. De lipsa lui, vorbeau toţi şi toate. Vorbeau portretele de pe pereţi, cărţile din bibliotecă, aerul înbălsămat de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flori, curtea, grădina. Vorbeau oamenii. Vorbeau toate câte 'i fusese lui dragi și de care n'ar fi vrut să se despartă, nici odată.

* * *

După ce aranjă situația lui Mitu, — care nu era ușoară și a cărei rezolvire, depindea și de situația frontului, — Dan însoțit de D-nele Trifan și de Matilda, se întoarse la Tăciuni. Bătrâna Trifan, era foarte slăbită. Fetele o menajau cât puteau. Oana să silea sa dea o masă cât mai bună, noiei familii. La asta, o ajuta Matilda, care, numai în câteva zile, părea renăscută la o viață nouă. Nici nu-i venea să creadă, că o putuse aștepta o fericire atât de mare. Era ascultătoare ca o școlăriță și harnică, ca o gospodină. Asta plăcea mult măsei și Oanei.

Tânăra Trifan, n'ar fi crezut nici o dată, la o îndreptare atât de radicală. Din această pricină, primise cu rezervă, propunerea lui Dan, de a o lua la Tăciuni. Și acum, rămânea uimită în fața operei de regenerare, la care asista. In această privință, adesea ori vorbea cu Dan, care o încredința, că o premenire complectă a sufletului ei pervertit, n-ar fi exclusă, dacă condițiile de viață s'ar modifica, în sensul celor, în care trăește astăzi.

— S'au văzut cazuri și mai extravagante, de întoarcere din calea viițiului. Cu atât mai mult, cu cât Matilda, nu e de cât o copilă.

Tu ai avea în cazul acesta, cel mai mare merit.

Cu toții suntem datori să-i întindem mâna. Mizeriile prin care a trecut, deși i-au deprimat puțin sufletul, totuși îi vor servi ca o lecție. Acum trebue să vie îndrumarea cea bună. Nu trebue

Muzeul Digital al Romanului Românesc

să-i amintim nimic din trecutul ei. Nici chiar când greşeşte ceva. Nici o aluzie răutăcioasă, nici o vorbă. Să-i respectăm durerea. Alt fel am arunca-o din nou, în calea viţiului, sau am face să i se întunece mintea, până într' atâta, încît ar deveni o blazată, o inconştientă sau o desperată. Cu asemenea făpturi, să întâmplă cea ce se întâmplă cu nebunii sau epilepticii, cari după ce vin la starea normală, fie şi pentru scurt timp, nici o dată nu e bine, să li aminteşti de boala lor. Din potrivă: e o datorie pentru ori cine, a li ridica moralul, a-i face să uite trecutul, a li ţine într-o veşnică premenire, starea lor sufletească, pentru a li da răgazul necesar, însănătoşirei.

Nouă, ni se impune această datorie.

XIV

Zilele se scurgeau liniştite, la familia cea nouă din Tăciuni.

Dan era veşnic ocupat cu treburile lui, cari nu se mai sfârşeau. Generalul 'l trecuse la acest serviciu, ca să i dea putinţa să se mai odihnească.

Desvoltarea pe care o ,dete Dan acestei noi administraţii, era departe de a-i permite odihnă.

Nu era o alta mai încărcată şi mai necesară, ca cea pe care o crease Dan, pentru Divizia sa.

Lăptării, crescătorii de porci, cuptoare de uscat legumele şi fructele, velniţe de rachiu, ateliere pentru prepararea conservelor, preparative pentru fabricarea marmeladelor, magiunului şi bulionului şi câte altele. Arendase mai multe livezi şi vii pen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr:1901-1932

tru a avea fructe și vin și câteva stâne, pentru a prepara brânza necesară diviziei.

Generalul, nu mai contenea a zice:

— Să poftească domnii dela marele cuartier aici, să vadă cum se face gospodărie. Așa ar trebui să se facă pentru toată armata: Cu felul acesta, s'ar pune capăt tuturor gheșefturilor:

El avea dreptate. Insă numai Dan știa greutățile alcătuirei unei astfel de gospodării și conflictele prin care trecuse, ca s'ajungă aici.

La toată această munca, dădea ajutor și Oana. Adesa ori mergea împreună cu Dan, din punct, în punct, pentru a lua socotelile, sau a da sfaturi și îndrumări. Pentru a nu-și arăta slăbiciunea și insuficiența în anumite treburi, se simțea datoare să citească și să ceară învățături dela Dan. Serile, le petreceau împrejurul unei mese, discutând, citind, sau jucând cărți. Câte o dată, li veneau și musafiri. Stăteau până târziu noaptea, punând țara la cale.

Țara însă, mergea rău. La toate nenorocirile care o năpădise, se mai adăoga acum și seceta intovărășită de unele boale criptogamice, cari amenințau întreaga recoltă. Spre Răsărit, în loc de soare, de speranță se profila, la orizont, dezastru rusesc, care, implicit, era și al nostru. Rusia se despletea ca o horbotă greșită, cum și fusese. Toți trăgeau de ea. Schimbările de guvern și de regim, erau aproape zinlice. Omeni aruncați de vâltoarea revoluției, toți naufragiații societăței, închipuiții și sforăitorii de răspântie, cari nu aveau nimic de perdut, întesați cu fel de fel de spioni și hrăniți cu hârtie falșă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.transilvania.ro/mdrr1901-1932

de provenienţă nemţească, spintecau fără un pic de îndurare, ori ce nucleu de organizare, ori ce început de închegare. La aceştia, se alăturau, zilnic, toată plea va politică, de aventurieri, ce cutrie rase toate ţările Europei, trimişi în trenuri pecetluite de Germania, pentru a mări harababura. Sforţările Entantei, de a încheia o convenţiune cu Japonia, în scopul de a consolida frontul răsăritean, păreau a fi lovite de inposibilitate.

Japonejii, — nemţii Asiei, — puneau condiţiuni din acelea, cari nu se puteau nici discuta. Astfel că singura nădejde, rămânea în Apus. De aici începeau a străluci câteva raze. Incredinţarea comandei supreme generalului Petain şi unificarea frontului, erau temelia acestor speranţe.

* * *

Situaţia lui Mitu îi îngrija mult pe cei din Tăciuni. Cu atât mai mult, cu cât, zile 'ntregi, nu primeau nimic dela el. Terminul de judecată, care se amânase întâia oară, era peste câteva zile. D-na Trifan bătrâna şi Matilda, vorbeau în şoaptă, despre cea ce i se putea 'ntâmpla, lui Mitu. Oana mai mult ca toti, era veşnic preocupată de starea lui şi nu făcea un secret, din această preocupare. In tot momentul, era cu numele lui 'n gură. La masă :— bietul Mitu, ce-o fi mâncând ; După masă : — ce-o fi făcând Mitu meu ; La culcare : sărăcuţul de el, o fi stând 'n noroi până la genunchi. La ori ce vorbă, la ori ce faptă; Oana, ieşea cu Mitu 'nainte.

Adesa ori, când rămâneau singuri,— ea cu Dan— 'şi-'şi vorbeau despre dragostea lor, despre proiectele de viitor, sau despre zeci de lucruri, cari li

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index-1901-1932

cădeau dinaintea ochilor, așa fără nici un rost, Oana se întreba, ca din senin:

— Ce-o fi cu Mitu meu, de nu ni scrie?

Toată voia bună a lui Dan, se risipea 'ntr-o clipă. Oana vedea că iar a făcut o imprudență, dar era prea târziu. Rămâniau ca doi străini, unul în fața altuia, și nu 'și mai spuneau nimic. Judecata lui era făcută. Grija asta, pentru Mitu ca pentru un copil mic, își avea rostul ei. Oana nu făcea alta, de cât să-și arate fățiș,--și poate nu atât cât simțea,--dragostea ei, pentru Mitu. Cât de intensă era această dragoste, i-o spuneau gândurile ei, atenția ei dusă la extrem, supărarea puternică pe care i-o pricinuia, orice vorbă care 'l atingea pe el. Dar mai presus de toate, i-o spuneau scrisorile, pe care Oana i le trimitea, cu atâta regularitate. Din aceste scrisori, emana o dragoste nebună, aprinsă, de nedescris.

„Cât aș da să fim alături ca altă dată, să te simt lângă mine, să simt suflarea ta mângâindu-mi părul, să sorb sărutările tale curate, cu toată patima, pe care ai știut să mi-o aprinzi în sânge".

„Dar bunu-i D-zeu, Mitule dragă. In curând vei fi scos din acele șanțuri, cari 'ți rod sănătatea, și vei fi redat, prin bunătatea amicului nostru, Dan, Oanei tale, Onișoarei tale, care e numai a ta, care va fi numai a ta"...

Din inprudență, sau dinadins, Oana lăsa conceptele scrisorilor, prin toate părțile: în birou, în dormitor, ori unde. In contra obiceiului său, Dan le aduna și le citea cu beție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

Citindu-le, rămânea uimit. Se închidea în dormitorul lui, își înfunda capul în perne, și se perdea în meditații cari 'l oboseau, și-'l deconcentrau.

„Ce-o fi cu femeia asta? E o femee sănătoasă, normală? E o femee, în adevăratul sens al cuvântului? Sau e un monstru? Iubește cu adevărat? Sau toate manifestările ei de dragoste, nu sunt de cât înșelătorii, cochetării? In cazul când iubește, pe cine iubește? Mă iubește pe mine, — căruia nu-i scapă nici un prilej ca să-mi arate, prin toate chipurile, cât îi sunt de drag? Sau 'l iubește pe dânsul, căruia, de asemenea nu-i scapă nici un prilej, să 'i arăte iubirea ei? Ne iubește pe amândoi? Dar asta nu e cu putință. Atunci?....“

Toate gândurile lui Dan, se învârteau împrejurul acestei întrebări: *„Atunci?“* Un răspuns, care să 'i satisfacă sufletul și mintea; un răspuns care s-ăi pună în față realitatea; un răspuns din care să-i apară convingerea, întocmai cum apare luna dintr-o clae de nori, — un răspuns, în sfârșit, care, fără s-o înjosească pe dânsa, să 'l înalțe pe dânsul, și să-i aducă în suflet liniștea trebuitoare, nu găsea. Stătea acolo ore întregi, întunecat, înfrânt, sdrobit, de o durere, pe care, cel puțin, n-o putea împărtăși nimănui, și la alinarea căreia, nu putea ajuta nimeni. Se vedea un fel de jucărie a închipuirilor, a iluziilor și a visurilor lui. 'Și vedea în față amărăciunea, ticăloșia și deșertăciunea! 'Și blestema ziua în care o întâlnise și nesațiul, cu care a ținut să între în sufletul ei. Vedea bine că e un intrus, că e un om de prisos, care s'a întrodus într-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista.ramr.ro/ramr/1901-1932

casă, pe care voia s-o dărâme. Și-'și mușca buzele de mânie, când vedea că mai tare de cât apucăturile lui animalice, este iubirea dintre cei doi soți, este apropierea sufletelor, cari 'i ține legați unul de altul, chiar când sunt departe. Este acea atracție universală dintre două ființe, care se iubesc și pe care, nimic în lume, nu le mai poate despărți. Îl apuca un desgust amar de viață. Îi venea să'și ia câmpii. Se ridica revoltat până 'n ultimele fibre, ieșea neobservat, o lua către zările păduroase din spre răsărit sau meaza noapte. Și dispărea ca o nălucă.

***

Toate căutările celor de acasă, rămâneau infructuoase. Dan nu se întoarcea de cât pe la miezul nopței sau către ziuă. Intra tiptil în dormitorul lui, — trecând prin birou, în care dormea Oana, — și fără să se desbrace, s' arunca ca un animal, în patul nins de cearșafuri.

Oana 'l simțea. Pășind în vârful degetelor înfiorată de gândul, că acest om, făcea toate acestea numai fiind că-o iubea peste fire, se alătura cu trupul ei feceorelnic de Dan, și 'l săruta mult, mult de tot. Niciunul nu rosteau nici o vorbă. Incetul cu încetul, toată mânia lui Dan, se topea, la îmbrățișerile Oanei. Nevoind nici o explicație, ne cerând nici o lămurire, sfârșeau prin a fi unul, al altuia, cu toată pasiunea pe care ți-o dă dragostea, care vine după deslănțuirea unei furtuni, pornită din gelozia cea mai crudă.

Asta n-o împedica pe Oana să uite, iar pe Dan să dispere. Mama Trifan și Matilda, neînțelegând pricina adevărată, a supărărilor dintre dânșii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901-1932

o puneu pe socoteala nervilor sdruncinați, de războiu și a nostalgiei pentru cei părăsiți, sub ocupația străină.

Matilda, în special era foarte îngrijată de starea lui Dan,care se înrăutățea din zi în zi. Accesele de supărare, deveneau tot mai dese, țineau tot mai mult și lăsau asupra lui urme tot mai vizibile.

Biata fată, făcea tot ce o ducea mintea și capu, pentru ca să'l abată de la astfel de supărări.

***

Intr'una din zile, cu puțin înaintea termenului fixat pentru judecarea procesului, Dan primi înștiințarea că s'a aprobat trecerea lui Mitu dela infanterie la administrație și că e mutat în această din urmă calitate, în garnizoana B. la un depozit de subsistență

Știrea pricinui o mare bucurie tuturor. Dejunul a fost de o veselie exuberantă. Porția obișnuită de vin, a fost dublată și moș Gligore, ca prin minune, a apărut în spatele chioșcului, unde luau masa al de Oana.

Era o zi frumoasă dela sfârșitul lui Aprilie. Pe un cer seniliu ca de sticlă, lucea bogat soarele dulcei primăveri.

La un moment dat, către sfârșitul mesei, Dan,— care 'și orânduise toate treburile după cuviință și pentru a profita de cele două sărbători cari veneau, așa ca din senin, știind că va pricinui o adevărată explozie de bucurie Oanei, zise :

—Știți ce? Hai la Galați, ca să ducem chiar noi, vestea asta lui Mitu.

Oana sări 'n sus de bucurie. Luând capul lui Dan în mâini, 'l acoperi de sărutări. Asta n-o mai făcuse până atunci, în fața măsei și cumnate-sei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Duceți-vă, maică, amândoi, adăugă mama Trifan, plină de voie bună.

Cu trenul de seara, plecară.

XV

Tot drumul, au fost veșnic supărați. Ajunși la Galați, înainte de a se duce acasă, Oana, vroia să meargă deadreptul la regiment. Dan se opuse.

— Ce 'nsamnă graba asta? Mă faci să regret c'am venit.

— Dacă-ți pare rău, n'ai decât se te 'ntorci.

Nici odată nu-i vorbise așa.

Dan tremura de mânie. Restul drumului nu scoase un cuvânt. Casa era pustie. Dan s-a lăsat pe o canapea, în timp ce Oana și-a făcut toaleta. Când a fost gata 'i zise, c 'un ton rece și poruncitor :

— Hai să mergem.

Dan nu răspunse nimic.

— La ce am venit, să stăm aici?

— Am venit să vă aduc la soțul D-v. Pentru ca să 'l puteți vedea, poftiți acest bilet. Eŭ rămân, fiind cam indispus.

Oana turba de furie. Nici nu-și mai dădea seamă ce zice.

Dan nu-i răspunse, ferindu-se să nu-i arunce 'n față, vorbe grele. Tăcerea lui, revoltă și mai mult pe D-na Trifan, care trecea din odaie 'n odaie, trântind ușile și blestemându-și zilele.

In cele din urmă, izbucni:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraturiivreme.ro/mdrr1901-1932

— In sfârșit, ce ai de gând? Consider tăcerea ta ca pe o bătae de joc, . . . și o merit. Cine face ce am făcut eu, își ispășește soarta.

Oana începu să plângă.

Dan văzu că trebue să meargă și fără să și ridice ochii asupra ei, mormăi, ca un gramofon:

— Hai.

Pe drum parcă-ar fi fost doi necunoscuți ce mergeau în aceiași diligență.

De la regiment află, că Mitu era la Curtea Marțială. Ajunse acolo, pe la ora $11\frac{1}{2}$. Era tocmai în judecata procesului. Nici o dată Oana n'a simțit nevoia, să aibă cu cine schimba o vorbă, ca acum. Când vedea însă pe Dan răbufnit, o apuca toate furiile. In cele din urmă își văzu singură vinovăția, dar îi venea foarte greu, să cedeze.

După sfârșitul procesului, apăru Mitu. Era peste măsură de surescitat. Când îl văzu, i-se făcu milă de el, îl îmbrățișă ca pe un frate, și nu știa ce să-i mai spună, pentru a 'l încuraja. Dan îi intinse o mână rece și se retrase. Era în așteptarea sentinței, care nu întârzie.

Fu achitat.

Bucuria lor, însă, nu era întreagă. Dan, continua să stee trist. Parcă i-se întâmplase cine știe ce nenorocire. Oana nu voi să dea nici o explicație lui Mitu, asupra supărărei lui Dan. Dar, se întrista și ea, din ce în ce mai tare. Mitu,—care avea motive să fie vesel,—nu-i înțelegea de loc. Venise ei atâta amar de cale, să-i aducă o veste atât de bună, iar acum, când scăpase de orice grijă, ei erau ca la o înmormântare. Masa a fost

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

tăcută. Sub diferite pretexte, Dan îi părăsi după prânz, cu toate protestările Oanei.

Cei doi soţi, se duseră acasă, mohorâţi.

Oana era ursuză şi capricioasă. Nimic nu-i mai intra în voie. Toate vorbele, toate gesturile lui Mitu, i-se păreau deplasate.

Când voi s-o sărute, se trase brusc din mâinele lui.

— Ce ai Jano?

— Nu ştiu...

— Nu te 'nţeleg,... sau dacă te 'nţeleg... atunci...

— Ce vrei?

— Cum, ce vreau? Aşa te porţi tu cu mine, după o despărţire de aproape o lună? Vreau o explicaţie.

D-na Trfan se trântise pe o canapea.

— Nici una.

— Aşa?!.. acum pricep...

Mitu era roş de mânie, şi tremura ca varga. Plimbându-se prin salon, pronunţa vorbe fără rost. Apoi stătea 'n loc, se 'ntorcea în spre Oana,— care nu-i dădea nici o atenţie,—şi iarăşi continua plimbarea. La un moment dat, ne mai putându-şi stăpâni mânia, se duse drept în faţa ei, şi apucând-o de amândouă mânele, o sgudui din toate încheeturile, răcnindu-i cu o voce spartă, dogită, în care îşi vărsă întreaga lui amărăciune, tot desgustul şi tot dispreţul lui, acumulat de atâta timp.

— Nenorocit-o! Ce-ai făcut?

Oana îl privi drept în ochi. Se îngălbeni ca ciara, voi să pronunţe ceva, dar nu putu. Leşină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Pe Mitu, 'l apucă un fel de scârbă de femeia aceasta. Era ca o jucărie. Nu putea nici odată să vorbească ceva serios cu dânsa.

De aceia, eşi afară, lăsând-o trântită în nesimţire.

Capu-i vâjâia sălbatic. Mâinele şi picioarele îi tremurau, ochii îi eşise din orbite.

O singură idee îi stăpânea întreaga fiinţă. Aceia, că Oana 'l înşală. De asta era sigur. Era pertinamente sigur. Cu Dan. De bună samă. Acum îşi explică el totul.

— *„Canalia, ca-na-lia"*, repeta în răstimpuri printre buze, în mod maşinal. „Ca-na-lia". Trebue să-i sdrobesc capul, ca la puiul cel de şarpe.

Fără să-şi dee socoteală de ce face, dădu busna pe uşă, cu capul gol, în căutarea lui Dan.

Dar nici nu scoborâ cele trei trepte de piatră şi Dan îi apăru în faţă.

— Ca-na...

Atât putu pronunţa.

Când văzu chipul senin a lui Dan, îşi rupse cuvântul, şi perzându-şi şirul vorbelor, pe care era hotărât să i-le strige în faţă, îi zise, ducându-şi batista la ochi:

— Jana e leşinată 'n casă,... Şi o luă la fugă prin curte.

Dan privi nedumerit la toată scena asta. Ceva grav se întâmplase. Numai acum, îşi dete el sama, de tot răul pe care-l pricinuise, despărţindu-se de soţii Trifan. Prinzând puterile de care avea nevoe. Dan răcni poruncitor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeultransilvania.ro/mdrr1901_1932

— Mitule, vin-o 'ncoace. Oana-i bolnavă... Vin-o! Amândoi, alergară în salon. Oana era tot leşinată.

Când o văzu Dan, scoase un ţipăt atât de puternic, încât Mitu, speriat 'l întrebă.

— Ce este?

Oana'i moartă. Din doi paşi, fu lângă canapea. Oana era rece. Dan îi rupse corsajul, brasierile, cămaşa, şi punându-şi urechea la inimă, făcu semn cu mâna stângă lui Mitu, să nu răsufle.

— Aleargă după doctor.

Mitu eşi.

Oana părea, că nu mai respiră.

Dan nu găsea nimic la 'n demână să-i dea, să- i facă. Alerga ca un disperat de colo, colo. Aducându-şi aminte că are în sacu lui nişte apă de Colonia, rupse dintr'o dată broasca şi deşertând toate lucrurile, în mijlocul casei, luă sticla, pe care o vărsă întreagă, pe corpul Oanei. Începu s-o fricţioneze pe piept, la inimă, la tâmple, să-i dea la nas, să-i facă respiraţie artificială.

O întinse pe canapea, o desbrăcă, şi 'i udă tot corpul cu apă. In sfârşit, văzând că nu 'şi revine, începu s-o strige din toate puterile, c-o voce, care făcea să se sgudue geamurile.

Mitu întârzia.

Dan eşi afară, în stradă.

Văzând un ofiţer în uniformă de doctor, 'l înhaţă de mână, şi fără să-i spună ceva, intră cu el în casă. Doctorul, la început holbă nişte ochi mari, crezând c'are de a face c'un nebun. Pe urmă, să văzu în faţa unei bolnave, sau a unui cadavru.

Oana trăia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/md/1901-0932

— Liniștiți-vă, D-na are un leșin, care n-a fost tratat imediat și s'a prelungit.

Doctorul îi arătă cum să-i facă respirația artificială, scoase din buzunar o sticluță, pe care o duse la nasul D-nei Trifan și repetă sfatul.

— Fiți liniștit.

Inainte de a pleca, doctorul adăugă:

— Doamna are nevoie de un tratament radical. E soția D-v. ?

— Da doctore.

Peste câteva minute, Oana începu să 'și revină.

Dan stătea în genunchi lângă canapea, și-'și petrecea degetele prin părul mătăsos al ei. Aceasta, deschise niște ochi sperieți, și să uită nedumerită în toate părțile.

Dan să crezu dator să-i spună ceva.

— Sunt eu Oano, sunt eu, Dan.

— Dan!... mormăi încet Oana și 'nchise ochii.

După câteva minute, zise c-o voce stinsă.

— Sunt o nenorocită... Mitu știe tot...

— Mitu, nu va trebui să știe, nici odată.

— Peste putință...

— Oano, ai încredere în mine. Sunt al tău, numai al tău.

Oana îi sărută mâinele, pe care Dan, le retrase rușinat.

— Oana ascultă-mă: când te vei hotărâ să fii a mea, să mi-o spui curat, ca unui om cinstit, care te iubește, mai mult decât orice pe lume.

Oana păli. Era atât de slăbită, în cât părea, că trece iar în leșin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Numai în vârful picioarelor, ca un disperat, Mitu se întorsese tot fără doctor.

— E ceva îngrozitor, să nu găsești un doctor, în tot orașul.

— Nu face nimic, Mitule, Oana e mai bine. Criza a trecut. Acum are nevoe de liniște. S-o lăsăm să doarmă puțin.

Să trecem în camera dealături. Vreau să-ți vorbesc.

Oana, care de fapt nu dormea, înlemni.

„Hotărât, astăzi trebue să se întâmple ceva, cu mine. Ce avea să-i vorbească Dan lui Mitu?"

De ce nu-i spusese și ei despre cea ce avea să-i vorbească?

XVI

Amândoi bărbații, trecură 'n camera de alături, răsucind cheia.

După câteva minute, de adâncă gândire, Dan începu:

— Mitule, când te-am văzut adineoarea, peste măsură de 'nfuriat și gata să-mi arunci 'n față, ocări și poate și palme, mi-am dat sama, că o explicație între noi, nu trebue să mai întârzie.

Sunt convins, că tu crezi, că Oana te 'nșală cu mine. Fii cavaler și spune-mi drept. Suntem doar oameni 'ntregi.

Din cale afară de stânjenit, de această 'ntrebare fățișă, Mitu, nu putea să dea, de cât un răspuns.

— Da, așa este.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.digitalromania.ro/mdr/1901-1932

— Suntem pe calea cea dreaptă. Ascultă Mitule...

Aci, Dan se opri câteva minute.

In sufletul lui să dădea o luptă, pe viață și pe moarte. Era 'n joc cinstea, fericirea și liniștea lor sufletească.

Ce trebuia să facă? Să-i spue drept? Inainte de a avea consimțimântul Oanei, ar fi 'nsemnat să 'i sdrobească însăși viața ei. Știa el ce avea să facă Oana în viitor?

Sau să mintă, pentru a amâna deslănțuirea faptelor și pentru a cruța de dureri ireparabile, atât sufletul Oanei, cât și pe al lui Mitu? Ba poate, pentru a preveni o catastrofă?

Acestea erau cele două alternative.

Judecata, trebuia făcută repede.

Dan și-o făcuse...

— Toate aparențele 'ți îndreptățesc convingerile tale. Greutatea lor apasă asupra noastră. Dar dacă de partea ta este dreptatea, asta mi-o vei spune, după ce mă vei asculta până la sfârșit.

Dan tăcu. Nu știa de unde să 'nceapă și nu era sigur că va găsi în el, atâta putere, pentru a da o soluție potrivită cu împrejurările, acestei situații, atât de profund omenească. După câteva minute, începù din nou.

— Mă simt dator să-ți vorbesc, de pe timpul, când nu vă cunoșteam. Asta va ajuta la priceperea stării sufletești, datorită căreia, am ajuns aici. Ascultă dragul meu. Viața mea a fost o luptă necontenită, țesută din însbânzi și înfrângeri. Acestea din urmă, nu m-au scos din rânduri. Din potrivă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cavetatransilvania.ro/mdr1901-1932

m-au făcut să-mi revizuesc ideile, să le cristalizez și înarmat cu noi convingeri, să purced mai aprig, la luptă.

Pentru sprijinirea sinceră în această luptă uriașă, și pentru realizarea în fapt, a o părticică din credințele mele, am avut un tovarăș. Bun, neasemănat de bun. El era colaboratorul, sfetnicul, alinătorul și veșnic făuritorul tuturor puterilor vii, din mine. Ca o albină neobosită, acest tovarăș muncea alături și câte odată mai mult de cât mine,— muncă grea și meticuloasă de zi și de noapte. Ca un bătrân înțelept și cu mintea liniștită, acest tovarăș, îmi strecura în suflet, sfaturile și poveștele lui, cari mă linișteau și-mi deschideau orizonturi noi, în lupta ce întreprindeam. Ca o mamă duioasă, stătea ciasuri întregi la căpătâiul patului meu, în nopțile de insomnie sau de friguri,— după mari sbuciumări și grele apăsări ce mă loveau, pe nedrept, din întuneric. In sfârșit, ca o soră bună și iubitoare, acest tovarăș, îngrija până la jertfirea însăși a sănătății sale, ca să nu-mi lipsească nimic, să nu-mi rămâe nici-o dorință neîmplinită, să nu am nici o neplăcere, din acelea, cari otrăvesc viața intimă a unui om, și 'l desconcentrează în lupta lui, pentru un ideal.

Era un tovarăș dulce, senin, ispititor, blând, bun, altruist. Simțea la fel cu mine. Iubea ce iubeam eu. Era în gândurile și 'n intențiile mele. Intr 'un cuvânt, era eul meu, transplantat și înobilat, într 'un alt corp, care era mai frumos, mai delicat și mai grațios ca al meu.

Acest tovarăș era soția mea: Lidia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

Cât am iubit pe această femee, nu ţi-o pot mărturisi prin cuvinte.

Dar, ea nu mai este.

Un fulg de oţel, din aripele blestematelor păseri de pradă, pe care inamicul ni le-a trimis, ca primi soli ai morţii, a pus sub pământul tuturor iluziilor mele, trupul acestei martire, în slujba adevărului şi dreptăţei.

Disperat, — dacă poate exista o disperare, care să înlăture moartea şi totuşi, să fie mai presus de ea, — am purces în lupta ucigătoare, în potriva acelora, dela care îmi venise toată nenorocirea.

Am încredinţat mamei mele, pe micul nostru copilaş, Luca, şi neţinând socoteală de nimic, am trecut Carpaţii, să 'mi ajung regimentul, care înainta vertiginos, spre sâmburile Ardealului.

Armatele noastre, precum ştii, superficial aruncate în luptă şi necumpănit oprite din avântul lor aveau succese din acelea, cari pentru orî ce minte echilibrată, se arăta a fi efemere. Entusiasmul era formidabil, dar din nenorocire, era precoce.

Isbiturile calculate ale inamicului din Dobrogea, au fost primele simtome ale boalei noastre acute, căreia i-am dat dulceagul nume de *„nepregătire"*. A venit în urmă resistenţa disperată diu Carpaţi, şi Dobrogia, în care, ţăranul şi a înscris, cu sânge abundênt, constituţia drepturilor sale, pe care oligarhia i le păstra într-o cutiuţă de cristal, bine păzită, pentru a i le arăta numai la zile mari. Şi apoi, *prăpădul, desastrul.* Am zălogit şi eu duşmanilor mult sânge şi părţi din muşchii şi oasele mele. Sunt fericit, că mi-'i ştiu datori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când am trecut cu regimentul, prin apropierea Bucureștiului am strâns un mănunchiu de flori și luându-mi copilașul de mână, în sguduirea detunăturilor, ce se precipitau tot mai mult, m'am dus la cimitir. Ingenunchind pe țărna proaspătă a acelui ce fuse cel mai scump tovarăș al meu, — și împrumutând din durerea mea nețărmurită, și micului copilaș, pe care 'l strângeam la pept c-o dragoste pătimașă, am început să plângem amândoi, ca niște nenorociți ce eram. Nu știu cât am stat acolo. Incepuse a se inopta. Detunăturile deveneau tot mai aprige și tot mai apropiate. Cerul era mohorât. Părea că îmbrăcase un zăbranic de doliu pentru a ne anunța rușinea și perzania.

Lumea era deprimată. Parcă toți erau sculați, după o boală lungă.

La început, am vrut să ieu cu mine pe acest vlăstar. Pe urmă, m'am gândit că n'aș face bine, și l'am lăsat bunică-sei.

Când m-am dispărțit de dânsul, am avut înpresia, că nu'l voi mai vedea...

* * *

Dan tăcù. Era sdruncinat. După câte-va minute continuă :

Ajuns în dosul Siretului, Divizia noastră a trecut în refacere. Zdrobit și bolnav cum eram, ar fi trebuit să fiu trimis la un spital de convalescenți. Comandantul meu, spuse Generalului, că nu se poate lipsi de mine. Mă ținu. Pentru a alunga gândurile triste și a uita toate nenorocirile trecutului, munceam ca un disperat. Munca mea, se evidențiа însă prea mult. Generalul observând,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://mdrr.transilvania.ro/mdrr1901-1932

făcù aspre inputări şefului de corp. Acesta bănuind că observaţiile proveneau în urma reclamaţiilor mele, s'a pornit inpotrivă-mi, cu toată mânia, pe care i-o alimenta cariera lui de militar învechit. Şi pentru ca scopul lui, de a-mi face mizerii, să fie şi mai bine atins, îmi vârâ ca subaltern, pe un plutonier, omul lui de afaceri, — care avea îndatorirea să-mi stee la orice pas, împotrivă. Toate rapoartele mele, în contra acestei canalii, n'aveau nici un curs.

Dar răbdam. Răbdarea este forma latentă a puterei. Cine ştie să rabde, invinge. De data asta, n'am ştiut prea mult să rabd. Intr-o bună zi, nerespectându-mi un ordin, i-am făcut aspre observaţii. Mi-a răspuns, într'un mod impertinent. L-am lovit. Generalul s-a supărat foc. Am fost dat în judecata curţei marţiale.

Advocatul meu, — până-şi comisarul regal, m-au povăţuit ca să nu declar că l'am bătut. Insăşi generalul, — după ce s'a convins de toată înscenarea subalternilor sei, în contra mea, — şi-a exprimat dorinţa ca să fiu achitat. Pentru asta, să cerea însă, ca eu să nu mărturisesc singur, vinovăţia.

Nu puteam minţi.

Ştiam un singur lucru : că aveam dreptate, fără să mă gândesc la urmări.

Am căpătat o osândă de douăzeci de zile de închisoare.

După ce mi s'a cetit sentinţa, atunci am văzut prăpastia în care m'am aruncat. Mi-a venit rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După ce m'am liniştit puţin, generalul m-a chemat la dânsul şi mi-a zis:

— Ai greşit de două ori: întâi c'ai lovit pe acea canalie, pe care l-am dat în judecată pentru neexecutare de ordin; şi al doilea, că n'ai vrut să te aperi, în sensul, cum te-au sfătuit oamenii de legi. Nu face nimic. Voi pune toată influenţa mea în joc, pentru a anula sentinţa. Pe d-ta te-am luat de acolo. Te-am însărcinat — ca mare agricultor ce eşti, — cu gospodăria de afară, a Diviziei. E un serviciu uşor. Ai nevoie de linişte şi doresc să te gândeşti serios, la starea sănătăţii d-tale. Aş putea să'ţi acord şi un concediu, dacă vei avea nevoie. Poţi să te linişteşti.

— Sunt un *„descalificat"*

Atât am putut pronunţa. Simţeam cum mi se ridică un nod în gât şi mă înăbuşă. M-a cuprins o ameţeală. O căldură teribilă mi s'a urcat la cap şi nu mai ştiui nimic.

A doua zi m'am trezit în infirmeria cartierului. Eram foarte slăbit. Nici odată, mi se pare, că n'am fost ca atunci. Capul continua să-mi vâjâe. O altă judecată se transpusese în locul celei ale mele. Iar această judecată era nemiloasă, casantă:

„Ce mai aştepţi? Eşti un condamnat. Războiul a fost sentinţa ta de moarte. Te încăpăţînezi? Vrei să trăeşti cu orice preţ? Ai vrut să faci războiul, care dela început ţi-a răpit pe cel mai bun tovarăş. Ţi-ai lăsat copilul în ghiarele duşmanului. *Tot avutul tău* s'a năruit. Ai trecut *de patru ori* pe sub coasa morţei. Ei bine, *ce mai aştepţi? N'ai putut să mori de o moarte glori-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr/1901-1932

oasă. Oamenii, *ți-au pregătit una înjositoare:* **Condamnarea, descalificarea.** Dacă și în urma acestei sentințe, — *care e o sentință de moarte, te încăpățânezi să trăești, — lipsit de orice ideal și avânt, atunci ești un laș. Copilului tău, îi va fi rușine de tine, iar adversarii și dușmanii tăi, abia așteaptă să te sfâșie, ca pe o sălbătăciune prinsă în laț. Sinucidite. Hai... curaj. E singura scăpare onorabilă".*

Nici nu-mi dau sama cum am scăpat.

Intr-o noapte, aproape de ziuă, după ce mă svârcolisem tot timpul, făcându-mi fel de fel de idei, am ajuns la convingerea hotărâtă, că trebue să mă sinucid. M'am sculat, am aprins lumina, am scris trei scrisori, îmbrățișând cu tot focul pe care mi'l putea insufla ultimele clipe de viață, pe cei lăsați în urmă, am sărutat portretele copilului meu pe care'l lăsam pe mâna străinilor și pe al nevestei mele, la care mă duceam.

Nici odată n'am avut o viziune mai clară ca atunci, că după moarte, cei cari s'au iubit se pot întâlni.

Apropiindu-mă de mormânt, mi se părea, că ieau trenul să mă duc unde-va: la Paris sau la Roma — cum obișnuiam când trăia Lidia, pentru a ne întâlni și a petrece câteva săptămâni, departe de orice grije. O vedeam cum mă aștepta, cum mă dorește, cum mă chiamă. Mi-am făcut toate preparativele. Mi-am revizuit pentru cea din urmă oară, conștiința, și, ne mai având, absolut nici un motiv să trăesc, m'am dus liniștit la tocul revolverului, ce era atârnat în cui, pentru a săvârși jertfa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Revolverul nu era acolo.

Tot sângele mi s'a oprit în vine.

Atunci, pentru prima oară am observat că Anghel îmi pricepuse intenţiile. M'am ruşinat să'l întreb. Nici până acum n'am priceput, de ce e omului frică sau ruşine să spue şi altora că vrea să se omoare. Mai ales nu înţeleg de ce nu săvârşeşte acest fapt, în faţa tuturor ? N'am văzut încă un om, care să se sinucidă în mijlocul celor cu care trăeşte. Toţi caută câte un colţ solitar, câte un ungher de nepătruns, sau în singurătatea zăvorîtă a camerei. Li-e frică de vre-o înrâurire de afară ? Sau nu se simt ei destul de stăpâni pe viaţa lor ?

Nu-i viaţa un bun personal, de care dispune fie care, cum vrea ? A câtea parte, din acest bun, datoreşte omul, semenilor săi, societăţei în mijlocul căreia trăeşte ? Dar nu aproape în totdeuna societatea este determinanta principală, care hotăreşte sinuciderea ? Atunci, de ce această frică, această fereală ? Oare nu-i din laşitate, din micime, din nesiguranţa şovăelnică, din ticăloşia în care trăesc toată viaţa ? De ce, adică, un microb, poate dispune de viaţa ta, în mijlocul unei lumi care să prăpădeşte de durere, alăturea de tine, iar *tu*, — care nu mai poţi îndura suferinţele, încomparabil superioare, ale sufletului, să nu poţi dispune de ea, în faţa oamenilor şi la lumina zilei, în deplinatatea tuturor facultăţilor tale ?

Cu toate raţionamentele acestea, când a fost vorba, să procedez cu mine însumi, am făcut întocmai ca toată lumea. Se petrece cu societatea omenească, dragul meu, cea ce se petrece cu

legile fizice : fenomenul de osmosă şi endosmosă. Omul înprumută câte ceva din însuşirile şi slăbiciunile omeneşti, cari însuşiri şi slăbiciuni, cu timpul, îi devin, a doua natură. Intr'un cuvânt, nu m-am putut omorâ. Cu începutul, m'am obişnuit cu ideia, că trebue să trăesc. Că, a mă omorâ, — pentru un lucru de nimic, — mai ales, că generalul îmi făgăduise, că va anula acea sentinţă, — e o curată nebunie. Urmările supraveţuirei, le-am apreciat numai decât. Am ajuns, în scurt timp, un blazat, un naufragiat al vieţei. Fiind veşnic obsedat de ideia, că viaţa care a urmat după acele lupte crâncine, şi după hotărârea de a mă sinucide, 'mi revine ca un dar, am început a'mi bate joc de ea.

Anturat de câţiva prieteni, din aceia cari sunt, ori când, gata să trăiască pe socoteala ta. târâmdute pe căile cele mai vitioase, — nici n-am observat, că începuşem să beau cu lăcomie, să fumez şi să joc.

Neavând însă temperamentul şi deprinderea nici pentru una din aceste porniri, în toate eram un novice, şi ca atare, speculat de toţi. Această situaţie, a durat mai multe luni. Mergeam spre desastru. Cea ce e mai curios, este, că eram conştient de toate acestea. Judecam clar, fie care act, care contribuia la prăvălirea mea. Din nenorocire, însă, n'aveam nici o putere de resistenţă. Voinţa mea desertase în faţa blazărei. Mă lăsasem ca un balon de hârtie, în voia vântului. Nu-mi dădeam nici o osteneală să mă gândesc, ce avea să se întâmple cu mine.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

În această stare de spirit, am întâlnit pe Oana. Sănătatea sufletului și felul prietenos, cum m'a privit, dela început, — apoi, convorbirile și întâlnirile noastre ulterioare, care erau ca niște adevărate oaze, în câmpul sterp al relațiilor mele cu lumea, — au contribuit să ne apropiem.

Prietenia mea, pentru dânsa, creștea, odată cu stima ce-i datoram, pentru francheța cu care îmi vorbea și pentru cultul, atât de rar, pe care 'l avea, pentru căminul și pentru soțul ei. Debarasându-mă puțin câte puțin, de societatea acea, de decavați și exploatatori, pe care, numai războiul mi-i putea scoate 'n cale, — petreceam cât mai multe ore în societatea Oanei. Abuzând, — poate, — de acest contact, m-am crezut dator, să-i fac mici servicii. Au venit, apoi, împrejurările, pe care le cunoaștem cu toții. Ele au adăugat la prietenia noastră, prietenia întregei tale familii, care, într-o măsură cât de mică, a devenit și familia mea. Dar, ca orice faptă omenească, pe lângă partea bună, are și una rea. Contactul de fie care clipă, — la care am ajuns în urmă, — a dat naștere între noi, la mici neînțelegeri, pe care, cu puțină judecată și răbdare, le-am fi putut înlătura. Cum însă acestea, sunt în strânsă legătură cu nervii, iar nervii, atât ai mei, — din nenorocire, — cât și-ai Oanei, nu ni sunt tocmai sănătoși, aceste mici neînțelegeri, s'au transformat, une ori, în conflicte puternice, cum a fost cazul de astăzi. Dintr-o singură vorbă, din partea Oanei, urmată de-o ambiție nesănătoasă, din partea mea, s'a ajuns la nenorocirea de față.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

E drept că eu sunt vinovat. Dar această judecată fiind tardivă, e de prisos. Sănătatea Oanei, ni-e scumpă tuturor. Cei cari nu i-o pot înbunătăţi, — cum e cazul meu, — sunt de prisos. De acea, chiar, voi căuta s-o scutesc de presenţa mea. Vroiam doar, dragă Mitule, să cunoşti în amănunt, care este geneză prieteniei mele, cu Oana. Acum că o ştii, că ştii şi cauzele determinante, care i-a dat naştere, dămi voie să intru în fond.

Dan era transfigurat. In ochii lui s'aprinsese oflacără care îi ilumina sufletul. Acesta părea a-i spune: „Când faci o faptă rea, mustrându-te de atâtea din 'naintea ei, dar cu hotărârea de a te îndrepta, ţi se iartă".

Mitu parcă nu era pe lumea acea. Aşa cum îi vorbise Dan, nu-i mai vorbise nimeni. De acea când văzù că acesta vrea să continue, se sculă şi luându-i mâinile în ale sale, îl ţinti drept în ochi, şi-i zise.

— Te rog, iartă-mă. Am fost un imbecil. Dacă ţi aş fi putut citi adevărul şi îndignarea pe chip, mi-ar fi fost de ajuns, ca să mă mustrez toată viaţa, pentru nechibzuinţa mea. Ajunge. Eşti aşa de schimbat în cât...

— Asta nu se poate. Trebue să m'asculţi.

XVII

Cu toate nenorocirile prin care am trecut, am rămas întreg. Am curajul faptelor mele. Dacă 'n adevăr, aş iubi pe Oana, — cu francheţa care mă caracterizează, — tot aşa cum 'ţi spun acum, cele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce-ai s-auzi, ţi aş spune: „Da Mitule, iubesc pe Oana". Nimeni pe lume nu m-ar putea în piedica dela aceasta.

Mitu păli.

Dan continuă:

Iubirea adevărată, dragul meu, implică 'n sine mai multe elemente. Dar mai ales: reciprocitate, abnegaţie, avânt şi un înalt simţ de moralitate. Să fim analişti. Să luăm lucrurile, cum sunt. Imi mai este dat la vrâsta mea, să mă 'n băt cu speranţe deşarte? M-aîn înstrăinat atât de mult de realitate, în cât, să nu-mi dau sama, de cea ce se petrece în jurul meu? Ori câtă prietenie m-ar lega de Oana, ori câtă simpatie s-ar fi desvoltat între noi, a merge până acolo, în cât să-ţi închipui că Oana poate fi scoasă din bigotismul ei, pentru o fiinţă pe care o adoră, — asta este o imposibilitate... imposibilă. Nu pot minţi că femeile mă lasă cu totul rece. N-aş putea zice, deasemenea, că Oana, nu mi-ar fi plăcut, în alte împrejurări? Are toate însuşirile de a place, de a captiva. Eu însă, dragul meu, sunt mai filozof de cum mă crezi. Inainte de a mă aventura într-o dragoste, sondez bine terenul. Numai când voi şti positiv că nici o piedică nu mi-se pune 'n cale, numai atunci voi arunca zarul. Nu-mi plac 'nfrângerile. Nu vreau să am desiluzii la vrâsta mea. Un nesucces, în această privinţă, m-ar sgudui din toate rosturile şi m-ar arunca 'n ghiarele desolărei. Tu nu ştii dragul meu ce vrea să zică a iubi şi a nu fi iubit, la 35 de ani. Filosofia mea, mi-a prins bine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chiar dacă inima mea mi ar fi dat ghies, să ncerc a deştepta, oare care fiori de dragoste, 'n sufletul Oanei, m'am convins că este peste putinţă. Oana este amorezată de un om, şi din nenorocire pentru mine, acel om nu sunt eu. *E un altul...* Eşti tu.

Şi când astfel stau lucrurile, crezi că eu m-aş mulţumi cu rămăşiţele unei iubiri, aruncate, dela masa copioasă a altuia?

Asta este o latură a chestiunei. Dar mai sunt şi altele. Să presupun că iubesc pe Oana. Ceva mai mult, că mă iubeşte şi ea pe mine. Cum ţi explici tu atunci, că în loc ca să fac tot ce mi stă prin putinţă, ca să înlătur posibilitatea ca ea să vină la tine, din potrivă, eu fac totul, ca să fiţi cât mai repede împreună? Şi apoi astfel sunt legăturile între doi oameni cari să iubesc? Făţişe? Deschise? Controlabile de oricine? Încă ceva, — deşi fac o faptă rea amintindu-ţi-o soţul e 'n perspecti vă să sufere o pedeapsă grea, sau să crape într'un şanţ, lovit de schijă. Amantul nevesti-sei, însă, om generos, întervine şi cu slaba lui influenţă, 'l salvează şi dela pedeapsă şi din faţa glonţului, Şi aceasta să chiamă dragoste? Sentiment? Ori inconştienţă?

Ah! da. S'ar putea învoca sacrificiul. Sacrificiul? Da. Pentru cine? Din partea cui? Din acui dorinţă? In amor, sau văzut multe cazuri, cari răstoarnă, până şi cea mai dreaptă judecată. Amorul doar, nu-i decât o formă plăcută, de nebunie temporală. Să împun însă, câte-va răspunsuri, la întrebările de mai sus. Sacrificiul, este el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

însăşi, o eflorescenţă a inimei, ca şi iubirea. Când cine-va 'l cere, îşi cumpăneşte aceasta, prin ascendentul de dragoste, bine stabilit, care nu' trebue să'l ajungă cu atât mai mult să'l întreacă.

Deci, când cine-va 'l face, ştie, că acest sacrificiu, este cu mult mai mic, decât iubirea din care purcede.

In cazul de faţă, avea Oana nevoie, dacă 'n adevăr m-ar iubi, să-'mi ceară sacrificiul, să-i înlesnesc plecar a de lângă mine ? Sau să-mi ceară asigurarea vieţei tale, pentru a te avea întreg, cu înlăturarea mea, definitivă şi ineluctabilă ?

De aici, să desprin de clar, că chiar dacă eu,— captivat de dragostea ei, — i-aşi fi făcut toate capriciile, ea însă, prin sacrificiul pe care mi-l cerea, îmi dovedea că n-are pentru mine, nici măcar un dram de iubire.

Amândoi bărbaţii erau mişcaţi. Lui Dan i-se păru straniu că până atunci, nu-şi făcuse o astfel de judecată, şi i-se păru şi mai straniu că voind a convinge pe Mitu, ajunsese să se convingă cel dintâi, pe sine.

Invins, Mitu nu ştia nici cum să-şi mai ceară iertare. Imbrăţişă pe Dan cu o căldură de frate şi trecu la Oana.

Sfârşind, tot cea ce avea de vorbit cu Mitu, Dan, avea nevoie, să stee la sfat cu el însăşi. Dacă până atunci putuse fi un ticălos, de acum înainte, — în faţa atâtor nenorociri, cari i se profilau, — avea o datorie, mai presus de orice: acea, de a dispare din căsnicia soţilor Trifan.

* * *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/mdrr1901-1932

Trecând alături, Mitu găsi pe Oana stând pe canapea. Era foarte abătută. Mitu, puse asta pe socoteala leşinului. Cauza însă, nu era asta. Oana ascultând toată convorbirea dintre bărbatu-seu şi Dan, simţise că ceva s'a distrus în sufletul ei. Ceva mare, nepreţuit de mare : *Dragostea lui Dan pentru dânsa.* Oana ţinea la această dragoste, mai mult ca la viaţa ei. Dacă'l iubea şi ea tot cu atâta patimă ; dacă n'ar fi putut trăi fără iubirea lui ; fără să'l vadă în ochi şi să-i asculte glasul lui ademenitor, Oana, nici odată, nu-şi pusese această întrebare. Acum însă când auzise de însăşi hotărârea de a se despărţi, o strângere de inimă îi îngheţă tot sângele în vine.

Uitându-se la Mitu îi venea să-i ţipe în faţă din toate puterile, din toate convingerile ei :

„Nu'l crede ce ţi-a spus. Minte. Mă iubeşte ca un disperat. Viaţa lui, e cel mai mic dar pe care — numai la un gest al meu — mi-ar da-o. Vreau să se sfârşească cu minciunile astea, care mă înăbuşă. Dacă vrei să mă ai, opreşte-l. Fă'l să nu plece. El, e viaţa mea însăşi“.

Dar nu putu grăi nimic. Işi lăsă mâinile în ale lui Mitu, primi sărutările şi ertăciunile lui. Il mângâe şi ea la rîndul ei şi se gătiră de plecare.

Când deschiseră uşa camerei lui Dan, acesta nu mai era acolo.

XVIII

La Tăciuni, băeţii erau aşteptaţi, cu mari pregătiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Mamei Trifan îi era drag Dan, ca şi copilul ei, mai ales când vedea, cât ţine la Mitu şi la toată familia lor. Oana, de asemenea îi era dragă, pentru c-o vedea atât de achtiată după Mitu şi pentru că era gospodină şi blândă ca o căprioară. Astfel că mama Trifan se simţea tare bine în mijlocul acestei noi familii.

Pe când se gândea astfel, trăsura hurui în curte, lăsând jos pe Oana şi Mitu. Dan lipsea. La toate întrebările celor de acasă, nu se putea da decât un răspuns: soţii Trifan nu ştiau unde e. Dispăruse ca un meteor. Două zile de căutare fusese zădarnice. Ei credeau că'l vor găsi la Tăciuni. Toţi erau consternaţi. Cei doi soţi, îşi aduceau învinuiri reciproce.

Pentru ca să'i scoată din tristeţă, mama Trifan zise :

— Trebue să vină mâine, dimineaţă.

Matilda veni c-o propunere copilărească.

— Hai să tragem sorţii, şi pe cine o pica să se ducă sa'l iea dela gară, acela e cel mai norocos.

Deşi amărâţi, primiră propunerea. Sorţul căzu pe Matilda, care'l ceda Oanei.

A doua zi, Oana se sculă cu noaptea'n cap. Îşi făcu o toaletă foarte îngrijită, şi cu toate rugăminţile lui Mitu de a o însoţi, plecă singură.

Era o dimineaţă superbă de primăvară.

Oana respira cu nesaţ aerul proaspăt al câmpurilor înverzite şi adulmecând mirosmele cari pluteau în răcoarea răsăritului, îşi întreţinea cu ultimile puteri ale nădejdei, o dispoziţie bună. Ţinea

mult ca Dan s-o găsească frumoasă. Era sigură că va veni.

„Îi voi spune tot ce am pe suflet. Voi face orice, pentru a nu'l lăsa să plece"·

Dan însă, nu veni. Trenul sosi, stătu 3—4 minute şi-'şi luă drumul, spre cele zări mohorâte, din spre Mează-Noapte. Dintre miile de oameni călători, în aceste căsuţe pe roate, lipsea unul singur — Dan, — şi dacă lipsea Dan — lipsea toată lumea. Şi cu toate astea, Oana aştepta. Trenul ajunsese departe şi Oana aştepta mereu.

„Poate c'a adormit şi s'a trezit tocmai la staţia cealaltă. I-a să 'ntreb la telefon".

In zădar. Dan nu era.

Oana, se urcă'n trăsură, ca 'ntr'un car mortuar. Era sdrobită. Venise la gară cu atâta convingere că'l va găsi, încât, deşl singură 'n trăsură, totuşi nu-i venea să creadă că n-a venit.

„Poate că s-a dat pe partea cealaltă şi a luat-o pe jos, ca s'ajungă mai repede."

Trăsura sbura în galopul cailor, pe albul şoselei, dar cât se vede înainte, Dan nu era. Indurerată, spuse vizitiului s-o ia spre Rediu. Hoinări toată dimineaţa. Sosi acasă sdrobită. Nimeni n'avu curajul s-o întrebe unde a fost.

A doua zi se duse tot ea.

— Mi-a făcut aşa de bine, plimbarea de eri.

Dar desilusia fu şi mai amară. Dan nu scoborâ nici acum din tren.

De data asta, toţi se întrebau îngrijoraţi :

Ce-i cu Dan ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'aşi vrea să am pe conştiinţă pe acest om dela care am avut numai bine. Eu nu ştiu ce a fost între voi, dar bănuesc...

— Ai dreptate Oana. Am fost un ticălos Nu-mi voi erta nici odată nebunia furioasă, de care eram cuprins, când i-am aruncat în faţă, o vorbă de care mă cutremur când îmi aduc aminte.

— Vrea să zică un conflict...

Să nu mai fim trişti Jano. Se va întoarce. Uite chiar mâine. Te vei duce tot tu să'l iei.

Oanei i se păru un an, noaptea aceia.

Dar nici a treia zi Dan nu veni.

. . . . . .

Generalul trimisese de două ori după dânsul.

Cei dela Tăciuni nu ştiau ce răspuns să'i dea.

* * *

Voind a fi consecvent cu el însăşi, şi în urma celor ce îi spusese lui Mitu, Dan se gândi, că numai dispărând din ochii Oanei, va reuşi să-şi aducă la îndeplinire, hotărârea. De aceia, mai întâi, se decise să dispară pentru câteva zile.

In acest timp, avea să-şi aranjeze mutarea la un alt corp Când se va găsi în faţa unui ordin, despărţirea se va impune. Va fi o despărţire tristă cu lacrimi, cu leşinuri, — o ! de asta nu se îndoia, — dar, înainte de toate, era hotărârea lui.

La această hotărâre îl ducea, nu numai declaraţiile solemne, pe care i le făcuse lui Mitu, dar şi soarta, din ce în ce mai rea a ţărei.

„In adevăr, se gândea el, ce-ar însemna, ca'n timp ce ţara se sbate în frigurile morţei, toată activitatea mea să se rezume în dărâmarea unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaviitorul.ro/mdrr1901-1932

cămin. Ce mișelie?!. Numai acela e om care știe să-și înfrâneze toate pornirile. Și apoi a iubi așa 'neștire, nu e o curată nebunie? E drept, că iubesc cu toată puterea, pe această femee, dar cine știe, ce se petrece în sufletul ei? Dacă m'ar iubi, cât de puțin, n'ar tresări de bucurie, de spaimă, de mânie, de dragoste, la fiecare vorbă, la fiecare gest, la fiecare aluzie, când e vorba de Mitu ei. O femee care iubește, se aruncă în această vâltoare cu toată patimă, fără judecată, fără mustrări, fără ezitare. Iubirea, 'nfrînge 'ntrânsă, orice 'npotrivire, din acelea cari nu fac parte din legile firei. In Oana vorbește cochetăria, ambiția și curiositatea. Iubirea ei este înalterabilă de partea fisică — a naturei omenești. Undeva, intr-o cută ascunsă a inimei sale, păstrat cu toată îngrijirea de fie-care clipă, și alintat în visurile și iluziile ei, stă chipul lui Mitu. Totul din cea ce e simpatie, dragoste, admirație, întrânsa, nu se îndreaptă de cât în spre bărbatul frumos, voinic și plin de viață, — opera naivă și corecta a naturei, — care e Mitu ei. Cei l'alți, nu sunt pentru ea, de cât, un fel de 'ncurcă lume. Niște măsluitori ai zodiei omenești, cari vor să orbească lumea cu spoiala unor învățături puse 'n serviciul pornirilor, ce să desprind, din șubreda lor organizație fisică și sufletească. De sigur, Oana nu poate avea respect și dragoste pentru acești cerșitori ai inimei sale. Predominată însă, de simțul cochetăriei și curiosității, fiind veșnic în căutarea de impresii noi, a cedat. A cedat, poate, și din ambiția de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a fi fost părasită atâta timp, de soţul ei, sau chiar, din nevoia fisică, omenească. Dar într-o zi va reveni. Judecata ei se va deştepta. Atunci, punându-mă în cumpănă pe mine cu Mitu, nu va sta mult la doială s-'arunce zarul. Durerea care m'ar lovi, ar fi iremediabilă. Hotărât lucru, că nu mi-e dat să am partea mea de fericire, pe lumea asta".

Judecând astfel, începea să se 'npace, din ce 'n ce mai mult, cu el însăşi.

Amintirile începu să 'l fure pe nesimţite 'n apele lor adânci. Buna lui Lidia, copilasul lui iubit, trecutul lui de muncă şi luptă, deşertăciunea omenească, răsboiul,.... toate 'l duceau spre alte orizonturi.

* * *

A treia zi, după ce se 'n credinţă că Oano şi Mitu au plecat, s'a dus pe la D-na Iosipescu, sora mamei Trifan. Simţea o necesitate fisică să stee de vorbă cu cine va din familia Oanei. S'audă vorbindu-i-se de ea, să-i spună scene din viaţa ei. De şi hotărât, până 'n cele din urmă fibre ale corpului seu, să se despartă de Oana, era totuşi ros de o curiositate copilărească, să afle, dacă 'l cautase pe acolo, ce impresie făcuse dispariţia lui neaşteptată, şi ce credea D-na Iosipescu, despre toată 'ntâmplarea asta.

D-na Iosipescu era o femee guralivă. Ii plăcea să clevetească şi să se facă a tot ştiutoare. Făcea parte, din aşa numită: urechea mahalalei. Cum 'l vezu pe Dan, începù să-i depene la palavre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
arsvania.ro/mdrr1901-1932

— Biata Jana, de mult n-am mai vezut-o într-o stare „așa ceva“ ca acum. Numai astă iarnă i s'a 'ntâmplat „așa ceva“ când era s-o fure ruşii. Vai, ce era să pată cu bieţivanii ceia de ruşi, aşa ceva nu-se mai pomenise.

Intâmplarea cu răpirea 'l pasiona. Simţea chiar cum i se ridică tot sângele 'n vine. D-na Iosipescu, văzu că e la largul ei. Cum n-o avea pe Oana tocmai la stomac, cât şi din obişnuită, dădu drumul imaginaţiei. Când eşi de acolo, Dan era bolnav.

* * *

După cinci zile de şedere 'n Galaţi şi Bârlad,— unde, şi aranjase mutarea, — Dan plecă la Iaşi. Când ajunse 'n staţia, unde trebuia să se dea jos pentru Tăciuni, să uita, de curiositate, pe peron. Acolo zări pe Oana, care se primbla agitată, în tovărăşia maiorului Moisescu. O repulzie puternică îi segetă trupul. Dar se topi repede, transformându-se, într'un sentiment de milă, de dragoste.

„*Săraca, ea mă aşteaptă*“.

N-avu, însă timp să se hotărască ce trebue să facă. Trenul se puse 'n mişcare. Fără să-şi dee seama, Dan scoase capul pe fereastră, şi o strigă. Când îi auzi glasul, Oana păli. Revenindu-şi, într-o clipă, se repezi cu disperare, să se agaţe de scara trenului. Dan răcnea cât putea, să rămână. Ea n'auzea nimic. Trenul îşi luase viteza. Câţiva funcţionari dela gară, o prinse 'nbraţe şi o luară aproape dintre roţile vagoanelor. Lui Dan, i se păru un an, până la staţia următoare. In gară, văzând un tren în mers, sări din a lui şi o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

luă îndărăt. Peste un sfert de cias, era 'n drum spre Tăciuni. Când ajunse acasă, găsi pe Oana 'n pat. Disperat, înfrânt, Dan nu zise un cuvânt. Ingenunche ca 'naintea unei icoane. Îi luă mâinile și i le sărută prelung. Toți stăteau împrejurul patului bolnavei, — așteptând, din clipă 'n clipă, desnodământul.

— Să chemăm un preot, zise mama Trifan. Mitu se revoltă.

In sfârșit veni doctorul. După ce-'i mustră că nu-i fac nimic, începu tratamentul.

— Sărmana femee, 'n ce hal a ajuns. Ți-am spus Căpitane, că D-na are nevoie de îngrijiri serioase, și mai ales să fie scutită de supărari și emoții.

Puțin câte puțin, Oana își reveni.

Era altă femee. Sburase de pe chipul ei încrederea și mândria. Era umilită, învinsă.

Când putu privi zărind pe Dan, își întoarse privirile dela el. Părea a zice: „Am făcut prea mult pentru tine Poți fi îngâmfat, că m-ai sdrobit".

Rămânând numai cu dânsa, Dan nu 'ndrăsni să-i vorbească.

Abia stăpânindu-și plânsul, Oana zise:

— In sfârșit, ai venit... Mai bine nu veneai. Se termina odată".

— Oano! să trecem peste acest vis urât. In sufletul meu, abia acum s-a făcut lumină. Acum sunt sigur, că și tu mă iubești.

Dar Oana, continua să fie tristă, și peste măsură deslăbită. Pe sufletul ei, apăsa o povară grea. Ochii i se dusese 'n fundul capului, perzându-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

'n vineţeala orbitelor. Faţa i se alungise şi un nod, i se puse 'n coşul peptului şi-i oprea răsuflarea. Marile dureri lăuntrice, i se desemnau, în paloarea feţei, ca 'ntr-o pânză de Leonardo da Vinci.

Dan îşi dădu sama, că o despărţire, ar însemna moartea acestei femei. Dar nici să continue, această viaţă, nu se putea. Deci, ce era de făcut? O explicaţie cu Oana, pentru moment, era peste putinţă.

Abia către sara se mai linişti.

Mitu, după ce organizase o curată petrecere, pentru cină, să dusese la Divizie, să anunţe sosirea lui Dan.

Alăturându-se de patul ei, Dan umilit şi îndurerat, îşi ceru ertare. Oana apăsându-i mâna, îi făcu semn să s'apropie. Dan o îmbrăţişă, pătimaş. Oana simţi vraja sarutărilor lui, şi se 'nfioră ca 'n primele zile ale dragostei lor.

Când întră Matilda sfioasă, crezând că „pacienţii" sunt, tot aşa cum îi ştia, isbucni de bucurie, văzându-i mai veseli. Rotindu-se prin casă, începu a fredona melodia unei cânţonete, a cărei cuvinte, erau împrovizate de Dan, ca amintire, a unui accident de docar, ce li se 'ntâmplase 'n desele lor hoinăreli :

„Lă Bogdăneşti pe văi 'n dealuri,
Ades 'n fugă au alergat,
Dar 'ntr-o zi, de tumba n vale,
Docarul li s-a răsturnat.
„Şi nu-i nimic, că s'a rupt arcul,
Şi c-au căzut ca vai de ei.
Dar Doamna, tremurând de spaimă,
Ii zise 'n ciuda: S'ai să ci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Această neașteptată isbucnire de joacă, schimbă atmosfera.

Seara, s'a petrecut bine, la casa cea mare și albă din Tăciuni. Moș Grigore, vinul și ochii discreți ai Cerului, plutitori în infinitul albăstrui, pogorau în suflete, voie bună și veselie.

Într'un târziu, răpuns de-un gând, Dan zise ca pentru el :

„Cu ce să poate prețui viața asta, dacă clipele de fericire, n'au nici o statornicie?“

Oana singură 'l pricepu și nevoind să 'l lese a pluti spre apele tristeței, 'l scutură de mână, șoptindu-i :

— Filosofia, pe altă dată.. Seara din astă seară, nu se mai 'ntoarce.

Dan o privi până 'n fundul sufletului. Admiră cu nesaț paloarea de madonă, de pe chipul acestei copile.

Târziu 'n noapte, o luară cu toții la primblare, pe șoseaua albă ca varul.

Pretutindeni, era liniște. Câmpul părea alintat de răcoarea, stropită de rouă. Dealurile se profilau ca niște spinări uriașe, mângâeate cu fel de fel de tonuri, pierzându-și contururile, în semi întunericul orizontului îndepărtat.

Peste câte-va zile, Mitu și mama Trifan plecară.

XIX

Dan era năpădit de treburi. Abia sara, obosit, inervat, câte odată pătruns până la oase de sudoare sau de ploaie, venea acasă. Aici i se topeau, ca prin farmec, toate supărările și neajunsurile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafalnia.ro/mdrr1901-1932

Fetele, 'l îngrijau ca pe un copil. Soldaţii 'l cunoşteau pe Căpitanul Dan. Ei ş iau bine că munca şi cinstea, li sunt cei mai buni prieteni, cari puteau pune un sprijin, pe lângă căpitanul lor. De acea, munceau ca la ei acasă. Cu mulţi din ei, Dan, luptase cot la cot. Pe la urechile lor, şuierase aceleaşi gloanţe. Prin spitaluri, fusese pat de pat. Suferise de aceleaşi lipsuri şi se hrănise cu aceleaşi bucurii şi nădejdi. Astăzi, făceau plugărie împreună. Dacă cu toţii ar munci la ei acasă, brazda străbună, Dan ar fi fost pătruns de o puternică satisfacţie, la îndeplinirea căreia, luptase. Dar, la câte-va poşte de acolo, strânsă ca 'n'r'un cerc de fier înroşit, pe care de abia 'l mai putea răci apa tulbure a Siretului, gemea ţara Moldovei, sub ameninţarea turbată a vrăşmaşului. Şi nu se ştia, cât va mai putea dura şi această împotrivire, îndârjită. Putregaiul rusesc, să discompunea ca un cadavru. De nicăeri, nici o speranţă.

„Scăparea noastră 'n noi", iată lozinca.

Soldaţilor nu le putea spune deadreptul, tot ce gândea el. Dar li dădea a 'nţelege, că aici, unde muncesc acum, sau va fi ogorul lor, mâine, poimâne, sau îşi vor lăsa ciolanele pe el.

— Cu Dumnevoastră, Domnule Căpitane, aşa nevoeşi cum ni găsim, am vrea să ni mai tragem 'n deşte cu barbarezul, zise unul oacheş.

— Cu ce să te tragi măi Toadire? Tu nu vezi că ţi-ai lăsat deştile zălog la nemţi?

— De-om mai merge la luptă, am să'mi aleg unele mai boereşti, bădiţă Alexe, c-a mele, prea erau nodoroase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Mai ghine ar hi bre, să stai la 'npăcăciune, să ţi le dee tot pe ale tăle, aşa strâmbe cum erau. Da să-ţi mai dee, pe deasupra, şi o halcă de pământ.

— Or să dea, bădiţă Alexe, că n'au să aibă încotro. Ce au căutat, or găsi. Numai rusul, de nu ne ar da de sminteală.

— Dapoi-că cu muscalul, nu facem noi brânză, Domnule Căpitan. Muscalu-i ca funia de teiu. Când îi pune mai multă nădejde în ea, atunci să rupe.

— Plămădeţ prost, grăi cel oacheş. Uitaţi-vă la ei Domnule Căpitane. Niște vlăjgani de români, de crezi să sfarme cheatra în mână. Da când era la luptă, înpuţeau hindichiurile. N'au nici o inimă întrânşii.

— Niște haidamaci, crescuţi prin pustietăţi, măi Gheorghe.

— Mai eri, vorbii cu unu, care o rupea pe moldoveneşte. „Ce vreţi voi acù măi omule, c'aud că vă 'npuşcaţi unii pe alţii, ca orbeţii? — Noi vrem răspublică, da ni trebuie ş'un ţar", — bag sama împărat.

— Să mă duc eu măi vere, dacă nu ţii-oi face oameni de treabă, într'o săptămână, lasă. Post şi bătaie. Nu ştii, când femeei îi arde de sbeangă? Pune-te cu bătaia pe ea. Ori o faci femee cum se cade, ori'şi iea lumea 'n cap.

Câte-o dată, s'amesteca şi Oana 'n vorbă.

— Dar dacă 'ţi găsi pe acasă câte un pui de neamţ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://muzeuldigitalromanesc.transilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu se pricep ei la asta, Coniță. Ei știu doar să omoare, nu să facă, zise unul. Altul adăugă :

— Da nici noi n'am stat degeaba, pe unde ne am dus. La urma urmei, neamțul nu-i tot om ?

— Ba ei fac copii frumoși, adăugă Oana.

— Frumoși Coniță, că de... ei nu-i fac cu scule de ale noastre... îi fac cu mașinării...

Dela câmp, se întorceau pe înserate. Adesaori, îi apuca chiar noaptea. Tot drumul se sbenguiau ca niște copii. S'alungau, se jucau, cântau... Oana, avea o voce mătasoasă și dulce, care se topea în liniștea înserării.

Câte odată, mergeau cufundați în ei, admirând cu frenezie, asfințiturile dela mijlocul lui Mai. Scăpătarea înceată a soarelui ; destrămarea norișorilor de fum ; tivirea lor, cu purpura razelor furișate de după zare ; amestecarea tuturor tonurilor, dela albastrul liliachiu, până la roșul cărămiziu, într-o singură culoare, pe bolta sinilie a cerului, ca pe o paletă uriașă de cristal. Toate aceste fenomene indiscifrabile ale naturei, îi făceau să se creadă mici și neputincioși. Numai dragostea lor nețărmurită, făcea parte din această grandioasă operă a Tot puternicului. Și ei să simțeau atât de înlănțuiți de această dragoste, în cât nimic în lume, nu i-ar fi mai putut, despărți.

* * *

Dar într-o sară, în una din aceste hoinăreli, li s'a întâmplat ceva, peste măsură de ciudat.

Se întorceau dela Budui, — cea mai depărtată moșie a Diviziei. Nu mai stăteau o clipă locului. Ajunși la poala pădurei dela Bogdănești, se dă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dură jos, spunând vizitiului să-i aştepte de vale, la Râpa roşie. O răcoare plăcută, îi învălui, într-o aromeală de miresme dulci. Din desişul pădurei, veneau acorduri de păsărele. Prin erburi, scârţiau mii de gângănii. Din fund, de unde-va, se legănau triluri măestrite de priveghitoare, cari se ţeseau cu firele de aur ale luceafărului de seră, ce strălucea 'n zenit, ca un cărbune alintat de-o adiere.

Peste sufletele celor doi, se lăsase în mod misterios, toată poesia aceasta dulce, predispunându-i la o tăcere, plină de taine. Stăteau culcaţi, unul în braţele — celui-l'alt. Seara, îşi cernea molcom, boabele ei de întuneric, învăluindu-i, ca 'ntr-o mantie, din basme. Nici o frunză nu se clătina. Nici un sgomot, nici un ochiu ispititor. Mistuiţi într'un singur trup Oana şi Dan, şi-au pecetluit cu sângele lor ferbinte, trăinicia iubirei, sub scutul unei puteri mistice şi veşnic dătătoare de vieţi. Când s'au deşteptat, se înoptase de-albinelea. S'au privit cu încredere, unul pe altul, ca şi când şi-ar fi spus, în mod tainic, ca să nu-şi uite nici odată clipele acelea şi apoi, s'au luat la sbeangă. De odată Oana, pieri. Dan, care credea că s'ascunsese din adins, ca să 'l năcăjească, începu s-o caute. In zadar. Oana, nu era nicăeri. Atunci, începu s-o strige. Dar tot degeaba. Ecoul glasului lui, se întorcea surd înapoi, ca al unuia, care se găsea în partea cea l'altă a pădurei, şi care, şi acela, o striga. Disperat, Dan alerga ca un nebun în desişul codrului, ţipându-i numele ca o fiară. In aşteptarea unui răspuns, îşi ciulea urechile, şi pleca capul la pământ. Dar nimic. „Oana s'a ră-

tăcit". La idea aceasta capul începu să-i vâjie. Nu știa ce trebue să facă. Șueră, chiui, sbieră... In cele din urmă se urcă într-un copac de unde o strigă cât îi luă gura. Dar tot fără rezultat. La idea că Oana s'a rătăcit, că Oana 'n desperare, aleargă ca o nebună, prin pădure sfâșiindu-și trupul, că Oana poate fi, din moment în moment, pradă fiarelor sălbatice, îi venea să turbeze. Un singur lucru 'i mai rămânea: să se ducă la Tăciuni, s'aducă vre-o douăzeci, treizeci de oameni, cu care să răscolească pădurea 'n lung și lat. Abia nimeri drumul spre luminiș. Dar nu făcu nici zece pași, afară din pădure, și se 'ntâlni piept 'n piept, cu vizitiul.

— Ce 'i?

— V'așteaptă duduia, la trăsură.

— Cum?.. I se păruse că visează.

— Duduia, v'așteaptă...

Dan o rupse de fugă.

Oana tremura 'n fundul trăsurei.

— Ce vrea să zică asta, Oano?

— ?..

— Ce ai? Răspunde... Oana continua să tacă.

— Oano, mă 'ngrozești,... Ce e?

— Lasă-mă... Mi-e rău.

Dan, o înveli aproape cu deasila. Drumul fu trist. Misticismul acestei femei, nu odată 'l desesperase pe Dan. Acum însă, 'l puse la o grea încercare.

A doua zi, Oana a fost mohorâtă toată ziua De asemenea și zilele următoare. Toate sforțările lui Dan, și ale Matildei, de a afla pricina tristeței n'au dus la nici un resultat.

*
* *

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/an1901-1932

Intre acestea, Dan, primi veşti rele dela Bucureşti. Tot avutul lui, biblioteca, covoarele, pânzile, vasele şi bronzurile, îi fusese risipite şi furate. Pe deasupra tuturor, află de nenorocirea că Luca, era greu bolnav. Mai mult ca ori când, Dan simţea nevoiea să împărtăşească şi altora, durerea lui. Inima Oanei, era de piatră. La durerea aceasta, se mai adăugă încă una :

Generalul 'l chemase la Divizie. Fără să 'i arăte precis nemulţumirile pe care le avea, Comandantul, îi spuse că e nemulţumit de felul cum merg treburile la gospodăria Diviziei.

Dan rămase 'ncremenit.

Pe urmă îi ordonă să 'nceteze, cu scandalul, de a 'ntreţine pe zonă, un harem de femei. El voia ca ofiţerii lui, să servească, între altele şi ca pildă de moralitate.

Dan îşi dete sama, de unde-i venea buba. Voind şi se explice, fu oprit brusc, de general.

La plecare, 'l cheamă din nou.

— Dacă nu vei căuta să 'ţi revizueşti purtarea, te voi muta.

* * *

In după ameaza zilei a şasea, dela întâmplarea de mai sus, Oana deveni deodată veselă, de o veselie bolnăvicioasă. Luă pe Dan pe după, gât, începu să 'l giugiulească, să-i se aşeze pe genunchi, să-i cânte, să-i facă unghiile, să-i scoată câte un fir alb de păr, de pe la tâmple. Intr'un cuvânt, se gudura pe lângă el, întocmai ca un căţeluş. Dan rămase uimit. N'avea curaj să 'ntrebe de unde îi venea toată schimbarea asta, ca din senin.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901 1932

Dar ori cât se munci, nu putu să afle nimic. Oana continua să fie drăgostoasă și peste măsură de veselă. Această stare de spirit, merse până acolo, în cât, pentru a rămâne numai amândoi îi făcu drum Tildei, la Crângeni.

Rămași singuri, Oana s'atârnă de gâtul lui Dan. 'L năpădi cu sărutările ei ferbinți, îl trase aproape de dânsa, îi luă capul și il culcă la pieptul ei. In sfârșit, făcu tot, ce poate face o femee, când țintește la ceva, și vrea cu ori ce preț, să nu i se pună nimeni în cale.

Dan însă, rămânea nesimțitor la toate acestea.

Bolnav dacă ar fi fost, tot ar fi tresărit la mângăerile, atât de pătimașe, ale unei femei.

In cele din urmă, voi să aibă o explicație asupra atitudinei ei de până acum.

De odată fața Oanei se 'ncruntă și drept ori ce răspuns, îi zise:

— Să nu vorbim despre asta...

— Atunci ce vrei dela mine? Dacă 'ți închipui că sunt jucăria ta, te 'nșeli.

Rănită 'n amorul ei propriu, Oana se 'nverșună.

— Diseară plec...

— Unde?

— La Mitu meu.

— Negreșit?

— Irevocabil.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Diseară nu vei pleca.

— Nimeni nu mă poate 'npedica, să nu plec.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Oano 'mi simt sufletul atât de 'npovărat de-o înfinitate de dureri, în cât, nădăjduesc, că nu vei pleca, înainte de a avea o explicaţie.

— Nici una.

— Nimic nu-ţi 'ndreptăţeşte plecarea, aşa pe neaşteptate.

— Voinţa mea.

— Nu-i destul.

— E prea mult.

— Oano faci o împrudenţă, plecând. Am atâtea motive, de care ar trebui să ţii samă. Veştile rele dela Bucureşti, un conflict destul de grav cu generalul, eventuala mutare a mea...

Şi pe deasupra starea ta de până acum. Sunt sdrobit...

Oana tăcea. Dan continua să vorbească, crezând, c-a 'nceput s-o convingă.

— Acum când atâtea săgeţi s'au îndreptat 'n potriva mea, tu vrei să-mi sporeşti supărările ?!..

Oana nu scoase nici un cuvânt. După ce 'şi făcu toaleta, acum 'şi căuta albiturile, 'n dulap.

— Vrea să zică, tu te pregăteşti de plecare ?.

Vorbeşte Oana. Ce 'nsamnă tăcerea asta batjocuritoare ?

— Ce vrei să-ţi mai spun. Am zis că plec, şi plec. Asta-i tot.

— Aşa ?!.. Pleci ?!.. Bine. Dute. Vrea să zică pleci ?.. Foarte bine.

Dan bâlbâia vorbe fără nici o legătură.

De odată stătu drept în faţa Oanei, şi pironind-o 'n albul ochilor, îi zise c-o voce stăpânită:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

— Dacă pleci, în sara asta, Doamnă, înapoi n-ai la ce să te mai 'ntorci. Hotărât. Aici nu-i hotel...

Oana tremura de mânie.

Dan continuă după câte-va minute:

— Te aşteaptă Mitu? Ţi s'au aprins ochii 'n cap de lipsa lui? Aleargă. Ai putea să-ţi ieai şi bucceaua cu lucruri... Poate te 'nsoţeşte Moisescu?!.

— Mizerabile.

Galbenă şi tremurând de emoţie, D-na Trifan căzu pe un scaun.

Cu ochii ieşiţi din orbite, Dan trânti uşa şi o luă spre pădure. După ce se mai linişti, 'n aerul proaspăt de afară, se 'ntoarse. Găsi pe Oana plângând. Cu mare greutate se 'npăcară. O convenţie tacită, să iscăli între dânşii, care părea să fie tot odată, şi un lanţ, ale cărui verigi de desnădejde, se împleteau cu acelea ale speranţelor.

Cu trenul de noapte, D-na Trifan, tot plecă.

Dan se 'ntoarse dela gară 'nfrânt şi bolnav.

XX

Neîntoarcerea la timp a D-nei Trifan, aşa după cum promisese, pricinui lui Dan chinuri grozave. Toate silinţele Matildei de a 'l scoate din această stare, rămâneau infructuoase. Pe Dan, 'l muncea din nou gândul sinuciderei. Se legase de această idee, ca de ultima scăpare. N'avea la ce să mai trăească. Toate iluziile lui, se spulberase ca frunzele veştede, bătute de vânt. Femeea acea, îşi bătea joc de dânsul. Asta o vedea limpede 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fiecare clipă. Tristeţa ei, în mijlocul celei mai mari veselii, cochetăria deşanţată, faţă de dânsul; felul de a recurge la el, în toate împrejurările — chiar şi 'n cele mai delicate, — pentru a servi cauza lui Mitu, sau a familiei acestuia, misterul 'n care 'nvăluia iubirea ei pentru bărbatu-seu, toate acestea şi încă o sumedenie de lucruri subtile şi aproape neobservate, în momentul când se produceau, înbrăcau, în aceste clipe de amărăciune, 'n sufletul lui Dan, forme hidoase, care îi desvăluiau 'n faţă, deşertăciunea speranţelor lui şi lipsa ori cărui sens de a mai trăi. Se vedea un om fără noroc. Un om de prisos.

„*Un glonţ şi totul se va sfârşi. Dacă mă va fi iubit, va suferi şi ea, cel puţin tot atât, cât sufer eu acum. Dacă nu, va vedea 'n ce prăpastie a aruncat pe un om, care n-avea altă vină, decât acea, că o iubea peste marginele vieţei*".

Dar această judecată unilaterală, 'l arunca de odată, în ceal'altă extremitate. O mânie feroce punea stăpânire pe sufletul lui şi 'nsălbătăcit de toate neajunsurile pe care i le pricinuia Oana, devenea, ca prin minune, un alt om. „*Pentru cine să mă omor? Pentru această femee fără suflet şi fără simţuri? Pentru această traficantă de patimi şi vicţuri? Pentru această inconştientă şi bolnavă? Vrea să zică, după ce am scăpat de furia gloanţelor, de prăpădul boalelor, de mizeria înfrângerilor, acum când, acolo, de parte, mă aşteaptă cu înfrigurare şi cu speranţe, veşnic înprospătate de dorinţi sfinte, copilaşul meu,*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

eu să-mi sbor crierii? Dar e desgustător. Sunt un ticălos. E vremea să 'ncetez cu-o astfel de viață scandaloasă. Va vedea D-na Trifan, că se găsesc și oameni cari pot rupe mrejele unei iubiri factice, cari pot lua hotărâri și cari și le pot ține. S'a dus la Mitu. Acolo e locul ei. Acolo trebue să rămână. Eu am altă treabă. Când țara e-'n durăt greu, datoria mea e 'ntraltă parte. Suferințele și privațiunile de orice fel, mă vor împăca cu mine însumi și mă vor înălța 'n fața oamenilor. S'a sfârșit..,"

De data asta Dan, era mai hotărât ca ori când, s-o rupă cu D-na Trifan. Pentru aducerea la 'ndeplinire a acéstei hotărâri, se sculă să cheme pe Matilda, pentru a-i comunica că trebue să plece la Galați.

„Fără Matilda, nu va rămâne nici Oana".

Dar abia ieși în pridvor și dădu de Matilda, care 'i aducea o ceașcă de șodo, fierbinte...

— Ești puțin răcit, și te rog să 'l beai cald.

De parte de a'i spune vr'un cuvânt, 'n legătură cu hotărârea sa, cercetându-i chipul blând și frumos ca de zeiță, îi luă mâinele 'n ale sale, și o strânse cu afecțiune, la pieptul seu.

— Matildo, mi-e sufletul atât de greu, cum nu-ți poți închipui.

— Văd... Cât 'mi pare de rău, că nu te pot ajuta cu nimic. Ai răbdare. Toate vin la vremea lor.

— Ce vrei să zici, Matilda?

— Ii de prisos să 'mi mai ascunzi. Frământarea sufletului teu, mă-'ndujoșază și mă tulbură. N'ai nici o teamă. Respect durerea ta, pentru că respect

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sentimentele din care purcede. Te știu om întreg și cinstit. De acea n'am nici o grijă, 'n cea ce privește viitorul. E 'n joc soarta Oanei și a lui Mitu. Am avut 'n familie, destule nenorociri, a căror cauză, — într-o măsură prea mare, — am fost chiar eu, pentru ca să nu mă gândesc, că tocmai tu, care-ai fost salvatorul nostru, ai să le sporești. Adesa ori vorbim: eu și Oana, — de tine. Ea are o mare admirație pentru tot ce ești tu. Un fel de fanatism sălbatic. Dar și o mare încredere. O poți perde, sau înălța. Sunt sentimente cari se respectă, chiar când prin manifestarea lor, ți-ar atinge sufletul. O simțire puternică, e-o durere sau o exaltare, care pătrunde, care arde și care se respectă. Numai cine n-a iubit nici o clipă, nu-și dă sama, de ce vrea să zică să respecți iubirea altora. Iată ceva, care nu se poate scrie 'n cărți, dar care răstoarnă toate așezămintele șubrede, ale societății de astăzi. Din parte-mi, ori ce ar fi, n'aș putea scoate un cuvânt de cârtire. Sunt puteri mai presus de voința omului, care-i conduc pașii 'n lume. Știu că nu voi putea schimba nimic, din cea ce e scris să se 'nplinească. Suntem cu toții niște jucării a împrejurărilor. Și apoi, nu tocmai eu sunt chemată s'arunc piatra... Mă gândesc însă, 'n altă parte. Mă gândesc la Mitu. Cât s'ar simți el de nenorocit, când s'ar vedea părăsit de Oana. Sunt convinsă că n-ar putea supraveți o clipă... Dar judecata ta, e cea mai bună chezășie, că nimic rău nu se va 'ntâmpla,.. iar dacă o fi să se 'ntâmple ceva,.. se vede c'așa a fost scris...

— Matildo... sunt lovit de-o boală grea. Toate speranţele voastre, sunt de prisos. Voinţa mi-e amorţită şi dacă nu-'mi va veni un sprijin din afară, suntem perduţi cu toţi. Imi blestem în fiecare clipă, ziua, când am întâlnit pe Oana. Aş voi să rup toate legăturile cu această femee, dar... nu pot. O singură nădejde mi-a mai rămas; acea că Oana, nu mă iubeşte; că Oana iubeşte tot mai mult pe Mitu, şi că, dacă eu nu mă simt 'n stare a rupe aceste legături, ea o va face, chiar cu preţul prăbuşirei mele... Ascultă... Tu ai datoria să ne ajuţi pe amândoi.

Lipiţi unul de altul, respectând tăcerea, care venea să pecetl iască tăria vorbelor rostite, Dan şi Matilda, au stat astfel, preţ de un cias.

Potolit şi-'nblânzit, după destăinuirile pe care le făcuse, Dan îşi luă într'un târziu, câinele şi puşca, şi plecă peste câmpuri. Sufletul Matildei era pătruns de presimţiri rele. Ar fi vrut să-l cheme napoi. Dar nu găsea nici un motiv, care să i îndreptăţea că gestul. Astfel, 'l petreçu de alungul drumului, silindu-se să nu piardă nici un amănunt, din silueta trupului atât de bine clădit, în josul umerilor largi, pe care se rezi na un cap, tăiat artistic, în granitul acestei făpturi, complect isprăvită.

* * *

Dan nu era un om frumos. De o înălţime ceva mai mare ca potrivită, drept, cu umerii largi, cu mădularele bine legate. Toată armonia sufletului, care odihnea în acest trup, se 'nfăţişa 'n ochi şi pe chipul acestui om. Privirea lui visătoare, care plutea 'n umeţeala curată, a două globuri albe,

revistaransilvaniei.ro/arhiva 1901-1932

pe care se proeminau două rotogoale de culoare căprue 'nchisă, ce radiau raze potolite, peste faţa lui răvărsată, devenea de odată fulgerătoare, la atingerea cu orice forţă, care i se opunea, în mod ocult şi nedrept, 'n cale. Fibrele obrazului, se concentrau ca o armată credincioasă, împrejurul acestor lumini. Intreaga sa expresie, lua o înfăţişare războinică, care răspândea 'n juru-i, ţâşnituri electrice.

Din această transpunere a umbrelor răscolite, la atingerea cu nedreptatea, ţi se 'nfăţişa 'naintea ochilor, voinţa, energia şi convingerea sa. Iar între cele două contraste, atât de isbitoare, a chipului blând de copil şi a chipului aspru de bărbat, pe aceaşi faţă, corect săpată 'n linii largi, se perinda o gamă infinit de complexă, de transpuneri a fisionomii sale, după numărul nesfârşit de mare de impresii, de senzaţii, şi de emoţii, cu care venea 'n atingere. Deasupra frunţei adânc boltită, să ridica un păr mătăsos, de culoare 'nchisă, ce părea că-i apără, de orice atingere exterioară, bogăţia acestei cutii osoase. Intre nasul puţin iudaic şi buzile cărnoase şi roşii, zăcea, în neregulă, o mustaţă tăiată scurt, pentru a nu mai fi un obiect al grijelor sale zilnice.

Luat 'n parte, fie care organ, nu avea nici una din acele linii, care încununează un chip, cu pretenţiuni de frumuseţă.

Toate la un loc, însă, astfel cum erau ele înbinate, păreau a fi puse acolo, pentru ca să demonstreze tuturor, că desarmonia părţilor, formează armonia întregului, care este tot odată, şi baza legilor armoniei universale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

XXI

Nebun de durere, după cinci zile de aşteptare, se hotărâ se plece la Iaşi. Aici, avea să-şi grăbească mutarea. Cu trenul din jos, sosi Oana. Când 'l văzu rece, cu faţa aproape discompusă şi cu ochii tulburi, rămase înmărmurită. Dan îi întinse o mână 'nghe ţată şi se urcă 'n vagon. Oana voi să-'l însoţească. El însă nu primi. Ea, o luă spre casă.

Era o dimineaţă frumoasă de Mai. In aerul încropit de mireşme, ciripeau sgomotos mii de păsărele care să sbenguiau sub cadranul azuriu al unui cer senin. Soarele poleia cu primele raze ale dimineţei, cuprinsurile bogate în verdeaţă. Oamenii alergau în toate părţile, zoriţi. Toate drumurile erau înţesate de soldaţi, iar pe coastele din spre răsărit şi apus, odihneau în lemn de brad, proaspăt, bărăcile regimentelor, ca nişte stupi uriaşi, într-o grădină imensă. Era o viaţă nouă, viguroasă. Era vlaga unui popor, — trezit dintr-o boală grea, — care 'şi arăta puterile şi virtuţile lui, pretutindeni, în lupta cu greutăţile, mizeriile şi molimile, pe care le răvărsase asupra sa, acest războiu îngrozitor.

Dar Oana, n-avea putere să observe nimic, din toate acestea.

In durerea ei nemărmurită, nu se mai putea înţelege pe ea însăşi. Juca o comedie ciudată. Luând, la început, în glumă pornirile ei pentru omul acela, căutând apoi să-şi-le localizeze, mai târziu văzându-se din ce în ce mai încătuşată de o dra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901_1932

goste pătimaşă, acum, Oana căuta o scăpare, un refugiu, o dezertare, din faţa acestei iubiri, care 'i ardea toate puterile împotrivirilor sale. De acea, se agăţa de ori ce 'i putea servi scopului ei. De acea, îşi impusese anumite norme de purtare, din care se reasă, faţă de Dan, că nu-i aparţine şi că este tot a lui Mitu, de care nu înţelegea să se despartă, cu nici un chip. Nu scăpa nici un prilej, pentru a 'i reaminti aceasta.

In convorbiri în'ime, în scene amoroase, pretutindeni şi 'n totdeauna, Oana se credea datoare, a transpune între ea şi Dan, pe Mitu, ca pe un strat isolator, sau ca pe-o dorinţă expresiv redată, în tot cea ce o lega pe dânsa, de Dan. Se amăgise şi continua a se amăgi cu această speranţă, mai departe. Măsura 'n tăcere efectele 'nveninate ale calculelor sale, şi-'şi simţea sufletul descărcat, de tot răul, pe care 'l putea strecura între ea şi Dan, când acest rău, putea servi scopului ei. Fără a merge până acolo, în cât să pericliteze, dragostea dintre dânşii, avea credinţa, că va putea ţine încătuşat de iubirea ei, pe Dan fără a-i da dreptul să se creadă pe deplin stăpân pe sentimentele sale. In acelaş timp, voia să nu 'l peardă nici pe Mitu. Nădăjduia într-o revenire la trecut, într-o trezire la realitate. Abia acum însă îşi dădu socoteală, că se înşelase.

Plecând dela Mitu, ca de la un străin, — cu speranţa că va găsi două braţe dischise, la Tăciuni, — aici să trezi în faţa unei părăsiri, prevestitoare de adânci suferinţi. Şi acum, ce avea de făcut? Ce avea de făcut, când vedea bine, că a

revistaboabelor.ro/mcr/1901_1932

trăi fără Dan, îi este cu neputință ? După cum cu neputință îi era, să trăiască cu Mitu, în cazul când Dan ar părăsi-o. O frică grozavă o sguduia din toate încheeturile. Se simțea epuisată, stinsă, pierdută. Nu-i mai rămânea, de cât să-i spună lui Dan fățiș, toată ticăloșia purtărei ei și să 'l înduplece, spre a o ține pe lângă el, ori cum. Se va desbrăca de orice orgoliu, de orice ambiție și vanitate, numai pentru a nu se vedea părăsită. *„Dan va înțelege, sacrificiul pe care 'l fac. Dacă 'n adevăr, a avut o scântee de iubire pentru mine, ori cât s'ar fi așternut peste dânsa, cenușa desnădejdei și disprețului, tot voi reuși să-i aprind în suflet, focul dragostei. Nu va fi atât de hain, să mă părăsească. Poate să mă urască ; să mă disprețuiască, chiar ; când voi fi însă lângă dânsul, voi ști să-'l fac să simtă fiorii patimilor adevărate. Voi face totul pentru a mi 'l apropia, pentru a mi-l păstra. Voi căuta să fiu frumoasă, ispititoare, să fiu veșnic tânără. Îl voi ingriji ca pe un copil. Și când nici astfel nu voi reuși, îi voi spune taina cea mare. Dacă nu va vrea să mă priceapă... se va sfârși cu mine...“*

Cugetând astfel, Doamna Trifan se mai liniști puțin. Peste fața ei, ca floarea de trandafir și 'n ochii ei mari și aprinși, se așternù un văl de speranțe alinătoare, ce-i descongestionă mușchii și îi înblânzi înfățișarea. Ai fi crezut, că tot ce 'și spusese 'n gând, nu era de cât o realitate atrăgătoare. Că mergând acasă, în culcușul acela curat și plin de amintiri, va găsi pe Dan al ei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nebun de așteptare și gata a o zugruma sub sărutările și desmierdările sale pătimașe.

Desilusie amară.

Dan nu era. Neființa lui, umplea toată casa, de o jale, care 'i aduse 'n ochi, lacrimi amare. *„Vrea să zică Dan, lipsește?"*. Cu toate că 'l întâlnise 'n gară, și 'l văzuse plecând, totuși nu-i venea să-și creadă ochilor, că-i adevărat.

„Nu-mi mai rămâne, decât să dispar. Omul, acesta m-a iubit. Dar nemernicia mea, l-a pierdut. Sunt o ticăloasă,.. sunt un monstru,.. mi-e scârbă de mine însumi, n'am la ce să mai trăesc".

Intr'un târziu, Tilda reuși s-o scoată în grădiniță, sub boschetul de liliaci înfloriți.

— Ce ai tu Oano de suferi atât? De ce n-ai nici o încredere 'n mine? Poate ți-aș putea fi de vr-un folos. Ori cât, destăinuindu-te și altora, 'ți par mai ușoare, durerile tale.

Oana nu răspunse nimic.

Tilda, după un timp, continuă:

— Știu că iubești pe Dan...

D-na Trifan tresări. Holbând ochii asupra fetei, zise, aproape furioasă:

— De unde știi? Nu-i adevărat.

— Oano... suferința ta, 'ți trădează sentimentele. Ce găsești tu atât de grozav în fapta ta? Tu nu știi că iubirea n-are legi? Că puterile ei, sfarmă ori ce împotrivire? De ce atunci te-ai da 'n lături, din fața unei puteri, care nu cunoaște piedici? Ești tu vinovată cu ceva, pentru tot ce se petrece în sufletul tău? Este însăși sufletul omenesc, o mașină, pe care să și-l poată conduce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr1901-1932

fie care, după vrere? Nu. Ești soția fratelui meu și prin felul cum te-ai purtat cu mine, îmi ești mai mult de cât o mamă. Sufletul meu sângerează, e drept, la ideea, că tu nu mai iubești pe Mitu,— care fără dragostea ta, se va simți cel mai nenorocit om din lume. Dar ce poate face biata făptură omenească, împotriva puterilor cari sălășluesc în ea? Pașii noștri, draga mea, sunt șovăitori. Prin asta nu înțeleg că trebue să ne lăsăm purtați, de toate vânturile. Voința noastră, judecata noastră, trebue să lupte împotriva pornirilor, după cum un vâslaș, luptă cu valurile.

Și mai ales, când aceste porniri au ceva înșelător, ceva bolnăvicios în ele. Lupta asta trebue să fie fățișă, dreaptă, deschisă. Și când toate puterile tale, nu-ți pot da nici un ajutor, mai lasă și timpului, ceva din sarcina ta grea. Ești femee Oana, și ești slabă. Dacă un om ca Dan, cu voința și judecata lui, se înmlădie sub puterea sentimentelor, și nu-și mai poate afla odihnă, dar tu, sau oricare din noi, cari nu suntem de cât niște jucării, ce să mai facem? Aibi curaj și multă încredere în Dan. El te iubește mult și nu te va perde. El va face astfel, ca să rămâi mai presus de orice fapt, care ar putea să 'ți atingă demnitatea, cinstea și inima. Nimeni nu va ști nimic din tot ce să petrece sub acoperișul acestei căsuțe, sub care eu m-am născut a doua oară.

XXII

Dan se întoarse a doua zi cu ordinul de mutare 'n buzunar. De și muncit de multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gânduri, totuşi era mulţumit, că va reuşi să se despartă de Doamna Trifan. Când o văzu însă, începu să se îndoiască. Oana, suferea intens. Pe chipul ei frumos, se infiltrase, până 'n adâncime, un văl de mâhnire conţinută, şi în ochii ei, se putea citi slovele tainice, ale remuşcărei. In vibrarea vocei ei de cristal, era o notă tristă, din cale afară, care 'ţi producea o milă, întens omenească. Nu mai părea copila acea, de două zeci de ani. Părea o femee înbătrânită, fără timp, cu fibrele extinse, cu pupilele ochilor lărgite, cu fruntea încreţită, cu obraji şi buzele veştede. Părea o femee evadată dintr-o închisoare, sau una, care purta pe conştiinţă, o crimă groasnică. Tilda, ca mai totdeauna, îi lăsă singuri.

După ce se priviră câte-va clipe, ca doi străini, Dan vorbi cel dintâi:

— Oano, tu suferi.... Ce ai?

Invăluindu-şi durerea, în mândria, care 'i era înăscută, Oana îi răspunse:

— Nimic.

Au rămas mult timp astfel.

Dan era convins, că Oana avea mustrări, pentru că înşela pe Mitu, pe care, totuşi 'l iubea. De aceea, n-o întrebă nimic privitor la el şi la călătoria ei. Oana, contrariată de această tăcere, nu ştia cum s'aducă vorba, pentru a'şi îndreptăţi întârzierea. Nici o dată, nu li se păruse, c-au fost mai înstrăinaţi unul de altul, ca acum, cu toate că nici o dată nu se iubeau mai mult.

Dan rupse tăcerea.

— Avem de vorbit lucruri serioase. Ştii că plec?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.lit.uaic.ro/mdrr1901-1932

Fără altă întroducere, Dan îi întinse ordinul de mutare.

Oana rămase înpetrită. După câteva minute îngână :

— Vrea să zică, ai ţinut cu orice preţ, să pleci ?

— Trebuia...

— Asta-i ultima ta hotărâre ?

— Oana !.. ai ceva de zis în potriva ei ?

— Nimic... Credeam că...

— Oano, tu nici odată, nu mi-ai vorbit deschis. M-ai lăsat să plutesc 'n cele mai extravagante închipuiri. La urma urmei, sunt om şi am şi eu dreptul, să-mi cer partea mea de fericire... Dacă să poate numi astfel, durerea dragostei. E atâta timp de când ne cunoaştem, — îndrăsnesc să spun, de când ne iubim, — şi totuşi, am ajuns la credinţa,.. la convingerea, că totul n-a fost de cât un vis, o 'nchipuire bolnăvicioasă, o afectare a sistemului meu nervos. Tu ai rămas aceaşi, neînţeleasă, mistică. In ultima analiză, — făcută cu otrava 'ndoelii, — am dedus, că tu nu mă poţi iubi. Tu nu poţi renunţa la un trecut atât de bogat în amintiri ca, al vostru. Tu nu poţi fi indiferentă, faţă de un om, atât de bine înzestrat cu însuşiri alese, ca Mitu. Tu în sfârşit, nu poţi călca, peste uu pact social, care te ţine legată de omul, pe care ţi'l-ai ales după voia sentimentelor tale. Şi atunci, totul e de prisos. A ne amăgi şi mai departe, cu speranţe înşelătoare, a trăi, în această atmosferă de voită falşitate, în care, nu facem de cât să ne clădim visuri ameţitoare, cred, draga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mea, că nici pentru mine şi nici pentru tine, nu e o fericire. C-a existat între noi o simpatie, o dragoste, — dăcă vrei, — faptul este încontestabil. Dar, cine 'şi poate clădi viitorul, pe începuturi nesigure? Cine ne dă dreptul, ca stricând o alcătuire bună, să inprovizăm o baracă de iluzii, în care să fim expuşi ridicolului şi oprobiului mulţimei. Iată unde m-au condus, orele mele de singurătate. Asta nu 'nseamnă, însă, că eu nu te iubesc. Dacă dintre noi, va fi unul, care va suferi, voi fi eu. Tu nu vei şti nici odată, ce clocoteşte 'n sufletul meu. Mi-am impus însă datoria, de a te salva pe tine, din această situaţie delicată. Trecând peste bracurile unui trup, — osândit şi aşa la peire, — vreau să-mi indeplinesc datoria...

Oana 'l asculta cu evlavie. Nici odată nu-i se păruse mai distins şi mai convingător, ca acum, când îi rostea această sentinţă. Simţea, că vorbele lui, purced dintr-o judecată adâncă. Că fiecare din ele, vin şi-i închid porţile, prin care voia să scape din situaţia în care o fixase el, pentru a-i cădea iarăşi în braţe.

Vedea bine, că dacă până acum, îi trebuise multe sforţări, pentru a 'l convinge că 'l iubeşte, de acum 'n colo, nu o va mai putea face, de cât cu preţul vieţei sale. Era hotărâtă, la orice. Pentru prima oară, voia să-i spuie, ce avea pe inimă, fără ocoliri, fără reticenţe. De acea 'l şi asculta cu-o seninătate şi cu o linişte, care 'l umplu de groază pe Dan. Acesta, însă, punea starea sufletească a Oanei, pe socoteala indiferenţei ei, faţă de iubirea lui. Dacă continua să vorbească, o făcea, pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/mdrr/1901-1932

a nu mai lăsa nici o urmă de îndoială, că cea ce spunea el, era ceva nestrămutat, ceva sfânt.

— Sunt atât de hotărât să plec, Oano, în cât, te rog să nu insişti de loc, să 'mi schimb judecata. De altfel, nici n'aş putea-o face.

Peste trei zile, va trebui să fiu în noua garnizoană.

Oana, continua să tacă. Simţea că primul cuvânt, îi va aduce 'n ochi, un potop de lacrimi. Vroia să rămână tare şi să se arăte nepăsătoare faţă de această părăsire, ascunsă şi condamnabilă. La urmă, îi va vorbi câte-va cuvinte, şi apoi totul se va sfârşi.

Dan continuă:

— Sunt convins că soluţia asta te 'npacă şi pe tine, până la un punct. Ori cât ai fi fost de plictisită, de mine, şi ori cât ai fi căutat o evadare, ţi ar fi venit greu s-o faci, după atâta vreme petrecută 'npreună.

Când asta vine dela mine, desigur că simţi o uşurare, pe care de altfel o şi citesc pe chipul tău... Vom rămâne buni prieteni. Ne vom aduce, cu drag aminte, de frumoasele clipe, în care inimele noastre, au bătut sub vraja aceloraşi fiori...

La revedere, dragă Oano.

Mă duc, să mă presint Generalului, de plecare. Vestea asta are să 'l înveselească. Am uitat să-'ţi spun, că am avut o straşnică dispută cu el. Îmi imputa viaţa pe care o duc aici. Nu ştiu ce m-a oprit, de nu i-am aruncat în faţă, vorbe grele.

Sfârşind, ce avea de spus, Dan, se pregăti de plecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Oana rămasă inertă. Se convinsese, că era de prisos să i mai vorbească. Această liniște rece, 'l mișcă pe Dan, care ar fi vrut să știe, ce să petrecea 'n sufletul Oanei. Era o liniște adusă de convingerea, că cea ce spusese el, era adevărat? Sau era o liniște, sub care, ca sub o apă mare, se ascundea un sbucium sufletesc, incomensurabil?

Când fu gata, Dan o sărută și plecă.

Oana, abia aștepta să se depărteze. Trase zăvorul la ușă. Trecu la dulap, își luă revolverul, pe care 'l examină cu atenție, îi dischisă pedica, 'l așeză pe masă, și s'apucă să scrie câte-va scrisori. Agitată cum era, mai mult sgâriă hârtia.

Uitându-și cravașa în casă, Dan dădù să între. Când văzu ușa 'ncuiată, un fior rece, îi îngheță tot singele 'n vine. Involuntar, începù să strige, din ce în ce mai tare...

— Oano,.. Oano... Oano...

Ne primind nici un răspuns, Dan smunci ușa. Aceasta, cedă. Când fu înăuntru, Oana avea arma 'n mână. Din doi pași, Dan fu lângă dânsa. Oana, îi inpusă respect.

— Oano...

— Nici un cuvânt. Intre noi doi, aceasta hotărăște.

Dar mai 'nainte ca dânsa s'apese pe trăgaci, Dan i-o abătu 'n jos. Glonțul șuera turbat, în dușumelele casei, învăluind aerul într'un fum lăptos.

— Oano, ți-ai perdut mințele...

Dar Oana, nu mai putea grăi nici un cuvânt. Tot trupul îi tremura ca varga. Buzele i se 'nvi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.lumeasatului.ro/mdrr1901-1932

neţise, ochii îi eşise din orbite. Toată înfăţişarea acea blândă, dulce, primăvăratică, devenise îngrozitoare. Dan să 'nspăimântă, văzând-o. Fiindu-i teamă să nu fi băut şi vre-o soluţie, strigă din toate puterile pe Tilda, cerând să-i aducă lapte. Cuprins de remuşcări, Dan se aruncă peste corpul aproape rece, al Oanei. La orice s'ar fi aşteptat, dar la asta, nu. Oana suferea îngrozitor. De data asta, se părea că nu va mai scăpa. Abia la intervale rare, dădea semne de viaţă, mişcându-şi un deget, crispându-şi buzele, sau îndoindu-şi capul într-o sforţare supraomenească, pentru a lăsa să-i se strecoare pe nările înpetrite, câte o undă de aier, care 'i mai întreţinea viaţa. Dan observa, cu toată luciditatea, această luptă neegală, într-o fiinţă slabă şi între coasa nemiloasă a morţei. Dar n'avea nici o putere. Doctorul întârzia să vină. Umblând nebun de colo până colo, Dan dădu peste scrisorile de pe masă. Una, era adresată lui. Ne dându-şi sama ce face, o deschise.

„Rămâi încredinţat pe deplin, scumpul meu Dane, că te-am iubit mult, mai mult de cât poate iubi cine-va, pe lume... Mor, cu chipul tău 'n suflet. Nu vei avea să ţi împuţi nimic. Sunt victima nesocotinţei, neiscusinţei şi nesinceritătei mele. Voind să'ţi ascund adevărata iubire, am ajuns în a te perde. Ne înţelegând să trăiesc fără tine, prefer să mor. Sunt fericită că mă pot iertfi, pentru nobleţa sufletului teu. Adio, Oana".

Dan nici nu băgă de samă, că încă de câte-va minute, întrase doctorul şi Tilda. El continua să repete cu glas tare, ultimele rânduri ale scrisorei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Tilda îi şopti să 'nceteze. Dan văzând pe doctor, să năpusti asupra lui.

— Trăeşte doctore?

— Din fericire, da.

Abia târziu, domnea liniştea, între cei patru pereţi ai casei misterioase din Tăciuni.

Sfios şi certat de conştiinţa lui, Dan nu îndrăsnea să 'i vorbească. Peste faţă Oanei se lăsase un văl de liniște, care prezicea o pace în delungată, sprijinită pe toate destăinuirile şi pe hotărârea, că, cea ce avea să-i spună de acum încolo, lui Dan, va fi plătit de mai înainte, cu însăşi preţul vieţei sale. Dan simţea, că de data asta, nimic nu-i va mai putea despărţi. Se gândea cu groază la toată drama, pe care o va arunca peste familia Trifan, dar fericirea lui, preţuia mai mult de cât orice pe lume.

După prânz, se duse la Divizie.

Generalul rămase afectat de plecarea lui Dan.

Ii spuse că va interveni personal pentru a 'l readuce...

— Afară dacă nu ţii D-ta să pleci?

— Din motive pe care nu vi le pot spune, cerusem aceasta.

— Da, da... ştiu. Dar astea sunt fleacuri. Fie care trăieşte după voie.

Tot odată generalul 'l felicită pentru înaintarea la gradul de Maior, şi-i înmână personal medalia „Mihai Viteazul". Aceasta fu prilejul unei mici petreceri, acasă la el, cu mai mulţi camarazi. Oana strălucea de frumuseţă şi voie bună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

A doua zi, Dan pleacă la Târgul Neamţ.

— Tu rămâi aici, cu Tilda. Avem gospodărie şi trebue să-o conduci până la 'ntoarcerea mea. Este a noastră. Caută şi fii veselă, pentru ca să te găsesc frumoasă. Am cuvântul generalului, că voi fi adus înapoi. Să 'mi scrii mult, mult de tot.

Era o despărţire cuminte, drăgostoasă. Ca o apropiere. Ca o legătură mai strânsă, între dânşii.

XXIII

Abia trecuse trei zile şi Dan nu mai putea îndura chinul despărţirei. Era veşnic melancolic. Lipsa unei ocupaţii serioase, îi mărea povara gândurilor. Hoinărea toată ziua, scria, citea, dar toate erau 'n zadar. In cele din urmă, să hotărâ să trimită soldatul acasă. Scrise o scrisoare lungă, plină de amănunte, de descripţii, de dorinţi.

...„*Sunt prisonierul gândurilor tale. Sunt robul închipuirei care mă leagă de tine. Lipsa ta, mă înspăimântă, mă doare, mă înăbuşă. Nu trăiesc de cât prin gândul, că acolo, unde-va departe, este o inimă care bate pentru mine. Nu trăesc de cât prin nădejdea, că acea inimă, e însăşi inima mea, lăsată zălog într'un trup de zină, care e al meu, şi numai al meu, în totdeauna al meu. Oano, Onişoara mea cea drăgălaşă, Onuţa mea cea caldă, dulce şi frumoasă, de ce nu eşti lângă mine, măcar o clipă, o singură clipă, atât. Simţirea ta mă înbată, atingerea trupului tău, mă înfioară, sărutările tale mă ameţesc. Simt cum îmi vâjie capul, cum mi se tul-*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bură mintea. Te port în gândurile mele, te am la sinul meu, îmi îngrop fața în părul tău, sunt alăturea de tine . . . . . și totuși atât de departe. Ce nesocotință am făcut, plecând de lângă tine. Simt c'aș înebuni de bucurie, apărându-mi înaintea ochilor. Mi-aș închipui, că însăși Dumnezeu s'a coborit din Ceruri, pentru a'mi liniști tulburatele mele vedenii. Oh! Oano dragă, pentru o clipă de viața trăită aici, împreună, mi-aș vinde toate zilele, care mă mai despart de moarte. Văzându-te aici, în acest colțișor de lume îndepărtat, în această cetate de piatră, veșnic umbrită de verdeața codrilor de brad și înfiorată de glasul clopotelor de pe la mânăstirile riverane, aș crede că mă nasc a doua oară, că reincep din nou viața. O viață creată de tine, o viață dăruită ca s-o trăesc cu tine, o viață plină de farmecul și de iubirea, pe care numai tu mi-o poți însufla, cu atâta putere și tărie. Dar cum pot îndrăsni să cred, că tu vei veni aici? Cum poate trece prin mintea mea bolnavă, asemenea idei extravagante?! Te rog iartă-mă, dragă Oano, iartă pe nenorocitul tău sclav, pe nebunul tău Dan, de toate greșelile, de toate închipuirile, pe care i le strecoară în suflet, dragostea, nostalgia și singurătatea. Mutenia camerei, liniștea cuprinsurilor, splendoarea peisagiilor, freamătul codrilor, albul candid al zăpezei, de pe vârfurile semețe ale munților, cerul, stelele, luna, soarele, vântul și norii, toți și toate, sunt plini numai de făptura ta. Ești pretutindeni și în fiecare clipă. Ești aici, în orele mele de meditație,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr1901-1932

în orele mele de lucru, ești la masa mea, ești pe cărările solitare ce urcă colinele dealurilor, ești în visurile care-mi sbuciumă nopțile de insomnie, ești umbra și sufletul meu, pentru că tu ești iubirea mea, pentru că tu faci parte din mine, după cum fac eu însumi.

Voi mai sta mult timp în această captivitate? Iată întrebarea supremă. Aștept răspunsul tău. Scrisoarea ta este balonul de oxigen al muribundului. Dacă nu-'mi va veni la timp, va veni prea târziu. Te sărută de mii de ori, cu dorul lui nestăpânit, Dan".

Soldatul lui Dan, făcu cruce, cu omul Oanei, care aducea o scrisoare.

Era o mărturisire sinceră și mișcătoare. Un strigăt de dorinți și de dureri.

Dan nu-și mai găsea locul. Umbla toată ziua cu scrisoarea în mână. O citea pe drum, la masă, în liniștea odăei. Ar fi voit să-i împărtășească cuprinsul, tuturor. Dar era așa de străin...

* * *

A patra zi dimineață, după primirea scrisoarei, Dan se pomeni cu Oana, la dânsul. Când o văzu, rămase încremenit.

— Nebuno, ce ești... Vrea să zică tu mă iubești, hoțoaico?!..

— Mi se pare...

Bucuria lor era nemăsurată. Dan îngriji ca Oana să poată dormi netulburată de nimeni, până la prânz. Pentru întâia oară, erau numai amândoi, singuri, ca doi însurăței, în voiajul de nuntă. Pe la 11, Dan se întoarse acasă. Intră tiptil în odaie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Oana dormea liniştită, în semi întunericul încropit de miresme. Dan se strecură încetişor lângă dânsa. Simţindu-l, îl trase alăturea de trupul său fierbinte şi 'nfiorat de dragoste.

Abia pe la două, se gătiră de plecare 'n oraş. Toată după amiaza, au hoinărit-o prin munţi, ca doi ştrengari. A doua zi, au pornit-o, de cu noaptea pe la mănăstirile de prin prejur. Abia a treia zi, au putut sta şi ei de vorbă în tihnă, făcându-şi, fel de fel de planuri şi socoteli. Lui Dan îi era penibil s'aducă vorbă despre Mitu. Dar nici Oanea nu-i era uşor. Erau ca doi vinovaţi, cărora li erai frică unul de altul. In cele din urmă, Dan întreabă:

— Dar cu Mitu ce facem?

Oana, cu toate că s'aştepta la întrebarea asta, tresări la auzul acestor vorbe. Era întâia oară, când se puse între dânşii, această întrebare, făţiş.

— Acestea sunt chestiuni, pe care voi trebue să le resolvaţi, între voi.

După un moment Oana adăugă:

— Nici într-un caz, acu. Trebue s'aşteptăm sfârşitul războiului. Mama ar înebuni când ar vedea, că l'am lăsat pe Mitu. Ea, care ştie sacrificiile pe care le am făcut, luându-l.

Dan, sări în sus de mânie:

— Cum adică, dacă războiul ar mai ţine trei ani, noi, trei ani să trăim în situaţia asta? Oano, tu nu-ţi dai sama de ce spui. Imposibil. Mi-e peste putinţă măcar, să mă gândesc... Cea ce facem, este o crimă. Nici nu mai am răbdare să 'ndur o astfel de viaţă. Sunt zdrobit, epuizat. Vreau să te ştiu numai a mea. Când mă gân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamanuscris.ro/mdrr/1901-1932

desc că de câte ori sunteţi împreună, împarţi cu dânsul cea ce trebue se fie numai al meu ; când văd, aud, simt, alintările voastre, sărutările şi 'nbrăţişările voastre, când, însfârşit mă adăp cu otrava viţiului dintre voi, în mod conştient, dând consfinţirea mea tuturor acestor fapte, pe care nu le pot împedica, îmi vine să turbez. Acest scandal, trebue să 'nceteze. Eu nu pot juca rolul de amorez. Nu pot împărţi cu nimeni, dragostea mea. Eu nu mai pot fi paravanul vostru şi nici nu mai pot tolera, ca Mitu să fie paravanul nostru. Lucrurile trebue să se limpezească. Tu trebue să pricepi asta, să mă' înţelegi şi să m'ajuţi.

— Dar îmi ceri ceva, peste puterile mele. Familia, prietenii, lumea... Tu nu te gândeşti...

Oana tăcu. Era foarte 'ncurcată şi îndurerată.

Dan însă, era furios. Se primbla cu paşi mari prin odae, şi sorbea în silă şi cu dispreţ, fie care vorbă ieşită din gura Oanei. La întorsătura asta nu s'aştepta. El prevedea numai o piedică : din partea lui Mitu. Acum vedea că erau două. Poate mai încolo se vor mai ivi şi altele. Ce avea de făcut ?

— Atunci ? întrebă Dan

— Atunci ? s'avem răbdare.

— In cazul acesta, să intrăm fie care în rolurile noastre. Nici tu, nici eu, nu mai putem trăi 'n atmosfera asta de 'ndoială şi necinste. S'aşteptăm vremuri mai bune. Dacă dragostea noastră va avea ceva trainic 'n ea, ori când vom putea fi unul, al celui l'alt. Dacă a fost ceva efemer, cu atât mai bine, că nu ne-am pripit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Asta i ultima ta hotărâre ?

— Ai tu alta mai bună ?

— Da... Pe acea de a pleca imediat şi pentru totdeauna.

Turbând de mânie, Dan, eşi glonţ şi o luă spre margina oraşului.

Oana începea să se 'ncredinţeze, că Dan, nu mai ţine la dânsa. Infrigurarea de a termina cât mai repede cu Mitu, o convinsă, că el voia să'i pue 'nfaţă imposibilul, pentru a o rupe cu ea. In cazul cel mai rău, de a face un aranjament, ca să-şi iea orice grijă, din acelea care 'l preocupau prea mult. Nu mai vibra în el fiorii dragostei, pentru care, nici o piedică nu i-ar fi fost prea mare. *„La urma urmei, de ce s'ar încurca c-o femee bolnavă şi necinstită. De ce nu şi-ar închipui, că cea ce am făcut cu Mitu, pot face şi cu el? Dragostea mea deşteaptă 'n el, mai mult un sentiment de milă. De altfel, n-am vorbit nici odată hotărât, despre felul cum trebue să procedăm. De ce, astăzi, fără nici o legătură, îmi înfige acest pumnal 'n inimă? Ce pot să-i spun. Dacă el nu vede, ce sunt eu pentru dânsul, de ce aş mai căuta să-l conving, că faptul material al căsătoriei, nu 'nsemnează nimic, în tot cea ce mă leagă de el. Dar eu stric. Dacă nu i-aş fi deschis sufletul, ca el să citească 'ntrânsul, ca 'ntr-o carte, astăzi nu m-ar trata ca pe o vânzătoare de bărbaţi, întrebându-mă: Ce facem cu Mitu?.. Imi repugnă acest fel brutal, de a rezolvi o problemă. ...Şi apoi, nu-i tocmai uşor s-o sfârşesc şi cu Mitu. El mă iubeşte... Dacă face tot ce*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistamdrr.ro/mdrr1901-1932

face, este că are 'ncredere 'n mine, 'n dragostea mea. Dan trebue să priceapă asta, dacă vrea să nu provoace o catastrofă inevitabilă".

Dan la rândul său, nu judeca altfel :

„Ea nu vrea să 'l părăsească pe Mitu. Deci îl iubeşte. Dar în acelaş timp, pretinde, că mă iubeşte şi pe mine. E ceva de neinchipuit în femea asta. Ceva patologic. Poate că 'n acelaş timp, mai iubeşte şi pe alt cine-va. Viaţa asta nu-i displace. Veşnic căutătoare de emoţii noi, ea s'ar plictisi, trăind numai 'n tovărăşia unuia. De acea mă tolerează şi pe mine. Cu siguranţă, Oana e una din multele femei, din aşa numita „buna societate", care nu poate trăi fără amant. „Viaţa 'n trei": iată idealul lor. Eu nu pot îndura astfel de blăstămăţii. De acea voi sfârşi-o".

Când se 'ntoarse acasă, Dan găsi pe Oana gata de plecare.

— Pleci cu ori ce preţ ?

— Cu preţul inprudenţii, care m-a adus aici.

— Oano, să nu ni facem împuţări. Ai venit, fiind-că o putere supraomenească, ţi-a impus să vii...

— Pentru ca să dau aici, peste una, brutal omenească, care să mă alunge.

Voind a nu provoca o despărţire atât de bruscă, Dan o rugă să-şi amâe plecarea pentru a doua zi, când, era gata s-o insoţească şi el, până la Iaşi. Oana, din mândrie, nu primi.

Diligenţa plecă.

Urmărind cu 'nduioşare destrămarea norişorilor de praf, lăsaţi 'n urmă, Dan avu inpresia că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tot astfel, se vor distrăma toate ilusiile, toate visurile şi toate năzuinţele lui. Când intră 'n odaia pustie, i se păru că intră într'un mormânt. Mut, în mijlocul camerei, aştepta să-i apară de unde-va, dintr-un colţ, chipul Oanei. Dar în zadar. Găsind supt pernă un voal, 'l smulse cu amândouă mâinile, ca şi când i-ar fi fost frică să nu sboare. Plângând ca un copil, îşi acoperi faţa cu el şi se rostogoli ca un copac trăsnit, peste aşternutul, pipăit, numai c'un ceas mai 'nainte, de mâinele Oanei.

Intr'un târziu intră Anghel.

Găsindu-l plângând, s'apropie de dânsul şi-i zise:

— Ajunge D-le Maior... Fiţi bărbat. Aţi trecut prin atâtea. Mai mult de cât o femee, nu-i... Ce vă prăpădiţi atâta, cu firea?

Dan păli.

Bărbăţia şi credinţa soldatului, îi impuse. Se sculă şi plecă.

* * *

După câteva zile îi veni ordinul de remutare. Plecă imediat. Ajuns 'n Ţaşi tocmi o trăsură şi-o luă spre Tăciuni. Tot drumul, fu muncit de gânduri. Cu cât s'apropia de casa, cu atât îi năvălea tot sângele la inimă. Simţea un fel de ferbinţeală 'n tot corpul. „Ce ar fi, să nu găsesc pe Oana acasă?"

La idea asta 'l cuprindea o desnădejde ucigătoare. Era hotărât să plece, ori unde, în căutarea ei, chiar în noaptea aceea. La câte-va sute de paşi de casă, i se păru că zăreşte lumină 'n geam. Ii veni inima la loc. Dar repede văzu, că se 'n-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

şelase. Casa zăcea 'n besnă. Numai pereţii albi, reflectau o lucire albăstruie, în aerul răcoros al nopţei. Ne putând aştepta deschiderea porţilor, Dan o rupse la fugă, prin curte. Dădu busna se între. Uşa era 'ncuiată. Asta n-o prevăzuse. Bătu. Întâi 'ncet. Apoi, din ce 'n ce mai tare, până când se trezi sgâlţâind mînerul, din răsputeri.

In sfârşit, cheia să răsuci şi uşa se deschise. In prag, apăru Oana. Dan se năpusti ca un disperat, asupra ei. O luă 'n braţe, o strânse cu putere la piept, o acoperi cu sărutări şi o duse pe sus în odaia de culcare. Mai multe minute, nu putu articula o vorbă. Oana era jăratic. Tremura şi se sgrebulise, sub mantaua maiorului.

Stătură astfel până din spre ziuă. Dan asculta cu lăcomie, tot ce-i spunea Oana. Vorbiră despre gospodărie, despre cele 'ntâmplate pe la divizie, pe la grădini şi ferme,... despre Mitu. Şi apoi despre planurile lor.

Intr'un târziu Oana îi aduse o veste nouă: Matilda, fusese cerută de locotenentul Adam. Băeţii 'l aşteptau cu 'nfrigurare.

— Hotărîrea era să vină dela tine. Adam e băiat bun şi aşezat.

— Prea aşezat pentru Matilda, şi cam din topor, cam sgîrcit.

— Ii tot ce-i trebue Matildei, care 'i cam svăpăiată. Totuşi, ea s-a schimbat mult.

— Poate c-ar fi mai bine, să mai aşteptăm. Ei i-ar trebui un om mai distins şi mai pricepător al sufletului omenesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sub influenţa noastră, Adam se va schimba mult. Poate că-i vom lua cu noi la moşie.

Dan o sărută prelung pentru acest „noi", care era preludiul apropiatei lor uniri. De acea îşi dădu pedeantregul învoirea sa şi, ceva mai mult, fixară şi ziua nunţei.

XXIV

A doua zi, Dan se duse la Divizie. Generalul avù o tresărire de bucurie, văzându-l. In două cuvinte îi spuse, că gospodăria Diviziei se cam încurcase dela plecarea lui. Ii dădu un şir de indicaţii, asupra cărora trebuia să 'şi îndrepte vigilenţa mai mult. Ii spuse tot ce credea el, despre întreg aparatul acestei gospodării.

— La Crângeni nu se lucrează. Ticălosul cela de Georgescu, stă toată ziua la nenorocita cea de Strătineasca, iar soldaţii huzuresc. La Budui să fură. Pretutindeni regimentele, au dat iama în grădini. La Huceag, plutonierul mi-a făcut o boaţă. Mi-a schimbat contractul, păgubind Divizia cu zeci de mii de lei... In sfârşit, lipsea omul cu autoritate şi pricepere. Bine c-ai venit.

Sfârşind, generalul zise:

— Eşti oaspetele nostru la prânz. Camarazii vor să te vadă. Intrebuinţează-ţi timpul până la masă cu ei, şi apoi la treabă.

Dan trecu la Adjutantură.

Aici găsi pe Moisescu. In câteva minute, sala se umplu cu ofiţeri. Discuţiile începu asupra chestiunilor la ordinea zilei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.ivaria.ro/mdrr-1901-1932

Reforma agrară, dădu prilej lui Dan, să critice starea de lucruri din trecut şi mai ales pe ciocoimea parvenită şi 'nstrăinată. Aproape toţi ofiţerii erau de partea lui, cea ce 'l aprinse şi mai mult. Vorbea cu pasiune.

— Cu tot curentul favorabil, şi cu toată făgăduială regală, tot s'au găsit câţi-va ciocoi şi netrebnici, cari să persiste 'n menţinerea, iobăgiei... Toate lepădăturile fanarului opresc şi înăduşă viaţa şi desvoltarea acestei naţii...

Colonelului Cantinozo, latifundiar şi ciocoi fanatic, care asculta de câteva minute, îi sări ţandăra:

— Ţăranii?.. Nişte vite bune de jug. Leneşi şi indolenţi. Doar n-o s'ajungă ţara, sub opincă. Mai suntem şi noi pe aici.

— Dacă nu vă retrageţi tot ce a-ţi zis relativ la ţărani, mă simt dator, Domnule Colonel, să le 'ntorc înţelesul, împotriva D-v.

Colonelul se 'nfurie şi dădu să lovească pe Dan, care îi prinse mâna ca 'ntr 'un cleşte. Dan îşi constitui martorii. O eşire pe teren, era inevitabilă.

Generalul 'l felicită pentru apărarea făţişă a acestei clase oropsite, cea ce determina pe Colonel, să şi înainteze telegrafic, dimisia, din cadrele armatei.

Prânzul a decurs 'n linişte. Generalul a primit dela şeful lui de stat major, ultimele noutăţi de pe fronturi. Ofensiva rusească, s'arata dătătoare de speranţe. Brusilov căzuse ca un junghiu 'n spatele nemţilor. Generalul avu prilejul s-aducă, — încă o dată, — osanale organizărei armatei ruseşti:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

„aşa cum nu mai era o altă armată, în Europa", şi să se entusiasmeze de geniul militar al generalului Alexief, care, tăcând, — conducea cu o artă neîntrecută, întreaga ţăsătură, a unui front de peste o mie de kilometri.

— Numai canalia ceia de Kerenski a stricat toată ordinea şi disciplina acestei armate tăvălug.

Noutatea care pasiona mai mult spiritele, era debarcarea armatelor americane în Europa. Declaraţia lui Wilson că, nu va desarma, până când nu va libera, pe toate naţiunele, de sub agresiunea „forţei brutale", venea să se consolideze prin fer, sânge şi aur. In adevăr, America aducea un soldat voinic, un armament ireproşabil şi mulţi bani.

Cu toate astea, despre sfârşitul războiului, nu putea fi încă vorba.

— Insăşi Albert Thomas şi Wandervelde, mi-au spus, că războiul va mai dura cel puţin un an, sfârşi generalul, pe un ton emfatic, pentru a evidenţia ofiţerilor, că relaţiile lui, îi slujeau la întărirea afirmaţiilor, pe care, adesaori le făcea.

Până 'n seară Dan cutrieră întreaga gospodărie a Diviziei, luând măsuri şi dând ordine, de cea ce urma să se facă.

* * *

Duelul a avut loc a doua zi, după masă. Nervositatea lui Dan, o îngrijora mult pe Oana. Dar ea era departe, a bănui pricina. Cu toate că era stăpân pe spadă, Dan nu se apără şi astfel căpătă o rană deasupra ţâţei drepte. Emoragia şi emoţia, îl slabiră într-atât, c-a trebuit să rămână seara, la cuartier. Oana se frământa în zadar să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://mdrr.ro/mdrr1901-1932

ştie ce-i cu el. Abia 'ntr'un târziu primi vestea, că fusese rănit, în duel. Neţinând socoteală de nimic, a plecat într'acolo. Camera lui Dan, era plină de ofiţeri. Oana ceru să 'l vadă. In faţa lui, puţin a lipsit să nu-i vină rău. Doctorul şi camarazii lui Dan, o liniştiră, arătându-i că 'i 'nafară de orice pericol.

Abia acum înţelesese ea, rostul lungei convorbiri, cu fel de fel de aluzii, pe care o avusese cu el, în ajunul duelului şi mai ales, al plicului, pe care, nu trebuia să 'l dischidă, de cât, când i s'ar întâmpla vre-o nenorocire.

O săptămână 'ncheiată, a stat strajă neclintită, la patul lui. Rana, fusese mai gravă, de cât se crezuse la 'nceput. Oare care complicaţii, o agravară şi mai mult. Mâna mică a Oanei şi ochii ei îndurători, îi strecurau 'n suflet, un balsam bine făcător. Nu va uita nici odată, ce fusese femea asta, pentru dânsul, în aceste clipe de durere.

Odată 'nsănatoşit, îşi reluă munca. Cea ce-i spusese generalul, relativ la oameni şi lucruri, era prea puţin, faţă cu realitatea. Pretutindeni, desordine, risipă, nepricepere. Ii trebui timp, s'aducă o ameliorare. Un ajutor preţios, avea în Locotenentul Adam, care era de-o vrednicie nebănuită. Pe zi ce trecea, se convingea şi mai mult, că alegerea Matildei, în acest om, putea s-o facă fericită. Fiind-că Oana, rugată de Tilda, zorea înfăptuirea acestei căsătorii, Dan, care şi el se deprinsese cu idea, că această înperechere va fi agreată de toată familia Trifan, o încuviinţă. In prima Duminică, a săptămânei aceleia peste măsură de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fericiţi, robii lui D-zeu Adam şi Matilda, îngenunchiară 'n faţa altarului bătrânei biserici din Tăciuni, 'şi-'şi legară astfel viaţa, unul de altul, în tremurarea celor de pe urmă fiori, ai acestei primăveri roşii.

La masa, înconjurată de cei mai distinşi ofiţeri, Dan, ura noilor însuraţei, sub licărirea lacrimelor de fericire-ale mamei Trifan, Oanei şi Mitu, toăte bunurile.—„Să nu uiţi, iubitul meu locotenent, că lucrând la această operă distrùctivă, care este răsboiul, eşti singurul dintre noi,— care, prin pasul înfăptuit,— faci în acelaş timp şi o sănătoasă operă constructivă. Să dea D-zeu ca de acù într'un an, să mai bem un pic şi la botez, cum zicea Crai Impărat.

XXV

Două săptămâni s'au scurs ca două zile. Măritişul Tildei, înprospătase, întru cât-va, viaţa nouei familii din Tăciuni. Treburile însă îi gonea, toată ziua de acasă. Nu se vedeau de cât sara, la cină. După masă, Matilda şi Adam se retrăgeau în camerile lor. Dan şi cu Oana, rămâneau acolo, ceasuri intregi. Işi făceau fel de fel de planuri, pe care le adânceau, până 'n cele mai mici amănunte, ca şi când, ar fi fost hotărâţi, ca chiar de a douazi, să 'nceapă noua viaţă, la care visau.

De cu primăvară şi până toamna târziu, aveau să stee la ţara, în mijlocul acestui mare laborator de forţe, de materie şi de viaţă. Toate trebile din lăuntru, avea să le conducă Oana, ca şi ţinerea socotelelor. Dan, avea externele, politica şi ziarul. Acesta de pe urmă, era visul lui de toate zilele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Educaţia lui Luca, forma obiectul unor preocupări, cu deamănuntul studiate.

Iarna, o vor şterge-o *în străinătate*, unde vor sta două, cel mult, trei luni. Parte din acest timp, 'l vor întrebuinţa cutrierând oraşele mari, cu muzeele, pinacotecele, expoziţiile şi teatrele lor. Cealaltă parte, o vor petrece-o la staţiunile balneare sau climaterice, pentru a 'şi meremetisi, sănătatea sdruncinată. Amândoi aveau nevoie, de îngrijiri serioase.

Oana era peste măsură de transportată, de câte ori vorbea despre aceste voiajuri. Cu povestirile lui, — în care adesaori punea multă patimă,— Dan, îi exaltase închipuirea. Pe dinaintea ochilor ei, defilau ca 'ntr'un caleidoscop, minunatele castele medievale şi superbele catedrale, ale Franţei; oraşele negre, cu străzile strâmte şi cu miile de coşuri, ca nişte sulițe imense, ale Angliei; cerul de cristal, şi apele albastre ale Italiei; superbele peisage, dela verdele plăpând al primăverei, până la albul imaculat al zăpezei, din cetatea granitului, care este: Elveţia. Apoi Spania, cu frumoasele ei castelane, Grecia cu bogatele ei antichităţi, ţările nordice cu înperativa lor architectură şi mai încolo, Egiptul,—cuib de mistere nepătrunse, America, — exposiţie modernă de viaţa plină şi rodnică, — şi Japonia, — ţara niponilor, fanteziei, şi fanatismului civilisat. Iată-i, perzându-şi după prânzurile, prin vastele galerii, prin înpovoratele pinacoteci, prin înstructivele muzee. Iată-i 'n faţa pânzelor lui Raphael, Michel Angelo, Leonardo-da-Vinci, Ruisdael, Titien, Velazquez, Lipi, Mantegna, Andrea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

del Sarto, Murilo, Rembrand, Van Dyc, Poter, Goyen, Steen, Rubens. In mintea Oanei, se desgropa de sub dărâmăturile timpului, o lume nouă, o lume, pe care n-o cunoscuse, dar în care, dorea să pătrundă cât mai repede. Şi imaginaţia lucra ferbinte şi aţâţătoare. Oana era furata de această viaţă. O dorea. O aştepta cu înfrigurare şi cu nădejde. Dan era făuritorul ei şi Dan era om întreg, care nu se temea de nici o piedică. De acea, se simţea puternic atrasă, de întreaga lui făptură.

Dan la rândul lui, era peste fire de mulţumit. Era mulţumit, fiind-că Oana era veşnic lângă el. Pentru-că treceau zile întregi, fără ca ea să-i mai amintească ceva de Mitu. Pentru că era de o drăgălăşenie şi de-o gingăşie, care 'l uimea şi 'l fermeca. Dispăruse dintre dânşii, ori-ce rămăşiţă de forme şi convenţiuni. Dispăruse acele uitături prin prejur, de câte ori aveau să facă câte-o nebunie, pentru care, înainte, Oana 'l mustra atâta. Par-că ar fi fost unul al altuia, de când lumea. De câte ori se adunau, după o dispărţire cât de scurtă, se 'nbrăţişau c-o dragoste, ca-şi când nu s-ar fi mai văzut, de cine ştie cât timp. Pare că le era frică, ca nu care cumva ziua de mâini, să-i despartă, să 'i alunge pe unul, de altul.

Gânduri de acestea rebele, li treceau adesa prin cap. Măritişul Matildei, putea grăbi această dispărţire. In ori-ce moment, ar fi putut pica Mitu, cu hotărârea să-şi ridice nevasta. Şi atunci? O groază nestăpânită îi ţintuia pe loc, în judecata lor. Interpunerea lui Mitu, devenea iară-şi supărătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaTransilvania.ro 1901-1932

Ce trebuiau să facă? Dan se ferea să mai aducă 'n discuție, această afurisită chestie.

Suferise odată, din pricina ei. Apoi, nici nu avea vre-o deslegare nouă. Oana la rândul ei, se perdea adesa ori în meditări. Amărâtă peste măsură, că nu găsea nici o portiță de eșire, încătușată în prejudecăți și chinuită de remușcări, își uda, cu lacrimi amare, toate ceasurile ei de singurătate. De câte ori venea Dan, o găsea tristă, lividă, cu ochii roșii și cu obrajii supți: Cu toate că nu se mai îndoia de iubirea ei, tot nu-'și putea pune stavilă gândurilor, să n'alunece, în deșertul arid al îndoelei. Atunci devenea posac, morăcănos. Avea privirele tulburi, gesturile unghiuloase, mișcările brutale. Peste chipul lui liniștit, s'așterneau slovele mustrărei și geloziei. Asta mărea și mai mult durerea Oanei. Și cu toate acestea, nici unul nu 'ndrăsnea să taie firul sabiei, care le atârna deasupra capului, pentru o înlătura o catastrofă. Pe măsură însă, ce îndoiala creștea 'n sufletele lor, creștea și dragostea lor.

Era o iubire transcendentală, vaporoasă, supraomenească. Era o deslănțuire de simțuri, cari topesc toate fibrele organismului, lăsând cârmuitoare peste toată ființa, numai dragostea.

XXVI

Într'una din zile, Dan se'ntoarse mai de vreme dela câmp. Găsi pe Oana plânsă. Folosindu-se de lipsa însurăților, cari erau la Iași, Dan abia o putu scoate din casă, în chioșcul din grădină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era bine dispus şi ar fi vrut să facă multe nebunii, în această celulă de verdeaţă şi de miresme. Oana însă, continua să rămână tristă. Ne căutând s'adâncească pricinele tristeţei, Dan se înfurie. Fără să-'i spună ceva, îşi lua puşca, şi ca de obiceiu, o luă spre pădure. Oana, văzându-se părăsită şi bătută de toate vânturile, se pogorâ tot mai adânc, 'n durerea ei.

Pe drum, în liniştea singurătăţei, Dan îşi dădu seama, de fapta lui. Invingându-'şi ambiţia, o lua 'napoi spre casă. Când 'l vezu, Oana, tresări. In sufletul ei, pe neaşteptate, încolţi sâmburile credinţei în iubirea lui Dan. Razele acestei credinţe, risipi numai decât tristeţa. Oana îi căzu 'n braţe. In cuvinte înjumătăţite, pe care i le 'n prumuta, prin toate simţurile, Oana îi implora protecţia, sprijinul. Ar fi vrut să nu se mai dispartă nici o dată de el, să fie numai cu dânsul şi numai a lui, în totdeauna.

Dan o strânsă cu putere la pieptul său. Îi înăbuşi răsuflarea cu sărutările lui de voinic şi eteresindu-şi simţurile, se prăvăliră ca doi copii, peste canapeaua, dealături.

Amurgul să lăsase demult. Peste punctele albe de pe coasta Tăciunilor, s'aşternuse un văl subţire de întuneric, care estompa satul, îndepărtându-l. Seara era liniştită şi senină. Cerul neluminat de lună, era înflorit cu miliarde de ochi, de fată mare. Drumul era pustiu. In tot cuprinsul, nu era ţipenie de om.

Când s'au deşteptat din această beţie, aveau 'n faţă pe Mitu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Dacă peste capetele lor, ar fi căzut un trăsnet, tot ar fi avut timp să se gândească, la ceva. Dar aşa, nu. Presenţa acestei fantome, îi îngheţă. Ca doi condamnaţi la moarte, se deslipiră unul din braţele altuia, şi fără a scoate un singur cuvânt, cu capetele plecate, cu feţele livide, cu ochii îndobitociţi, îşi aşteptau osânda.

Dar, o aşteptau în deşert.

Mitu pălise şi el. Călăul se prefacù în victimă. Rezemându-se de usorul uşei, învins de durere, nu-'şi putea da sama de ce s'a întâmplat.

Inpetreţi în această atitudine, şi învăluiţi de semintunericul acestei voluptoase nopţi de Iulie, ca nişte statui, cari trebuiau să înfăţişeze vinovăţia şi laşitatea omenească, toţi trei, aşteptau, în mod inconştient, deslănţuirea inlăturabilă a faptelor.

Dar nici unul din ei nu avea puterea să se desprindă din această pastă a tăcerei, frământată 'n dureri. Prada hipertrofiei simţurilor, din care nu se puteau smulge, din tot ceace fusese, cu câteva minute mai înainte, nervi, simţuri, sentimente, acum nu mai era, decât o masă imformă de carne, străbătută de viţii, de otravă şi de inconştienţă animalică.

Au trecut minute multe, până când aerul de afară, să patrundă în această criptă, pentru a trezi la realitate, trupurile celor trei metamorfoze, de o potrivă de vinovate faţă de conştiinţa lor şi faţă de forţa brutală şi crudă, a legilor omeneşti.

Era, acolo, în acel petic de pământ, străjuit de verdeaţă, cel mai desăvărşit laborator al patimilor şi suferinţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara.ro/mdrr1901-1932

In sfârşit, Dan, ne mai putând suporta greutatea acestui moment, şi pentru a pune capăt acestei situaţii penibile, zise:

— Iată desnodământul. E de prisos ori ce-am face. Oana are să hotărască.

Mitu, pare că nici nu'l auzise. El continua a rămâne, ca o statue, măsurând gravitatea tuturor faptelor, pe care, nici o dată, nu avusese curajul, să le despice drept 'n două. Ca 'ntro străfulgerare, îi jucau, în mers vertiginos, toate scenele din trecut, dintre Oana şi Dan, cărora, ei căutau se le dea înţelesuri străine. Apoi, mărtusirea lui Dan, apropierea familiei, maritişul Matildei... minciuni, minciuni, minciuni.

In sfârşit... desastrul.

Şi cu toate acestea, nu-i venea să creadă:

„Poate că mă 'nşală simţurile?.. Poate că sunt prada unei halucinaţii? Poate că visez?.."

Dan aştepta un răspuns. Ori-care. O eşire, o insultă, o răsbunare, chiar.

Oana era descompusă. Era vânătă. N'aştepta nimic, nu dorea nimic, nu vedea nimic. Ca o prostituată, prinsă de amant în flagrand delict, îşi simţea mădularile sdrobite şi faţa desfigurată.

Mitu, nu se putea concentra în el. Văzuse bine? I se păruse? Sau era numai un joc al închipuirilor? In mintea lui, voia să facă o legătură, o analiză. Dar când îşi revizuia gândirea, vedea că rătăceşte pe alte câmpuri. La fie care crânpeiu de cugetare, îi apărea 'nainte Oana. Atât. Oana lui... Se poate să 'l înşele Oana lui? Dar asta e peste putinţă. I-o spun toţi şi toate. Cu câteva minute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarsenalului.ro/index-1901-1922

mai înainte, i-o spusese Dan. Altă dată, i-o şoptise, alţii. I o spuneau ochii, urechile, simţurile lui. Ale lui şi ale ei şi ale lui Dan. Dar toţi minţau. Oana lui, nu putea să 'l înşele. Dacă ar fi astfel, s-ar sdruncina din temelii, rosturile lumei. Acestea erau erezii, aiurări, blăstămăţii. Erau bărfeli mizerabile.

Când îşi ridica ochii şi văzu pe Dan, drept şi ameninţător, tresări. Avea aerul a zice: „Da ăsta ce vrea?"

Dar repede reveni la realitate. „Vrea să zică, e adevărat?". întocmai cum să surpă un munte, astupând un ţinut, aşa se surpară în mintea lui, toate dovezile de vinovaţia Oanei.

Gemând de durere, nebun în disperarea lui, fără un pic de nădejde de nicăeri, Mitu isbucni de o dată, într'un plâns sguduitor.

Lui Dan i se făcu milă, de sbuciumul acestui om slab. Dar pe cât 'l privea mai mult, plângând ca o femee, fără nici un pic de bărbăţie, 'l apucă un desgust furios. Puţin a lipsit să nu-l pălmuiască. Nici când era stăpânul situaţiei, nu ştia să pedepsească?

„*In cele din urmă, acestei canalii datoresc nenorocirea mea. Fără imbecilitatea lui, n'aş fi ajuns amantul Oanei*". Din ce în ce, se inverşună şi mai mult. Nu 'şi putea da sama, ce are de făcut.

De odată i se lumină mintea.

Oana trebuia să hotărască.

„*Ea este singurul arbitru. Deşi hotărârea ei o ştiu mai din 'nainte, totuşi trebue s-o aştept. Această paiaţa va înţelege odată, că e de prisos.*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sunt la dispoziția lui, pentru ori-ce. Oana trebue să fie a mea, chiar cu prețul vieței".

Dar Oana, nu zicea nimic. Continua să rămână anchilozată, în durerea ei.

Dan simțea tragicul acestui moment. Voind s-o smulgă din această atmosferă de slăbiciune și lașitate omenească, îi zise c-un glas plin de emoție dar și plin de hotărâre:

— Lasă-'l... Hai să mergem de aici.

Sunetul acestei chemări, hurui ca niște bolovani de pământ, căzuți peste un sicriu. Oana tresări. Figura aspră a lui Dan și mâna lui imperativă, îi produse o repulsiune desgustătoare. Cu sufletul încărcat de păcate, având 'nfață, pe omul care se sbuciuma ca un nenorocit, pentru dânsa, nedându-și sama de ce se va întâmpla. D-na Trifan, îi răspunse, pe un ton desprețuitor.

— Dute. Eu n'am unde mă duce. Tu ești toată nenorocirea noastră.

Zicând acestea, s'aruncă ca o disperată la picioarele lui Mitu, implorându-i ertare.

Zarul fusese aruncat.

Conștientă sau inconștientă, Oana, în cel mai suprem moment al vieței sale, făcuse alegerea definitivă. Împotriva tuturor convingerilor și nădejdilor ei, această alegere, era tot odată și o sentință de moarte. Oana era o criminală de rând. O trădătoare perversă. Era o nebună...

La auzul vorbelor Oanei, Dan păli. Un huruit surd, îi vâjâi 'n urechi. O pală de sânge, i se urcă 'n gât. Neputându-și da sama de ce se 'ntâmplase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://www.transilvania.ro/mdr/1901-1932

cu el, sbucni ca un evadat, pe uşa chioşcului şi o lua la fugă, spre codru.

Rămaşi singuri, Mitu cu Oana, păreau înrădăcinaţi acolo, unde-i ţintuise durerea. Abia într'un târziu, s'au pomenit înbrăţişaţi în dormitorul lor, ca doi îndrăgostiţi. Potoliţi şi resemnaţi, neavând nici unul curaj să întrebe de cele ce se petrecuse, se mângâiau în singuratate chiliei, ca doi nenorociţi. In sufletul Oanei, se petrecea ceva, ce nu mai simţise nici o dată. Ca un fel de premenire, de reînoire, de reculegere, amesticată cu mustrări şi cu speranţe. I se părea, că făcuse o mare discoperire: că regăsise pe Mitu ei, tot aşa cum 'l cunoscuse întâia oară, bun, blând şi iubitor.

De mult nu se mai simţise a lui, ca acum. De mult nu-i se mai dase cu atâta patimă, ca 'n aceste clipe, atât de hotărâtoare, pentru soarta ei. Simţea un sentiment de desgust, pentru trecutul ţesut din viciu şi o înbărbătare pentru fapta săvârşită.

Mitu, la rândul lui, începea să se 'npace cu dânsul însăşi. Vrăjit de farmecele ei, în a căror stăpânire era, nu i se mai părea atât de extraordinar, că o găsise pe Oana, în braţele lui Dan.

„Din moment ce erau singuri, era atât de natural să se 'ntâmple cea ce s'a întâmplat, în cât, nu văd de ce mi-aş face sânge rău. Vorba e: iubeşte Oana pe Dan? Asta este peste putinţă. Ea este a mea şi numai a mea. Singurătatea, părăsirea, natura omenească, vor fi înpins-o, vre-o dată, în braţele acestei bestii, dar sunt sigur, că repede a fost cuprinsă de un desgust şi de un dispreţ chinuitor. Ea nici nu poate sta la îndoială

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

între mine şi Dan. Cea mai bună dovadă, am avut-o adineori. Imi bat joc, de acest semizeu al căsniciei, care este amicul casei şi care, adesa ori, nu are de cât meritul, de a evidenţia şi mai mult, virtuţile soţului".

Oana tresări, când Mitu o întrebă:

— Dar Dan, unde o fi?

O revoltă păgână o cuprinsă.

— Cum poţi să 'ntrebi despre un om, atât de ticălos? Cel dintâi lucru, este să părăsim casa asta, cât mai repede.

Mitu, nu înţelegea revolta Oanei. Deacea foarte liniştit. zise:

— De ce?

Oanei, nu-i venea să creadă ce auzea.

Era sănătos, sau făcea diplomaţie cu dânsa?

— Cum de ce? Pentru-că trebue să se sfârşească odată şi cât mai curând, comedia asta. M-am săturat de această viaţă falşă.

— Copilării. Ar însemna să dăm cu piciorul, la toate avantagele, pe care le avem de pe urma lui.

Oana, simţi că să 'năduşă. Iată-l pe Mitu. Aşa cum 'l cunoscuse în tot-deauna şi cum refuzase să'l cunoască. Inchipuirea ei, veşnic l-a inobilat, l-a ridicat.

Acum însă, căzuse prea jos.

„Şi pentru această păpuşă, am părăsit pe Dan? Pentru această jucărie, mi-am jertfit dragostea, viaţa? Pentru această canalie, am omorât un suflet nobil? O, asta este cea mai urâtă faptă, pe care într'un moment de înconştienţă, am putut-o săvârşi. Sunt o păcătoasă".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteraturaromana.ro/mdr1901-1932

O mânie cumplită îi răscolea toate simţurile. Îi venea să se strângă de gât, sau să'l strângă pe Mitu, care dormea alături, ca un animal.

Fără să se mai gândească, la urmări, se scula de lângă dânsul, se 'nbrăcă, îşi lua revolverul, o lumânare şi năvăli în grajd. Îşi înşeuă singură calul şi o luă ca o vijelie, spre pădure.

Era o noapte de visări. Luna, scânteia ca o candelă, într-o odaie de cristal, frumos înpodobită. Drumurile erau pustii şi liniştea apăsătoare.

Rătăci, astfel, până din spre ziuă. Toate sforţările ei, de a găsi pe Dan, rămase zădarnice.

Dan, se mistuise ca o flacără.

Zdrobită de oboseală şi desnădejde, o luă spre casă. Când ajunse prin dreptul gărei, zări, în margina satului, o vâlvătaie. Înainte de a'şi da sama unde arde, îşi aminti, că uitase lumânarea aprinsă 'n grajd.

O luă la galop. Era o goană turbată, ameţitoare, vertiginoasă.

Nu se 'nşelase. Aripa dreaptă a grajdului era 'n flăcări. O lume imensă, mişuna 'n toate părţile. Larma, îi isbi auzul, dela câteva sute de paşi.

Mitu, cu părul vâlvoiu, cu ochii eşiţi din orbite, înspăimântat, o striga din toate puterile.

Dar nimeni nu-i putea da, nici o lămurire. Disperat, s'aruncă în cuptorul de jeratic, ca un inconştient. Când sosi ea, 'l găsi răscolind grajdul. N-o mişcă devotamentul lui şi nici dezastrul la care asista. Intră 'nauntru şi să trânti 'n pat, îmbrăcată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXVII

Ajuns în inima codrului, Dan se cinchi pe iarbă și căută să 'și aducă aminte, de tot ce i se întâmplase. De-și părea liniștit, în sufletul lui, clocoteau dureri păgâne. Dureri din acelea, cari nu ucid, numai pentru a tortura. In urechi îi sunau vorbe fără sens. El le repeta ca o mașină și să muncea să le 'nțeleagă prin tonalitatea, nu prin înțelesul lor. Tot ce spusese Oana, era o singură vorbă. Era o sentință. Înțelesese bine? Auzise exact? Nu cumva i se păruse sau visase? Ne încrăzător în gândurile lui, începu să se pipăe s-alerge, să strige...

„Vrea să zică nu dorm? Atunci i-adevărat. Oana m-a vândut. Oana, pe care am iubit-o, cum nu iubește nimeni pe lume, m-a părăsit, m-a 'nlăturat... Lângă trupul ei cald, stă acum Mitu? In ochii ei frumoși, își oglindește el privirea? Pe mine m-a aruncat ca pe-un netrebnic... Fără nici o remușcare... Visuri? Iluzii? Amintiri? Nimic... Putregaiu și uitare...“

Tamplele îi ardeau îndrăcit, iar la inimă, simțea un fel de apăsare. Prin vine, îi curgea jăratic.

Neputând sta locului, o luă rasna prin pădure. O străbătu, până la capătul celalt. Când dădu de luminiș, începu să și mai vie, 'n fire. Ca un om sculat după o boală grea, Dan căuta să-și adune mințile. Unde se găsea? Abia își desluși poziția. Să găsea pe drumul lașilor. O luă înainte, ca un osândit, cu capul plecat, cu mâinele atârnând 'n voie, cu pasul rar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se ducea ? Nici el singur, nu ştia. Intrăiurea. Ajuns în vârful dealului, privi 'n toate părţile. Tăciunii, se lăsau 'n stânga, ca o pată mare, pestriţă, peste care, turla bisericei, sgăria, un semn de întrebare. Când îi vezu, îşi întoarse cu groază capul, în altă parte, ca dela o Sodomă. In fund, se întunecau codrii bătrâni ai Bârnovei. Iar la o jumătate de poştă dincolo, îşi resfira laşii, palatele şi bisericele lui.

O lua întracolo. Trecuse de miezul nopţei, când poposi la poalele codrului. Luna, picura din cer, stropi de aur. Copacii, fremetau, alintaţi de o adiere sburdalnică. Câte-va păserele ţineau isonu unei privighetori, care îşi incerca glasul, în triluri, măestrite. Dan nu putea înţelege, vraja, acestei nopţi. El stătea frântit 'n ţărnă, ca un animal. După ce se odihni, preţ d'un ceas, o luă inainte prin inima codrului. Ştia bine, toate potecile. De câte ori nu le străbătuse el, în tovărăşia Oanei, în nopţi cu lună, în amurguri liniştite sau 'n dimineţi ţesute cu raze ?!.. De câte ori, nu străbătuse el, acest codru, braţ la braţ cu Oana, şoptindu-şi vorbe de dragoste, înfruntând primejdii şi croind planuri.

Atunci era, alt codru.

Acum era, altul.

Atunci era tânăr, voinic, ispititor.

Acum era gârbov, sombru, înfiorător.

Şi totuşi, codrul era acelaş. Numai Dan, nu mai era, acelaş.

Când scoborâ la fântână, 'l podidi lacrimele.

„La fântâna aceasta am şezut, şi am plâns. Am plâns lacrimi de bucurie, de fericire. Am plâns

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

durerea pe care o aşteptam şi speranţele, care mă vor părăsi".

Dan scoase apă şi bău cu lăcomie.

„Altă dată, din ciutura asta, bea şi Oana. Ca o căprioară, sărea, cu picioruşele ei mici, din piatră 'n piatră, şi'şi uda botişorul, 'n licuricii acestui isvor vrăjit"....

Apoi, plecă.

De aici în colo, fie care pas, călca peste un vraf de amintiri şi suveniruri. Praful drumului, frunzile veştede, iarba, toate purtau în ele cristalele lacrimelor lor, de dragoste. Fie care colţişor, fie care cărărue, căsuţă, huceag, fie care fântână sau sat, aveau să-i vorbească de Oana lui, de Oana, care nu mai este a lui.

„Aici odihneam caii şi ospătam merindele preparate de Oana".

„Aici scoboram din trăsură şi o luam rasna prin codru".

„Aici ne tăvăleam prin fânul proaspăt cosit".

„Pe aici culegeam dedeţei şi viorele. Iată stejarul cel bătrân, sub poalele căruia, făceam jurăminte ; iată coliba din margina pădurei, căreia noi îi ziceam: „coliba blestemată" pentru misticismul ei". Ca un condamnat, dus de la spate, la locurile crimelor lui, Dan păşea pe drumul supliciului.

Când ajunse la cotul din margina pădurei, se năpusti la pământ.

Cu mintea exaltată, cu simţurile înferbântate, Dan, înbrăţişă ţărâna, cu amândouă mâinele, stropind-o cu lacrimele suferinţei sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://mdrr.arhivasilvania.ro/mdrr1901-1932

Aici o sărutase el pe Oana, pentru întâia oară, la întoarcerea dela Iaşi".

Una cu Glia în care zăcea, Dan îşi înmormânta acolo, toată viaţa lui de dragoste şi de jertfă.

Din spre răsărit, începeau să lucească sclipiri diafane. Din tremurarea frunzelor să desprindea un fremăt lin şi mângâios. Dan se ridică din praful drumului şi se cinchi sub o căpiţă de fân. Ameţit, înbătat, — adormi.

Când s'a trezit, era soarele de-o suliţă. Mintea îi era limpede şi puterile îi revenise. Hotărât, o luă spre Iaşi. Acum ştia ce are de făcut acolo.

„Mă chiamă pământul".

La Iaşi găsi un entusiasm delirant. Cererea lui, de a pleca numai de cât, pe front, fu sărbătorită cu patimă. Seara când se sui 'n trenul spre Tăciuni, Dan, era altul. Abia acum devenise conştient de puterile, cari odihneau în sufletul lui cinstit.

XXVIII

La gară, era aşteptat de Oana.

Dan, scoborâ foarte liniştit, salută 'n dreapta şi în stânga şi trecu 'n dos, la trăsură. Aici întâlni pe Oana, căreia, nu-i întinse mâna.

In mândria lui, se simţea forţa. In trăsăturile feţei: demnitatea. Nici o umbră de supărare, de milă, de revenire, sau de cedare.

Când 'l văzu Oana, atât de înverşunat, i se opri bătăile inimei. Ea nădăjduise într-o ertare, într-o 'mpăcare. Ştia că nu va mai putea fi nici odată, cea ce fusese, pentru el, dar nu-'şi închipuia, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acest om, atât de nobil, ar fi 'n stare să-i arunce 'n obraz, toată ticăloşia unui trecut, stropit cu lăcrimile patimilor. Cu toate că se simţea vinovată, voia să fie tare.

Se urcă 'n trăsură alături de Dan şi nu scoase un cuvânt.

Când ajunse la cotitura drumului ce ducea la Huceag, spuse vizitiului s-o iea la stânga. Nădăjduia, că prinzând timp, îl va îndupleca.

Dan interveni energic.

— Iea-o deadreptul acasă. Dacă Doamna vrea să se plimbe, n'are decât să-o facă 'n urmă. Eu am treburi.

Ajunşi acasă, Oana să trânti 'n pat. Dan trecu 'n birou, unde găsi pe Matilda şi pe Adam. Cu aceştia schimbă câte-va vorbe. Când veni Mitu, nu-i răspunse la salut.

De aici, trecu 'n dormitor, răsucind chea.

Işi revizui conrespondenţa. Işi aranjă registrele şi dosarele şi apoi îşi scrise împresiile. Către miezul nopţei, dădu să se culce. Dar n'apucă să se desbrace, când, cine-va bătu.

Era Matilda.

— Oana se prăpădeşte. Vino Dane. Te implor. Te cheamă nenorocita. Vino.

— Cine trebue să fie acolo, este. Eu sunt de prisos.

Fără să mai aştepte o altă rugăminte, îi închise uşa 'n nas şi se culcă. Inima lui, era înpietrită. Avea un fel de scârbă pentru femea asta. N'avea nimic să-şi reproşeze. Făcuse tot şi mai mult de cât poate face un om, pentru dânsa. Ea 'şi bătuse joc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdr?1901-1932

de sentimentele lui. Incătuşat de tot cea ce se petrecea sub acelaş acoperiş, dar hotărât să nu cedeze, nici macar de milă, impunându-şi, adormi. Avu un somn sbuciumat.

Un vis năprâsnic, îi încătuşă mintea. Se făcea, ca era pe front. La câte-va sute de paşi de inamic. Avea consemn, să ţie punctul ce-i se dase, cu orice preţ. Cu preţul tuturor vieţelor. Oamenii stăteau pitulaţi 'n tranşee. Gloanţele şi schijele, curgeau potop. De odată, trâmbiţele sună asaltul. In fruntea soldaţilor, bieţi de entusiasm, Dan, se năpusti spre şanţurile inamice. Dar nu făcu nici zece paşi şi o negură groasă, ca o perdea, li se lăsă 'n faţă. Toţi rămase ţintuiţi pe locurile lor. Numai el, înainta cu carabina la ochi, gata să tragă. Când,.. din mijlocul negurei, să întruchipă o fantomă.

Formele ei, din ce în ce, se desprind mai lămurite. E o femee. Poartă o hlamidă albă. Are mâinile ridicate 'n sus, în semn de binecuvântare, iar în dreptul pieptului, o cruce mare de foc. E vie. Păşeşte încet către rândurile ostaşilor îngenunchiaţi. Toţi se roagă, toţi plâng, toţi se 'nchin. Toţi şoptesc: „Maica Domnului,.. maica Domnului". Numai Dan, n'aude nimic, nu vede nimic. Intărâtat de această arătare bolnăvicioasă, care a oprit batalionul în loc, trage. Dar în clipa în care arma a detunat, ca 'ntr'o scăpărare de fulger, Dan recunoscu în chipul acelei fantome, pe Oana.

La sgomotul puştei, sări drept în sus. Speriat, zăpăcit de somn, dădu năbusna afară. Dar n'apucă să vadă bine ce se 'ntâmplase şi trupul său, se pră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buşi, peste trupul scăldat în sânge, al acestei martire a dragostei.

XXIX

Accidentul nu fusese mortal. Şi de data asta, glonţul, nu-şi făcuse datoria. Doctorul îi asigură pe toţi, că D-na Trifan se va însănătoşa. Plecând adăugă: linişte, linişte, linişte, iată singurul medicament al acestei boale". Dan se convinse odată mai mult, că Oana 'l iubea. Era prea târziu.

A doua zi, se duse să comunice generalului, vestea plecărei pe front. Acesta, rămase contrariat. Totuşi, îi plăcu gestul.

De aceia, dădu ordin să i se serbeze plecarea, printr'un banchet.

Fără s'aştepte sfârşitul lui, Dan împovărat de suferinţi, o luă spre Tăciuni. Când fu la câţi-va paşi de casă, i se păru că de-asupra porţei, vede fâlfâind o pată mare, neagră, ca o aripă. Era numai o presimţire.

In atmosfera înfrigurată a odăei, găsi pe Oana dormitând. Cum 'l văzu, o înecă lacrimile. Dar nici atâta putere n'avea. Era prea slăbită. Faţa'i transparentă, i se alungise, mâinile i se subţiase şi o paloare, — care purta într'însa, ceva din otrava morţei,—i se aşternuse poste tot corpul, ca un giulgiu de mireasă.

Uitându-se la ea, lui Dan i se păru că vede a doua oară, fantoma acea, din visul lui fantastic şi se înspăimântă. In clipa aceia, îşi ispăşi toate greşelile. Dacă ar fi avut o putere, ar fi luat cu mâi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
transilvania.ro/mdrr1901 1932

nile lui, toată sănătatea din trupul său şi ar fi strecurat-o, cu fiecare sărutare, în acel zdrobit de durere, al Oanei. Dan căută s-o liniştească. Ii vorbi de viaţa lor, de planurile lor, de dragostea lor, care clocoteşte întreagă, în sângele lui, ca o văpaie, şi în sfârşit, de tot ce-i putea strecura 'n suflet, o rază de veselie, de speranţă.... Dar toate erau în zadar. Oana avea presimţiri, şi trăia prin ele.

— „E 'n zadar copile. Morţii nu învie". Tot ce spui tu, sunt lucruri cari au fost, dar cari n'au să mai fie 'n veci.

Toată noaptea, şi-a petrecut-o la căpătâiul ei. Furată de aţipiri, de câte ori dischidea ochii, îi întâlnea pe ai lui Dan, veghetori şi blânzi, ca de herubin.

A fost ultima lor noapte de reverie, de dragoste şi de supremă durere.

In cele din urmă, Dan, îi împărtăşi plecarea pe front, chiar a doua zi dimineaţă. Ii încredinţă un plic mare, gălbui cu multe peceţi pe el. Singurul secret, era, ca Oana să nu deschidă acest plic, de cât, când va auzi că el a murit în lupte.

Când Oana a primit plicul, a înţeles, că pe lumea asta, înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, nu mai este cu putinţă, unirea lor.

Adunându-şi toate puterile, intr'o sforţare supremă, Oana 'l trase aproape de ea şi-i şopti:

— Dacă voi trăi, voi fi mama copilului tău şi mama copilului nostru.

Induioşat până la lacrimi, Dan o îmbrăţişă cu atâta patimă, încât nu se mai putea deslipi de trupul ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din pervazul uşei, într'o atitudine de pocăit, Mitu, respectă cu religiositate, dispărţirea lor.

Dan eşi înfrânt. Se pregăti şi plecă de-a dreptul la gară, pentru a se duce pe front.

XXX

Contrar prevederilor doctorilor, boala Oanei, mergea tot mai rău.

La asta contribuia, nu atât adâncimea ranei, şi ravagiile glonţului, cât mai ales, sbuciumul sufletesc, al bolnavei. Veşnica pornire de a pleca pe front după Dan, de la care nu primise veşti, o neliniştea în gradul cel mai înalt.

A patra zi, i se porni o emoragie 'n plămâiul drept, care nu era alta, decât preludiul sfârşitului.

Doi doctori erau veşnic lângă dânsa, iar Mitu şi cu Matilda, îi dădeau cele mai minuţioase îngrijiri. Dar boala nu ceda. Ferbinţelelor mari, le urma scăderile brusce de temperatură, la care se adăuga acele afurisite palpitaţiuni şi alte manifestări rebele, cari toate, îi storceau viaţa dintr'nsa, cum storci un burete, muet în apă.

Într'o după amează, pe când Matilda şedea lângă patul ei şi-i citea o gazetă, fără să-şi dee samă, pronunţă numele lui Dan. Ca o leoaică, Oana, holbând nişte ochi mari şi speriaţi, ţipă cât putu:

— Ce-'i cu Dan? Ce-'i cu Dan?

Matilda vru s'ascundă gazeta.

Era prea târziu.

Adunându-şi toate puterile, Oana să încercă să citească:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.transilvania.ro/mdrr1901-1932

„In cruntele lupte dela Marginea, într'un avânt de entusiasm, sacrificându-şi toţi oamenii, pentru a înfige steagul victorios, în cel mai întârit punct al vrăşmaşului, viteazul Maior, Mărgărit Dan, — această glorie a neamului nostru,—şi-a dat sfârşi..."

Oana nu putu termina.

Zdrobită de durere, transportată 'n alte lumi dumnezeeşti, închipui cu greutate semnul crucei, îşi lăsă capul pe pernile albe, îşi zăvorâ ochii, sub pleoapele străvezii şi plecă pe calea cea mare şi nesfârşită a robilor.

— Dumnezeu să te erte Oano, silabisi Matilda. Mult ai păcătuit, fiind—c-ai iubit mult.

Cazând 'n genunchi, aprinsă o făclie, îi sărută mâinele, i le aşeză pe pept şi i le stropi cu lacrimi ferbinţi.

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. G170